TEMMUZ 2019 • YIL: 2 • SAYI: 17 • 10 TL

YENİ GELEN.

RED. KURGU. ÜTOPYA

Güzel günler göreceğiz çocuklar
Motorları maviliklere süreceğiz
Nâzım Hikmet

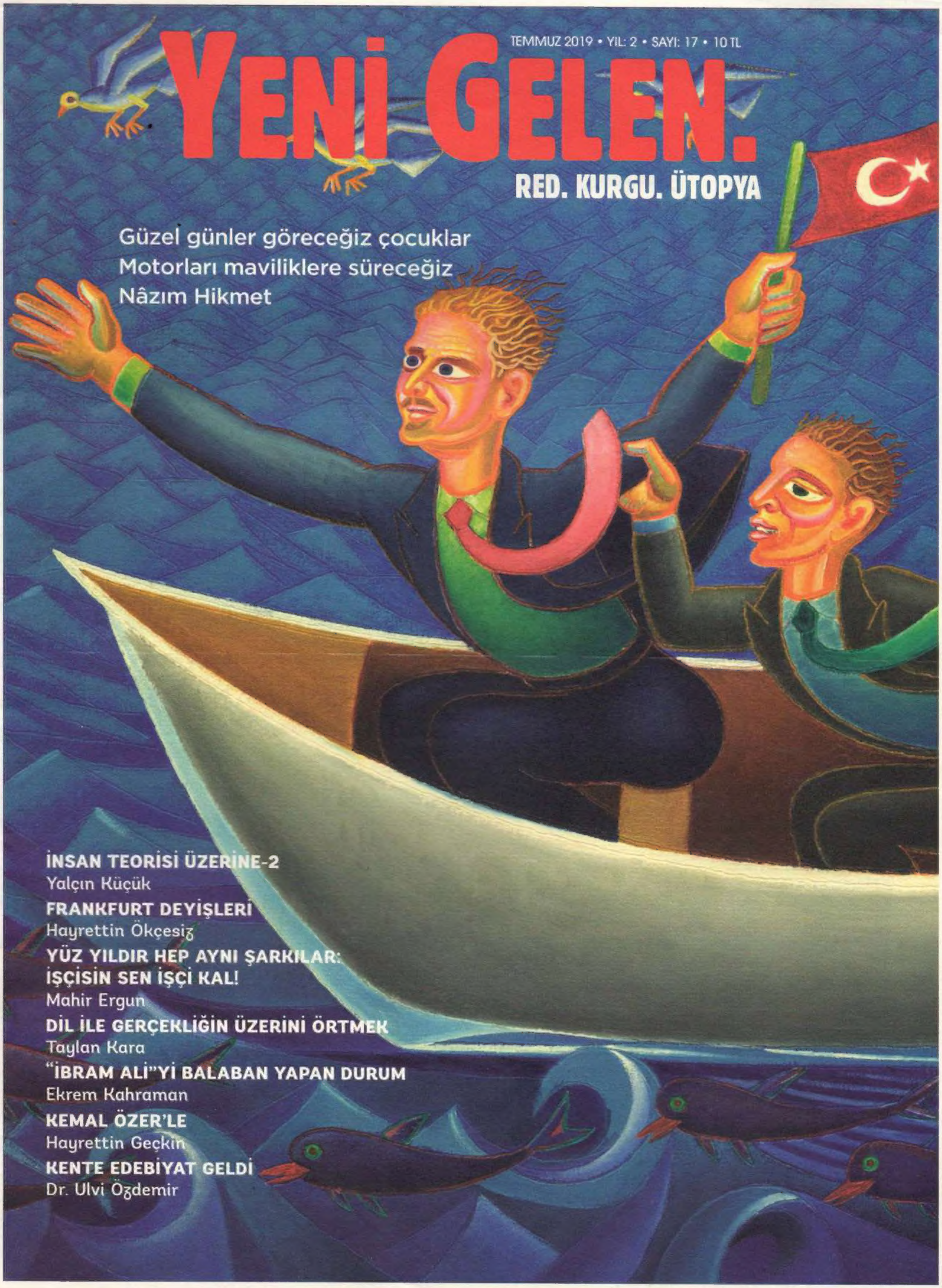

İNSAN TEORİSİ ÜZERİNE-2
Yalçın Küçük
FRANKFURT DEYİŞLERİ
Hayrettin Ökçesiz
YÜZ YILDIR HEP AYNI ŞARKILAR: İŞÇİSİN SEN İŞÇİ KAL!
Mahir Ergun
DİL İLE GERÇEKLİĞİN ÜZERİNİ ÖRTMEK
Taylan Kara
"İBRAM ALİ"Yİ BALABAN YAPAN DURUM
Ekrem Kahraman
KEMAL ÖZER'LE
Hayrettin Geçkin
KENTE EDEBİYAT GELDİ
Dr. Ulvi Özdemir

YENİ GELEN.

BİRİNCİ YIL CİLDİMİZ HAZIR!

RED. KURGU. ÜTOPYA'YI GELECEĞE TAŞIYALIM!

Yeni Gelen birinci yıl cildi özel kapağıyla çıktı.

İlk sayılarımızı kaçıranlara topluca okumak için bir fırsat.

Koleksiyoncular için geleceğe saklanacak eser.

Az sayıda hazırlanan Yeni Gelen ciltleri okuryazar dostlarınız için seçkin bir armağan.

Kitapçılara dağıtımı yapılmayan Yeni Gelen cildini 200 TL karşılığında dergimizin yenigelendergisi@gmail.com adresinden isteyebilirsiniz.

Yeni Gelen'in sürmesi için okurlarımızın katılımına ihtiyacımız var. Şirketlerden reklam almayan, yalnızca yazar-okur dayanışmasıyla ayakta duran Yeni Gelen'in yaşaması için abone olabilir, birinci yıl ciltlerimizi satın alarak bize katkıda bulunabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

4 • **KULLUK ALIŞTIRMALARI**
B. SADIK ALBAYRAK

5 • **ÇIKAR O KARANLIĞI İÇİNDEN SİVAS**
A. KADİR PAKSOY

6 • **İNSAN TEORİSİ ÜZERİNE -2**
YALÇIN KÜÇÜK

12 • **YÜZ YILDIR HEP AYNI ŞARKILAR: İŞÇİSİN SEN İŞÇİ KAL!**
MAHİR ERGUN

18 • **DİL İLE GERÇEKLİĞİN ÜZERİNİ ÖRTMEK**
TAYLAN KARA

26 • **"İBRAM ALİ"Yİ BALABAN YAPAN DURUM**
EKREM KAHRAMAN

34 • **KEMAL ÖZER'LE**
HAYRETTİN GEÇKİN

42 • **ENDÜSTRİ RESSAMI ORHAN AKSOY'DAN DEMLENEN İZLENİMLER**
MÜSLÜM KABADAYI

47 • **YALÇIN KÜÇÜK GÖRÜYOR/YALÇIN KÜÇÜK**
MUSTAFA GÖKSOY

48 • **BİZİM HENÜZ DEVRİMCİ BİR MARŞIMIZ YOKTUR!**
EKREM ATAER

52 • **YENİ BİR ŞİİR YILDIZI: MÜESSER YENİAY**
CAFER YILDIRIM

55 • **SİVAS'A/ CANDAN CANA**
VASIF TURHAN KAYACIK

56 • **KENTE EDEBİYAT GELDİ**
DR. ULVİ ÖZDEMİR

60 • **"KÜL'EFİL" DEN SERDAR KOÇ ŞİİRİNE**
ZERRİN TAŞPINAR

62 • **ALDANGUÇ ÖMRÜM**
SERDAR KOÇ

65 • **TEMMUZ ALEVLERİ**
NURAY GÖK AKSAMAZ

66 • **ULAŞ BARDAKÇI'NIN 47. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE YOLDAŞININ ANLATTIKLARI VE TOPRAĞIN ALTINDAN ÇIKAN FOTOĞRAF**
MUSA KAPLAN

71 • **TAYLAN KARA'DAN TEKELLER ÇÖLÜNE KILAVUZ**
HÜLYA HIZARCI

72 • **KURTULUŞ YAZISI**
B. SADIK ALBAYRAK

76 • **FRANKFURT DEYİŞLERİ**
HAYRETTİN ÖKÇESİZ

YENİ GELEN. RED. KURGU. ÜTOPYA

YIL: 2 • SAYI: 17 • TEMMUZ 2019
AYDA BİR YAYIMLANIR
ISSN 2619-9432

YAYIN SAHİBİ
YURDANUR ALBAYRAK

YAYIN TÜRÜ
YAYGIN SÜRELİ AYLIK GAZETE

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ
B. SADIK ALBAYRAK

ŞİİR EDİTÖRÜ:
CAFER YILDIRIM

YENİ GELENLER
ALİ EŞKİ
AYHAN ÇAYLAR
AYSUN ADALI
B. SADIK ALBAYRAK
ELİF YILMAZ
HAYDAR ALİ ALBAYRAK
MAHİR ERGUN
MAHİR ARDUÇ
ÖZGÜN ERGEN
UBEYDULLAH GÜNEL
ULVİ ÖZDEMİR
YEŞİM ZUHAL YOLCU

KAPAK RESMİ
İBRAHİM BALABAN

GRAFİK TASARIM
FATİH MUTLU

YÖNETİM YERİ
TOPÇULAR MAH. OKUR SOK. NO: 5/2,
EYÜP / İSTANBUL
TEL: 0542 593 27 94
WEB: www.yenigelen.org
E POSTA: yenigelendergisi@gmail.com

BASKI
CEYLAN MATBAA
MALTEPE MAH. DAVUTPAŞA CAD.
GÜVEN SAN. SİT. B BLOK,
ZEYTİNBURNU, İSTANBUL

ABONELİK İÇİN
YURDANUR ALBAYRAK
TEB-TÜRK EKONOMİ BANKASI
TR580003200000000037975929
HESABINA VEYA
YURDANUR ALBAYRAK, 15719029
NO'LU POSTA ÇEKİ HESABINA
150 TL YATIRILDIKTAN SONRA ADRES
BİLGİLERİNİN VE ÖDEME MAKBUZUNUN
KOPYASININ E-POSTA İLE İLETİLMESİ
YETERLİDİR.
YURDIŞI ABONELİK 80 AVRO
KARŞILIĞI TL'DİR

KULLUK ALIŞTIRMALARI

Yalçın Küçük Hocamızın "İnsan Teorisi Üzerine" ufuk açıcı düşünceleri bu sayımızda da devam ediyor. Okuma ve düşünme sevinciyle başlayan yazısında günümüz düzeninin yarattığı insanı anlatan şu cümleleri okuyunca duraklıyoruz: "Her insan, geniş ve zorlayan bir ilişkiler ağı içinde, kendiliğinden ve bilinçsiz bir köle'dir. İnsana yüklenen yeni misyon, ekonomik olarak kendisini sürdürme ve gerçekleştirme ödevi, kaynaşmış köle halinin örtüsü olmaktadır." Ortaçağ'ın serfi için Boetie "gönüllü kulluk" tanımlamasını yapmıştı; Yalçın Küçük, ilk adlandıranlardan biri olduğu "yeni ortaçağın" insanı için "bilinçsiz kölelik" tarifini getirmiş oluyor. Günümüz insanının "köle" olup olmamasının tartışması bir yana "bilinçsizlik" halinin tartışmasız bir gerçek olduğunu kabul etmekte hiç zorlanmıyoruz.

Dünyamızda olup bitenlere bakınca, sokaklarımızda, kentlerimizde, fabrikalarımızda, tarlalarımızda yaşadıklarımıza bakılırsa, hepimizin "bilinçsiz" bir hayatın sürüklediği figüranlar olduğunu düşünmemek elde değil. Bilincin en gelişmiş taşıyıcıları bilim insanları, piyasa düzeninin dünyamızın bütün doğal ve biyolojik kaynaklarını insanlığı yokoluşa sürükleyecek biçimde yağmaladığını ortaya koyuyorlar. Ama bilimsel bilgiyle konan teşhisin ölümcül niteliğini kavrayacak ve tedavisi için eyleme geçecek bilinçli insanlık nerede? Kuraklık, küresel ısıtma, sel felaketleri, açlık, savaş gerçeğiyle yaşayan bir insanlık bunların temel nedenleri olan bir avuç oligarkın yönettiği devletlerin silahları altında debelenip duruyor.

***

Televizyonda "Muhteşem Yüzyıl" dizisi yayınlanmaya başladığında sık sık tekrarlanan bir mizansen dikkatimi çekmişti. Padişahın kapısı önünde kafası eğik bekleyen bekçiler vardı. Kafalarını kaldırıp padişahın yüzüne bile bakma iradesi olmayan bu "kullar" dizinin hemen her sahnesine konan bir dekor gibiydiler. İnsan görünümlü bir eşya gibi, ama "boynu eğik" insan görünümlü; dizinin senaryosunda anlatılanlardan daha ideolojik bir yönlendirme ve şartlandırma işlevi taşıdığından kuşku duymuyorum. Kulluğa, boyun eğen bir insanlığa alıştırma imajları olduğunu düşünüyorum. Zaten oba, saray, saltanat, payitaht, ferman dizileri derken alışmanın ötesine geçip iktidarın saray'da olduğu ve ferman'ın khk adıyla kodlandığı postmodern bir saltanat çağında kendimizi bulmadık mı?

Tekeller düzeninde sokulduğumuz yeni ortaçağın biçimsel olarak da feodal ortaçağı aratmadığını söyleyebiliriz. Mesajlar güvercinlerle değil de, cep telefonlarından atılan twit'lerle gönderilse de...

***

2013 Haziran'ında kendiliğinden patlayan Gezi Kalkışması'nda "Boyun Eğme!" çağrısının yükselmesi bir rastlantı değildi. Başkaldırıyorduk. Kul haline getirilmek istenenler isyan ediyordu. Padişah bozuntularının, gökdelen müteahhitlerinin, maden patronlarının ve bilumum yağmacı kapitalist döküntülerinin önünde boynu eğik, hazır-olda, bilinçsiz kullar olmaya büyük başkaldırıydı...

Kurtuluşa kadar yürüyemedik.

***

Yürüyemedik, çünkü tekellerin ortaçağı politikasız toplumlar yaratmıştı. "Bilinçsiz" kölelere "politikasız" düzenler denk düşüyordu. Başkaldıran insanı yormak ve yolundan etmek için bin bir oyun sahnelendi. Gezi'den beriye tarihimiz, politikanın, partileriyle, dernekleriyle, stk'larıyla görüntüde var, gerçekte yok olduğu bir tarihtir. Politikanın silindiğini en çok saray iktidarıyla aynı dili konuşan muhalefet partilerinde görüyoruz. "Boyun eğme!" diyerek başkaldıran yurttaşın haklarını "kul hakkı" yedirtmem diyerek savunan muhalefet partileri var. Saltanat sahiplerinin dualı diyanet'li açılış törenleriyle yarışan, avuçlarını havaya açmış dua ederek devir teslim töreni yapan muhalif belediye başkanlarımız oldu.

Sanki laikliğin, onunla birlikte gökyüzünün ve yeryüzünün bütün saltanatlarını alaşağı ederek cumhuriyet düzeni kuran insanlığın cenaze törenlerindeyiz. İki yüz yıldır saltanatları yıkarak özgürleşmeye, halk ve yurttaş olmaya çalışanlara yeniden kulluk egzersizleri yaptırdıklarını söyleyebiliriz.

***

Artık tekellerin kulluk düzenini külliyen reddetmeden politika yapmak mümkün değildir. Eğer halkımızın derinden duyduğu bir kurtuluş özlemiyle dillendirdiği "Her şey çok güzel olacak" sloganına sahipleniyorsanız bunun gereklerini yapmak zorundasınız. Her şeyin güzel olabilmesi için gerçekleri doğru ve apaçık ortaya koyan bilime, yaşamı derinlemesine kavramamızı ve eyleme geçmemizi sağlayan felsefeye, insanı duyarlıkla donatan ve geliştiren sanat ve edebiyata ihtiyacımız vardır. Bunların bileşkesinde gelişmiş insanın başkaldırısıyla politika yeniden başlayacak ve yurttaşlar kulluk düzeninin sırça köşklerini yıkacaktır.

B. Sadık Albayrak

ÇIKAR O KARANLIĞI İÇİNDEN SİVAS

A. Kadir Paksoy

elsin bana artık Sivas el
rüzgârının soluğunu kestiler
kanayan bir Temmuz dolanıyor kapılarında
yaban domuzları yaraladılar onu
kanından fışkıran siyah laleler kapladı yollarını
Temmuz günyüzüne çıktı diye oldu bütün bunlar
yer altında Persefon yerine
yer üstünde Afrodit'i seçti diye
çıkar Sivas çıkar Temmuz'u o karanlığın içinden
çıkar da dost olduğun bileyim yeniden.

elsin bana artık Sivas el
kaldır Pir Sultan'ı düşürüldüğü yerden
kırık sazını kucağına ver
dost olduğun bileyim
çıkar boynundan yağlı ilmeği
çıkar boynundan yakılmış madımakları
ona çiçekten bir halka ver.

on bin yıllık bir ırmak dolanıyor Anadolu'da
denize ulaşmak istiyor
çöle değil
yol ver Sivas yol ver
dost olduğun bileyim.

harçla sıvanmış mozaikleri gibi eski kiliselerin
katranla sıvadın üzerlerini Baba İshak güllerinin
kırdın Kibele'nin göğe uzanan elini
birleştir, birleştir ki
kardeşliğin bileyim.

tellerde kararan kuş çığlıkları
kuruyan çay, kanayan çocuk sesi
o kadar taş yükledin ki küçücük sala
Kızılırmak artık çekemez seni.

tozlu köy yollarında uçup bir zaman
nicedir göklerinde dolanan
yorgun kağnı sesleri
artık başka göklerde
ilençle inliyor seni.

turnalara bir semahı çok gördün
şarap yerine
kan doldurdun kadehine erenlerin
soluğunu kestin *"enel hak"* diyenin
artık Tanrın da duyamaz seni.

A. Kadir Paksoy'un Yaralı Temmuz dosyasından

İNSAN TEORİSİ ÜZERİNE -2

Yalçın Küçük

Bizim tarihteki insan bilgimiz, sadece asiller ve krallarla sınırlıdır. Biz, Hititler'i, Asurlar'ı veya diğerlerini bildiğimizi düşündüğümüzde, kral soyundan ve sadece bir avuç insanın insan halini biliyoruz, köleler nasıl yaşarlar, nasıl sevişirler, nasıl düşünürler, ufukları nedir, bütün bunları hiç ama hiç bilmiyoruz. Bu nedenle insan halinden köle haline geçişin şiddeti ve patlamaları konusunda, tarihten bir ışık almak şimdilik mümkün değildir.

A-1: Bir yol ayrımında olduğunu bilmek, ayrılan yolu bilememek heyecan vericidir. Ne güzel!
25 Mayıs 1990
A-1: Dünya dağılıyor.
B-1: Özgürleşiyor.
C-1: Böyle bir dünyada yaşamak ne güzel!

22 Ağustos 1990

***

A-1: Kafamda düşünülmedik düşünceler uçuşuyor.
B-1: Ağzımda söylenmedik laflar dolaşıyor.
C-1: Özal öldü; daha canlı bir Türkiye başlıyor.
D-1: Demirel duruyor: Durdukça devrim yaklaşıyor.

18 Nisan 1993

***

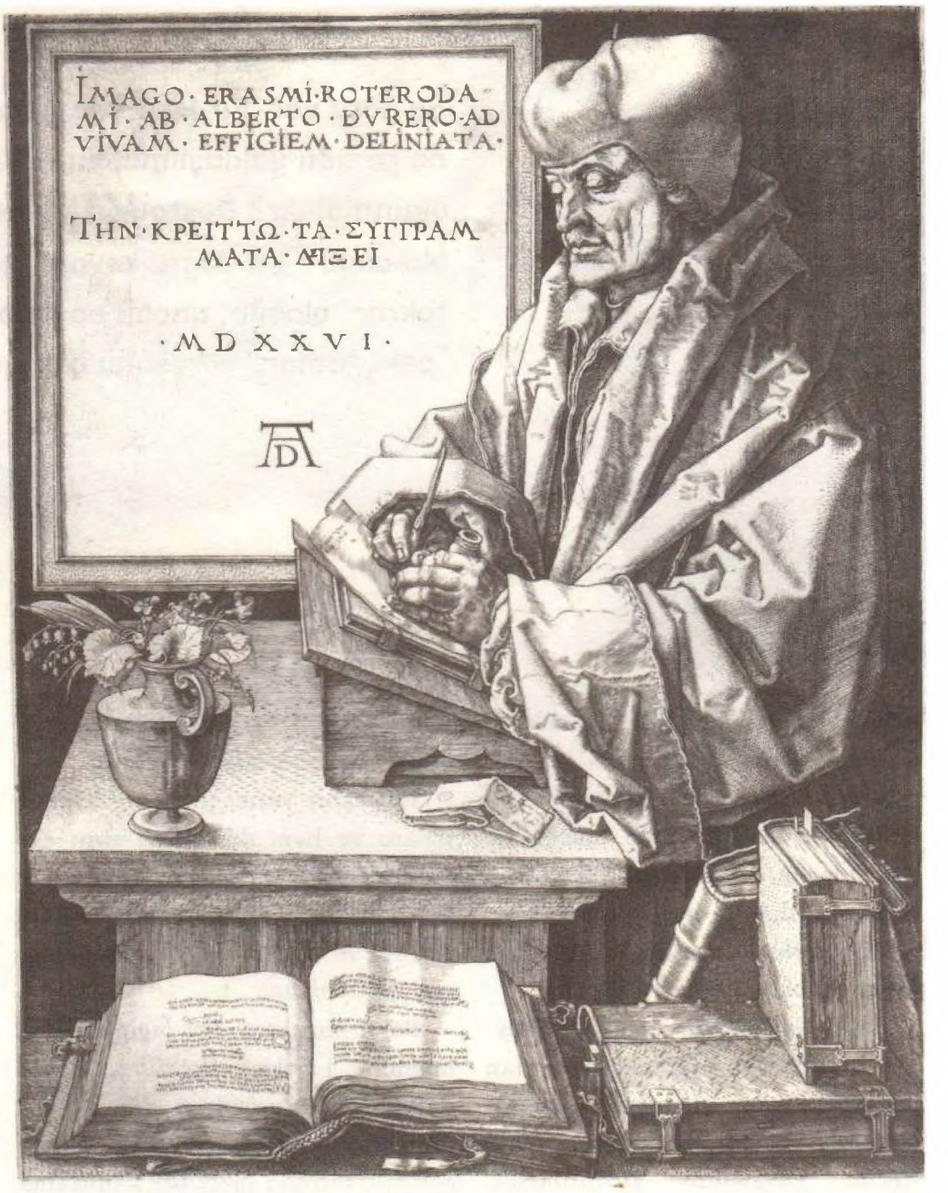

Güncel yaşamdan uzaklaştıkça daha çok yaşadığımı anlıyorum. Düşünüyorum, kitaplar okuyorum, tekrar düşünüyorum. Çok sevindiğim oluyor, bazan ya da daha çok kitaplara seviniyorum. Üç sevincimden söz etmek istiyorum, üçü de, öyle sanıyorum, aynı zamanda insanlığın sevincidir. Marc Bloch'un, Mehmet Ali Kılıçbay'ın Türkçe'siyle, feodaliteyi ve daha doğrusu Ortaçağ Avrupa'sını "yazan" kitabı büyük bir hayranlık kaynağıdır. İnsanlar nasıl böyle güzel kitap yazabiliyorlar. Macar Ligeti'nin, Sadrettin Karatay'ın Macarcadan nefis bir Türkçeyle aktardığı, "*Bilinmeyen İç Asya*" adlı öykü-bilimi bir başka harikadır. Bunları, "*Fatih*" başlıklı yeni çalışmam için ve tekrar tekrar inceledim. İnceledikçe sevinçler benim oldu.

Şu soru var: Bir kitap ne zaman okunmalıdır? Bir şahesere ne zaman yaklaşılmalıdır? "Kırmızı ve Siyah" ne zaman okunmalıdır? Dostoyevskiy ne zaman başucu kitabı olmalıdır? En doğru cevap, "her zaman ve mutlaka tekrar tekrar" olabilir; ancak böyle bir "en doğru" cevap mutlaka "peki zaman" sorusunu ortaya çıkarıyor.

Peki, Elen Heredotos'un ölümsüz "Heredot Tarihi" ne zaman ve kimler tarafından okunmalıdır? Ortaokul sıralarında okumanın bir anlamı var mı yoksa yalnızca tarihçiler mi okumalıdır? Belki ortaokulda tadını duymak ve çok sonraları tılsımını çözmeye çalışmak gereklidir; böylesinin daha doğru ve verimli olabileceği inancındayım.

Doğu ve Batı arasındaki en uzun ve inatçı mücadele, bir yanda Greko-Roman dünyası, bir yanda Avrupa, bir yanda "Rum" Osmanlı-Türk Batı ile Pers ya da Fars İran arasındadır. Lidya kralı Kroysos, büyük ve haklı dayanaklarla mağrur bir yöneticidir. Karşısında Pers Kralı ya da şehinşahı Kuros var; tarihte hep olduğu türden bu iki dünya savaşmak zorunluluğunu duyuyordu.

Bir parantez açmam gerekiyor; bu ölümsüz tarihin, en eski komünistlerden Müntekim Ökmen tarafından yapılan çevirisinin, Azra Erhat tarafından Elen aslına bakılarak düzeltilmesine karşın, isteğe uygun olduğu kanısında değilim; özel isimlerin Türkçeye çeviri-yazımlarının yapılmadığı kesindir. Türkçe olan bir kitapta, Elen ya da İrani olan isimler,

Şu soru var: Bir kitap ne zaman okunmalıdır? Bir şahesere ne zaman yaklaşılmalıdır? "Kırmızı ve Siyah" ne zaman okunmalıdır? Dostoyevskiy ne zaman başucu kitabı olmalıdır? En doğru cevap, "her zaman ve mutlaka tekrar tekrar" olabilir; ancak böyle bir "en doğru" cevap mutlaka "peki zaman" sorusunu ortaya çıkarıyor.

muhtemelen Fransızca transkripsiyonunu koruyorlar. Yeni bir dönemde ve entelektüel kaygıların çok sınırlı bir kesimin malı olduğu bu zamanlarda, entelektüel kaygılarını olanca katılığıyla ortaya koymak gerektiğini düşünüyorum. En azından herhangi bir sakıncası yoktur.

Sard Savaşı'nda mağrur Kroysos, Medler'den bağımsızlığını alan Persler'in acar şehinşahı Kuros'a yenilmiş ve esir düşmüştü. Kroysos'un yazgısının ayrıntılarını, Kroysos için ayrıntı değil belki de büyük sınamadır, bir kenara bırakıyorum; Heredotos'un yazdıklarından, Kroysos'un Kuras'a söylediği "mademki tanrılar beni sana köle olarak verdi, benim görüp de senin görmediğin şeyi sana bildirmem gerekir" sözünü aktarmak istiyorum. Çok şaşırtıcı ve bu nedenle son derece düşündürücüdür.

Öyle anlaşılıyor, Lidya Kralı Kroysos'un iki hali var, birisi, mağrur kral halidir ve diğeri ise köle hali. Bu, benim için çok şaşırtıcı bir durumdur; ancak daha da şaşırtıcı olan Kroysos'un hem mağrur insan ve hem de köle hallerini, kendisi için, son derece doğal bulmasıdır, her iki hali de büyük bir doğallıkla ve sonsuz bir uyum içinde yaşıyordu.

Bir canlı yaratığın hem mağrur insanı ve hem de köleyi aynı doğallıkla ve hiçbir isyan duymadan yaşayabilmesini, insan teorisinde, önemli ve tarihsel bir saptama olarak görüyorum.

Bazı sorulara yol açmaktadır; birincisi, bu iki halin yaygınlığıyla ilgilidir. Bende yaygın olduğu izlenimi var; yakın zamanlara kadar geliyor. Burada fazla bir kanıtlama gereği duymuyorum; ancak, Timur'un, Nizamüddin Şami'ye yazdırdığı *Zafername*'de, mağrur ancak beceriksiz bir politikacı olan Bayezit'in esir ve zincirlerle bağlı olarak karşısına geldiğinde, zincirleri çözüldükten sonra, "Bayezid huzurunda yeri öpmeğe geldiği ve aciz ve meskenetini gördüğü vakit" ifadesi yer alıyor. Bu savaşçı ancak politikacı olamayan, talihsiz kral, Emir Timur'un önünde yeri öptü mü? Nasıl olduğu bilinmeyen ve çabuk gelen ölümüne kadar Emir'in nezaretindeki yaşamı, Lidya Kralı Kroysos'unkine benzer bir yazgıyı kabul ettiği ve bunun başlangıcı olarak da Timur'un ayaklarının ucunu öpmüş olduğu kanısını kuvvetlendirmektedir.

İkincisi, mağrur insandan köleliğe geçiş nasıl bir süreçtir; doğrusu bu soruya henüz net bir cevap verememiş haldeyim. Çünkü bu alanda bilgimiz çok sınırlıdır; İtalyan tarihçi Bausani'nin çok haklı bir biçimde dikkatleri çektiği gibi, bizim tarihteki insan bilgimiz, sadece asiller ve krallarla sınırlıdır. Biz, Hititler'i, Asurlar'ı veya diğerlerini bildiğimizi düşündüğümüzde, kral soyundan ve sadece bir avuç insanın insan halini biliyoruz, köleler nasıl yaşarlar, nasıl sevişirler, nasıl düşünürler, ufukları nedir, bütün bunları hiç ama hiç bilmiyoruz. Bu nedenle insan halinden köle haline geçişin şiddeti ve patlamaları konusunda, tarihten bir ışık almak şimdilik mümkün değildir. Güzel, ancak bir parantez açmak zorundayım. Ben başta Marx ve Engels, onların öncesinde ve sonrasında, tarih süreçlerini şematize eden, üretim biçimleri ya da düzenleri kuran düşünürlerin, önce bunları kurduklarını ve daha sonra da bunlardan insanı ve ahlakını çıkarmayı denediklerini düşünüyordum. Şimdi bu düşüncemin

doğruluğundan kuşku duymaya başlıyorum. Mümkün mü, tartışmak istiyorum; önce insanı kurmuş ve buradan aldıkları ipuçlarıyla insanlığın ilerleyişi ile ilgili ardışık model denemelerine geçmiş olabilirler mi. Marx'ın *Grundrisse*'de bilim alanında hazırlık ve buluş aşamasıyla yazım ve sunuş aşamasının birbirinden ayrı olduğu yolundaki işareti, burada bir ipucudur; insandan sistem çözümlemelerine geçmiş olmaları ihtimal dahilindedir.

Güzel, ancak bugün, tarihteki köleliğe bir ipucu sunamaz mı? Marxlı mantığın, daha gelişmiş türün geçmişe anahtar olacağı yönündeki açıklıkları burada, böyle bir çabayı haklı ve verimli gösterebilmektedir. Fakat daha gelişmiş hal, köleliğe dair nasıl bir ipucu verebilir? Öyleyse en son aşamadaki kokuşmuşluğu ya da yozlaşmayı köleliğin bir ipucu olarak ele almak zorunluluğu var.

Fahişeliği ve modern-fahişeleri düşünüyorum.

Bir fahişenin de iki hali vardır; birisi çekenhükmeden hali ve diğeri, yoz ve yerde sürünen halidir. En gelişmiş tipiyle bir fahişe için dünyanın çekim ve hüküm merkezi durumundan, kendisini sürekli aşağılayıp, kendisini aşağılamayı en büyük değer gören, buna yozlaşma diyoruz, ve her türlü ayağı, kirine bakmadan, öpen duruma geçiş son derece doğaldır; birinden diğerine geçişi, hiçbir sarsıntı yaşamadan gerçekleşebiliyor. Tekelli düzen ise, erkek ve kadın fahişe somutunun çok ötesinde, genel bir fahişe üreticisi bir düzen olarak çıkmaktadır.

Modern fahişe, iki halinden birisi ve yaygın olanıyla, tarihteki köleye açıklık getirebilir mi?

Devam etmeden önce bir parantez açmak ve bir tez yazmak istiyorum: Tekelli düzende ve özellikle sosyalizmin çözülüşünden sonra, insan, çok daha fazla epistemolojik bir yaratıktır. Şöyle de söylenebilir; bilgi teorisi, önemli ölçüde, insan teorisidir.

Bu tezin uzantıları var; insanoğlu, felsefeye dünden daha çok muhtaçtır. Birincisi, medya teröründe, medya ile terörize edilmiş insanın, kendisini ve çevresini bilmesi, ancak ve ancak felsefeci olmasıyla mümkündür. İkincisi, felsefe, düşüncede eylemli olmak demektir; insanların mikroskobik ölçülere indirgendiği bir dünyada, çok zaman yaşamın, aynı anlama gelmek üzere, eylemli olmanın, felsefeyle içiçe olmayı gerektirdiğini sanıyorum.

Güzel ve buradan devam edebilirim. Öncelikle şunu söylemeliyim, kapitalizm ile birlikte insan, yazılı tarihteki insan olmaktan çıkmıştır. Peki ama nedir; üç noktayı ve boyutu görebiliyorum.

Birincisi, "yeni" insanın, kapitalizmde değil, Marx'ın burjuvazinin çocukluk dönemi olarak adlandırdığı on beş ile on yedinci yüzyıl arasında çıktığına işaret etmek gerekiyor. Bütün yeni insanlar Erasmus, Martin Luther, Galileo, Newton ve güzelliklerini, başlarını vererek kanıtlayan Bruno, More, hep bu dönemin hasatlarıydı. İkincisi, bu yeni çalışmamda, hem Osmanlı'nın kuruluşunda ve hem de Batı'nın oluşumunda, 1340 yıllarında patlayan "Black Death", büyük veba salgınına, önemli ve ayrı bir yer veriyorum. Batı Avrupa'nın 1340 yıllarındaki nüfusuna ancak 1500 yıllarında yeniden ulaşabilmesi, belki kırımın şiddeti ve acımasızlığı hakkında bir bilgi verebilir; ancak sanmıyorum. Veba, var olan bütün "insani" bağları koparmış ve saldığı büyük korkuyla, "insanların" iradesini, uzunca bir zaman için, yok etmiştir. Bir büyük kırımdır ve her büyük kırım türünden bir yenileştirme sürecini başlattığından kuşku duymuyorum.

Üçüncüsü ise şöyle formüle edilebilir: Feodal uygarlığın sonlarına doğru başlayan kırımla döşenen yollarda, burjuvazinin çocukluk döneminde ilk ve mükemmel örneklerini ortaya çıkaran "yeni" insanın neresi yenidir? Eğer mağrur

Peki, Elen Heredotos'un ölümsüz "Heredot Tarihi" ne zaman ve kimler tarafından okunmalıdır? Ortaokul sıralarında okumanın bir anlamı var mı yoksa yalnızca tarihçiler mi okumalıdır? Belki ortaokulda tadını duymak ve çok sonraları tılsımını çözmeye çalışmak gereklidir; böylesinin daha doğru ve verimli olabileceği inancındayım.

KARL MARX

grundrisse

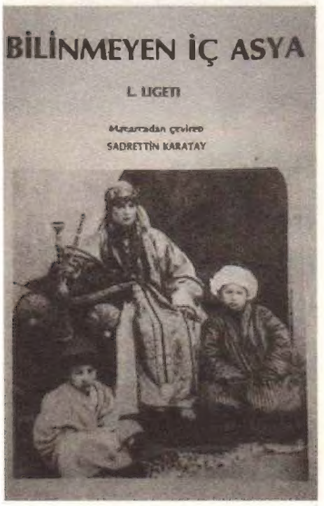

"Yeni" insanın, kapitalizmde değil, Marx'ın burjuvazinin çocukluk dönemi olarak adlandırdığı on beş ile on yedinci yüzyıl arasında çıktığına işaret etmek gerekiyor. Bütün yeni insanlar Erasmus, Martin Luther, Galileo, Newton ve güzelliklerini, başlarını vererek kanıtlayan Bruno, More, hep bu dönemin hasatlarıydı.

kral-insan ve aynı zamanda Kuros'un kölesi Kroysos'u bir türün gelişmiş örneği olarak ele alacak olursam, kapitalizmle birlikte ortaya çıkan yeni insan süreci, tarihteki insanla ilgili bu iki hali de törpüleyerek birleştiren bir dinamik olarak görünmektedir. İnsanın mağrur ve güvenli hali tarihe karışmış ve bununla birlikte köle durumu cilalanarak insana içerilmiştir. "Yeni" insan gerçekten bütün'dür; görkem ve onur insanın yüklemi olmaktan çıkarılıyor. Her insan, geniş ve zorlayan bir ilişkiler ağı içinde, kendiliğinden ve bilinçsiz bir köle'dir. İnsana yüklenen yeni misyon, ekonomik olarak kendisini sürdürme ve gerçekleştirme ödevi, kaynaşmış köle halinin örtüsü olmaktadır.

Kapitalizmi, burjuvazinin çocukluk döneminde elde edilen insanlaşma sürecini gerileten bir düzen olarak gördüğüm kesindir. Kapitalizm, insanı insan yapan, insanın iki büyük kaçışını durduruyor. İnsan, Tanrı'dan ve kendisini sevmekten kaçtığı ölçüde insan olmuştur. Ama burjuvazinin iktidarını kurar kurmaz büyük bir tutkuyla sarıldığı dinsellik, insanın kendi ekseninde özgürleşmesine çok büyük bir darbe indiriyordu; insan, tekrar tanrının kölesi ya da kulu haline geliyordu. Kapitalizm, feodal uygarlıkta ve her türlü talan düzeninde kaçınılmaz olarak var olan dayanışma ve ilkel komünizan içgüdülerin kökünü kazıyarak, yerine koyduğu egoizm ile insanın kendisini sevmekten kaçışını da durduruyordu. Egoizm, insanın kendisinin oburu olması anlamına geliyor.

Devam ederken iki "günlük" notumu aktarmak istiyorum. Bunların, düşüncelerimin açılımına ve oluşumuna katkıda bulunacağını sanıyorum.

***

A-1 İnsanın gelişmesi, Tanrı'yı içinden çıkarıp yerine aklı koymasıdır.
A-2 İnsanın gelişmesi, kendisini sevmenin yerine karşı cinsi sevmesidir.
B-1 Sanatçı, kendi içini dışarı çıkarandır.
B-2 Sanatçı, ilkel insanın görkemidir.
C-1 İnsan başı harikadır.
C-2 İnsan vücudu mükemmeldir.
D-1 Harika baş, Tanrı'yı ve kendisini en çok çıkarandır: Bilim adamı.
D-2 Mükemmel insan, sanatçı-bilim adamıdır.
D-3 Bu, devrimcidir.

10 Ağustos 1992

***

A-1 Ölümsüzlük, ölümdür.
B-1 Bilgi yükü, yorucudur.
C-1 Ortaklaşmaya dayanmayan duygulaşma hayvanlıktır.
D-1 İnsanlardan uzaklaşmak, yaşlanmaktır.
E-1 Sovyet realizmi, duygulaşmayı hedef alırken ortaklaşmayı katletti.
F-1 Amerikan düzeni, insanları insanlardan uzaklaştırarak sadece ihtiyarlığı doğurdu.

17-24 Eylül 1992

***

Feodal uygarlıkta sürü-insan için ölmek çok kolaydır; çünkü sürü insanın pratiğinde en günlük olan ölümdür. Feodal toplumda, bu nedenle, ölüm son derece kolay geliyordu; alışkanlıkların çok büyük bir kolaylık sağladığını tekrarlamak durumundayım. Ancak sadece bu kadar değil; feodal toplumda aynı zamanda insanın ufku ya da aynı anlama gelmek üzere yapacağı gelecek işi yoktur. Geleceği olmayan insana ölüm, uyku hapı kadar kolay gelmektedir.

Kapitalizmin, ölümü, insanın günlük pratiği olmaktan çıkardığı kesindir; kapitalizm, ölümü uzaklaştırmıştı. Fakat, buna karşılık, korkuyu yaklaştırıyordu. Kapitalizmde ölümün gelişi zorlaşırken, korku çok kolaylaşmıştır.

***

A-1 İnsan, başkasını beğenirken, kendinde olanı beğenir.
B-1 Umudu olanların, korkusu olmaz.

C-1 Korku, aklın durmasıdır.
D-1 Umut, aklın zorlamasıdır.

24 Eylül '92

***

Tekelli düzeni, insan teorisi açısından, kapitalizm ile bir niteliksel kopuş olarak ele aldığımın bilindiğini varsayıyorum. Kapitalizm, Lidya Kralı Kroysos'dan mağrur-kral-insan durumuna ait bütün görkem ve onuru alıp götürmüştü; tekelli düzen, insan kalıntılarının tümünü kazıyordu.

Tekelli düzen bir başka açıdan, feodalite ve önceki dönemlerdeki insan durumunu hatırlatmaktadır; insanlarla ilgili bilgi sadece ve sadece oligarklarla, onları çevreleyen parazit kadın-erkek tayfasına ait oluyor. Yalnızca bunlarla ilgili bilgi var.

Bu düzenin sadece ve sadece korkuya dayandığı ile ilgili saptamamı tekrarlıyorum; korku, insanı cüceleştirmek ve körleştirmek için gereklidir. Cüce ve kör, köledir.

Çok gerilere gitmeme gerek yok; bolşevik iktidar korkusu, Stalin korkusu, savaş korkusu, Çin korkusu, atom bombası korkusu, nükleer hata korkusu, Afganistan korkusu, Sovyet sisteminin çözülmesinden hemen sonra ortaya çıkarılan ozon tabakasının delinmesi korkusu, bunu hemen izleyen AIDS korkusu, Saddam korkusu, bunu hemen izleyen İran korkusu, yirminci yüzyılın birbirini izleyen korkular zincirinden ibaret olduğunu net bir biçimde ortaya koyar. Korku, tekelli düzenin olmazsa olmazı, sine qua non, koşulu olarak ortaya çıkıyor.

***

Korkan insan kördür ve cücedir.
İnsan değildir.
Korkak, tüm sevgi yetileri dağlanmış bir sürücanlıdır.

Korkak, kendine güveni olmayandır.
Sevişme, bir güven işidir.
Korkak ve kendine güveni olmayan cinsel iktidarsızdır.

***

A-1 Korkanlar, korkanları görmezler.
A-2 Hainler, hainleri tanımazlar.
A-3 Korkana, korkuyu ve haine, ihaneti anlatmak imkânsızdır.
B-1Sevmeyi kaldırmak, insanı yok etmektir.

6 Kasım 1992

***

Tekeller düzeninin insan teorisindeki yeri, sevgiden yoksun bir Tanrı ile özdeştir. Sevgisiz Tanrı, insanın bilme isteğinin ve karar verme erkinin düşmanıdır. Bu ise, insanı insan niteliklerinden soyma veya insansızlaştırma anlamına gelir.

İnsansızlaştırılmış canlı yaratık, boşlukta bir tozdur; böyle düşününce tarihteki köleleri ya da Kroysos'un köle halini anlamaya daha çok yaklaştığımı sanıyorum. Kölelik, boşlukta isteksiz hareket olarak ortaya çıkıyor.

Ancak saf haliyle boşlukta hareketi bütünüyle gereksiz görmemekteyim. İnsanlığın büyük varsayımlarından birisi olan zaman, ancak ve ancak, boşlukta hareket ile kavranabilir; "sezilebilir" demek, daha doğrudur.

İnsan, boşlukta yürüdüğü ölçüde, kendi zamanını yazabilir ve bir anlamda da insan olmanın ipuçlarını yakalayabilir. Fakat boşlukta yürüyebilmek için mutlaka ilerde bir istek-noktası gerekiyor.

Aşk, ilerdeki istek noktasıdır.

Öyleyse, aşk yoksa, zaman yoktur.

Aşk ise karşı cinsedir.

Aşk, devrim içindir.

Aşk, sosyalizmdir.

Belki de üçü birdir.

Zamanın yazımı üçüne yürüyüştür.

***

A-1 Alt salon'dan bembeyaz güzellik görünüyor. Galiba "güzel", insanı tazeleyen öz'dür.
B-1 Estetik, insanı yenileyen iki dinamikten birisidir.
B-2 Diğeri devrimci savaş ya da mücadele oluyor.
B-3 İkisine de ihtiyacımız var.
C-1 Sevmek, güzel görmektir.
C-2 Âşık olmak birlikte güzelleşmektir.
C-3 Bu açıdan, karşı cins, sınıf ya da halk ve Tanrı, birlikte güzelleşmenin özne olan nesneleridir.
C-4 Süje olan objeleridir.

3 Ocak 1993

Bu yazı Yalçın Küçük'ün Tenkit (Tekin Yayınevi, 2016, İstanbul) kitabından alınmıştır.

YÜZ YILDIR HEP AYNI ŞARKILAR: İŞÇİSİN SEN İŞÇİ KAL!

Mahir Ergun

Doğrusu işçinin işçi olmak gibi bir rüyası olamaz. Bireyin kendi iradesiyle emeğini toplumsallaştırarak bunun cenderesine girmeyi seçmesinin akla yakın hiç bir tarafı yoktur. Kölelik, bir tercih olamaz. İşçinin kölelik koşullarının düzelmesi de mümkün değildir. "İşçi" imgesiyle, kölelik, perişanlık, sefalet, yozlaşma birbirinden ayrılamaz. Marksist teoriye göre bu çelişki işçi sınıfına devrimci bir rol biçer, doğrudur. Ama bu bir kurtarıcı rolü değildir.

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında.

Kısa yorgun adımlar birbirini ezerek ilerliyor. Karanlık; beyaz ölü aydınlığında karanlık, upuzun bir koridorda kısa yorgun adımlar sanki tek bir vücuttur. Binlerce kısa yorgun adım: Tıpkı besili, kör bir tırtıl gibi. Arka ayaklar ön ayaklara karışıyor. Ön ayaklar bilinçsizce şahlanıyor merdivenlerde, yürüyen bantlarda gövdesi dalgalanıyor tırtılın.

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında, ama gökyüzünü göremiyoruz.

Vesaitten vesaite, sonra bir diğerine, bir diğerine aktarma yapacak kısa yorgun adımlar, yeraltında ölüler gibi sürükleniyorlar.

Kısa yorgun adımlar ölü bir tırtıldır. Yönü yok, menzili yok, kısa yorgun adımların tüm sokakları çıkmazdır.

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında, ama belki de akşamdır?

Kısa yorgun adımların gecesi gündüzü yok, aynı alçak tavanlı, aynı pis fayanslı tünellerde ileri geri atılıyorlar.

Fayansların üzerinde reklam panoları vardır: Bilmem ne senfoni orkestrası bilmem ne sentırda, biletleri tükenmeden alın! Bu bilmem ne sentır, falanca AVM'nin konser salonuymuş. Filanca metro istasyonuna bağlantısı vardır, yeryüzüne çıkmadan gidilebilir. Herkes gidemez tabii, biletler çok pahalıdır, ama giden çıkar.

Yürüyen bantlar reklam panolarına bakar: Falancà ressam filanca galeride. Bu galeri de başka bir AVM'deymiş. Sanki kısa yorgun adımlar, klasik müzik, plastik sanat aşkıyla yanıp tutuşuyor..: Fakat bir şekilde galeriler, konser salonları

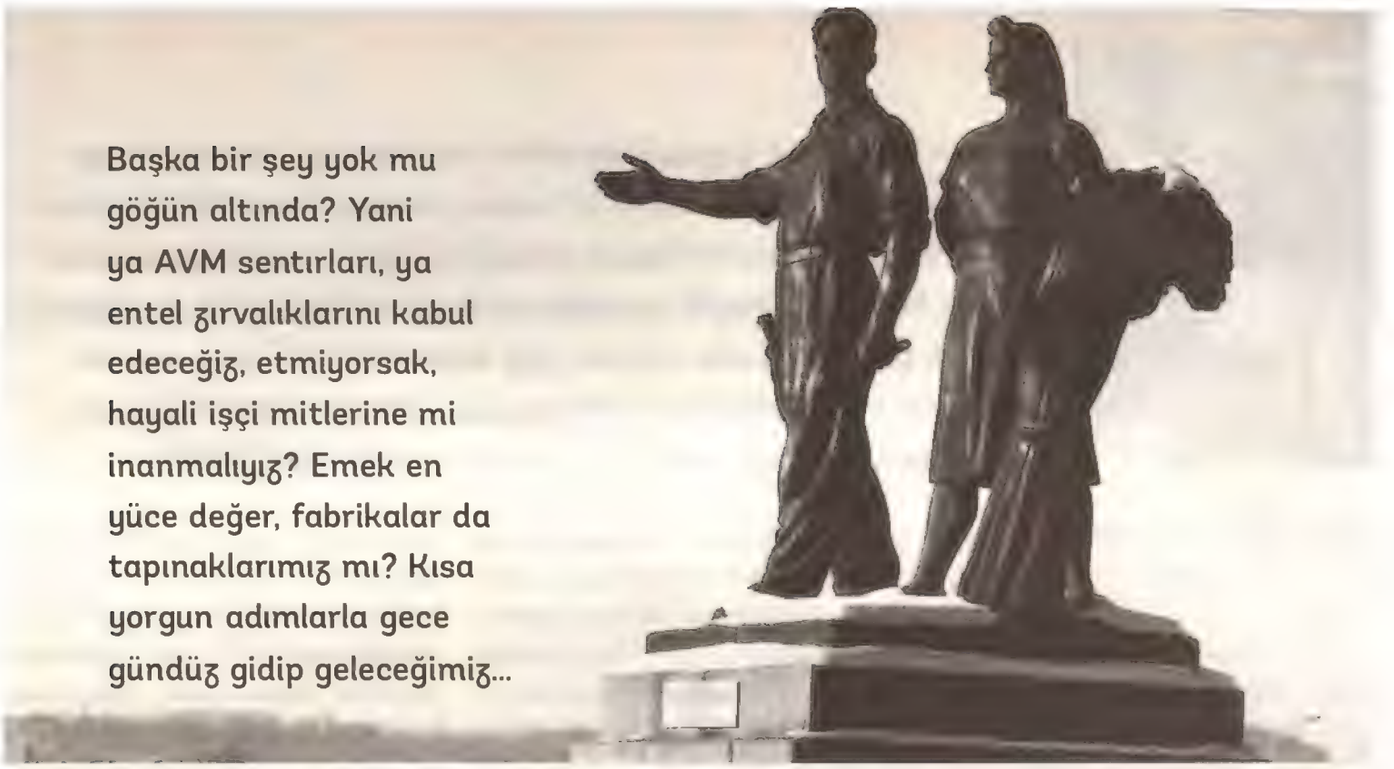

Başka bir şey yok mu göğün altında? Yani ya AVM sentırları, ya entel zırvalıklarını kabul edeceğiz, etmiyorsak, hayali işçi mitlerine mi inanmalıyız? Emek en yüce değer, fabrikalar da tapınaklarımız mı? Kısa yorgun adımlarla gece gündüz gidip geleceğimiz...

tıka basa dolar.

Tuvaletlerde reklam panoları vardır, pisuarların önünde: O yazarın yeni kitabı çıktı! İlk baskı iki yüz elli bin! Tüm kitap sentırlarda ve süper marketlerde.

Kısa yorgun adımların ağır hareketlerine eklenecek bir tuğla. Ölü ışıkların altında boş gözlerle bakılacak. Vesaite, konserve kutusuna istiflenen sardalyalar gibi doluşulurken, birbirini ezen bedenlerin arasında, parlak selefonlu cildiyle belirip duracak.

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında, ama tüm günler birbirinin aynıdır.

Tüm günler nemli, tüm günler yorgun. Tüm günlerde hep o aynı koku, hep aynı gürültü, aynı reklam panoları. Ölü tırtıl devrile devrile gidip gelir aynı tünellerde, adımlar birbirini ezer, her yerde aynı fayanslar, gökyüzü yok.

Bu kez dans tiyatrosu gelmiş bilmem ne sentıra, öbür yazarın da yeni kitabı çıkmış. Ölü tırtıl gider gelir, gürültü bir türlü bitmez, reklam panoları yarı karanlıkta parlar, bilmem ne sentır, falanca AVM, yeter be!

Başka bir şey yok mu göğün altında?

"Alternatif" bir yaşam tarzı, "alternatif" sanat çevreleri mesela?

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında, ama sabahları pek bilmiyoruz.

"Alternatif" muhitlerde gece sokakları göz kırpar karanlığın içinde turuncu ışıklarıyla. Barlardan tek düze elektronik sesler taşar kaldırımlara. "Kannkka"larla "ağğbi"ler bir masada, "hocca"lar diğerinde alternatif sohbetlerindedirler.

Masalarda, "kafa-kol, enseye-şaplak" dergileri, kül tablaları, zıvanalar. Kadehlerde geçkin dudak izleri, duvarlarda "soyut sanat", basık tavanlar, cıgara dumanı, vakıflar, fonlar, projeler, Avrupa Birliği. Gökyüzü nerede?

Gökyüzü pelte gibidir. Hava ağırlaştıkça ağırlaşıyor, kısa yorgun adımlar, "ağğbi"lerle "hocca"lar, fayans tüneller, reklamlı pisuarlar, alçak tavanlar, cıgara dumanı, soyut sanat, sergi salonları birbirlerini kusuyorlar.

Gidecek yer yok, kaçacak delik yok. O yazarın son tuğlası kafamızı yaracak, "enseye-şaplak" dergisinin ne yapacağı hiç belli değil. Gidin lan!

Başka bir şey yok mu göğün altında?

Bir kazma sapı, sağlam bir çekiç?

Geçen Yüzyılın İşçi İmajı

Şu düzene karşı olan kimse kalmadı mı? Bunların edebiyatı, sanatı yok mu?

Pos bıyıklı, pazıları bakla bakla bir işçi figürü vardır. Bir de saçlarını alnındaki eşarpla bağlamış, gergin göğüslü, sert bakışlı işçi kadın.

Bazen dergilerde, bazen afişlerde, pankartlarda görülürler. Şiirlerde, şarkılarda, hikâyelerde anılırlar. Öyle şiirler, öyle şarkılar, öyle hikâyelerdir ki bunlar, anlattıkları yerlerde her şey sonsuz bir inkişaf içindedir. Sanayi almış yürümüştür, yerlerden mantar gibi fabrikalar biter, herkes onuruyla çalışır, emek toplumsaldır, emek kutsaldır, ama kötü kapitalistler namuslu işçileri sömürür, bölüşüm adaletsizdir, fakat o pazılı işçi sömürüye cevaz vermeyecektir.

Nâzım Hikmet, "Piyer Loti" şii-

Demek ki Marx ve Engels'in kendileri dahi, kimseyi "işçileştirmeye" çalışmıyorlardı. Hatta aksine bir başka yol mümkünse, bunun tercih ediyorlardı. Öyleyse bir köşede çocuğunu büyüten, bir köşede avcılık yapan, bir köşede küçük toprağını sürmeye çalışan, ya da bir köşede hırsızlık yapan sonuçta düzenle bağı asgari düzeyde olan herkesi kapitalist çarka, toplumsal üretime dahil etmeye çalışmak ne oluyor? Yüz yıldır neden aynı şarkılar, aynı şiirler yazılıp duruluyor?

rinde, "Batılı"nın 1001 gece masalıvari doğu imgesine karşı şöyle diyordu:

İşte Frenk şairinin gördüğü şark!/ İşte/ dakikada 1.000.000 basılan / kitapların / şarkı!

Lâkin / ne dün / ne bugün / ne yarın / böyle bir şark yoktu, / olmayacak!

Şark / üstünde çıplak / esirlerin / aç geberdiği toprak!

Şarklıdan başka herkesin / orta malı olan memleket! / Açlığın kıtlıktan öldüğü diyar!

Evet böyle bir şark yoktu olmayacak. Ve tıpkı bunun gibi, ne dün / ne bugün / ne yarın böyle bir işçi de yoktu olmayacak!

Başka bir şey yok mu göğün altında?

Yani ya AVM sentırları, ya entel zırvalıklarını kabul edeceğiz, etmiyorsak, hayali işçi mitlerine mi inanmalıyız? Emek en yüce değer, fabrikalar da tapınaklarımız mı? Kısa yorgun adımlarla gece gündüz gidip geleceğimiz...

Biraz hafızamızı zorlayıp geçmiş günleri hatırlayalım.

Bu işçi imgesi, edebiyat ve sanattaki asıl gelişimini reel sosyalizm pratiğiyle birlikte yakalamıştı. Kararlı, güçlü, sanayileşmiş reel sosyalizmi, sürreal, ama ebedi bir işçi figürü sembolize ediyordu.

Aslında bu dönemdeki sosyalist propaganda figürlerinin hepsi hem reel sosyalizmin iç çözülmesi hem de emperyalist manipülasyon marifetiyle kısa sürede yozlaşıp karikatürize oldular ya da en basit haliyle amaçlarından saptılar. Sonuçta nereden geldikleri, aslında ne oldukları ve geldikleri yerde neye yaradıkları unutulup gitti ve geriye bir safsatalar bulamacı kaldı.

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında. Ne zamandır bahar da gelmiyor.

Çıkmaz sokaklarda kısa yorgun adımlarımla ileri geri yürüyorum. AVM sentırlardaki konserlere gidemem. Bale varmış bu hafta. Anlamam zaten, hiç görmedim. Anlayacak olsam, param yetmez, bilet alamam.

İleri geri gidiyorum fayans koridorlarda. Entel barlarına mı gitsem? Ya da yeni nesil muhafazkârların gece kulüplerine gider elektronik remiks ilahi dinler, incili kaftanların gölgesinde şalgam suyu içerim.

Yoksulluğumun, yoksunluğumun sebebi bu düzendir. Ve bu yüzden düşüncem böyle bulanmış, yozlaşmış. Eşitsiz bölüşüm! İşte tüm sorunların kaynağı! Ben çalışıyorum onlar yiyor. Oysa eşitlik olsaydı... Emeğimin "karşılığını" verselerdi, o bale gösterisine giderdim. Pisuarın üzerindeki panoda gördüğüm kitabı alırdım.

Balerinin teki, şalgam rengi tütüsüyle ürettiğim artı değerin üstünde salto yapıyor. "Bu balerin emeğimizle yarattığımız değerdir, bugün bilmem ne sentırdaki galaya gidemiyoruz belki, ama yarın bütün sentırlar bizim olacak. Burjuvazinin kazanımları bizim de kazanımımızdır, yarın hepsi bizim olacak. Daha çok çalışmalı, daha çok üretmeliyiz."

"Emek En Yüce Değer" mi?

İyi de Paul Lafargue, *Kapitalist toplumda çalışma, her türlü düşünsel yozlaşmanın, her türlü örgensel bozukluğun nedenidir,*[1] demişti bir zamanlar. Öyleyse bu bataklık kültürünün kaynağı belki de kapitalist toplumda çalışmanın kendisidir. Çıkmaz sokaklar bu yüzden dikiliyor karşımıza.

"Bırak Lafargue'ı, emek en yüce değerdir."

"Emek tüm kültürün kaynağıdır. Emek toplumsallaştıkça toplumsal kültür birikimi de artacak."

"Serserilik yapma! Onlar bugün sana hakkını vermiyorlarsa da, sen işini layıkıyla yap!"

"Sen işçisin, onurlusun, çalış!"

"Arbeit macht frei! Arbeit macht frei!"[2]

Kesin lan!

Bu işin içinden çıkamayacağız. En iyisi hafızamızı zorlamaya devam edip bir zamanlar bu konularda yazılıp çizilenleri hatırlamaya çalışalım.

Friedrich Engels, 1870'lerin sonunda, Eugen Dühring'le tartışmasında şöyle diyor:

... zenginliğin, insan üzerinde yalnızca sahip bulunduğu şeyler aracılığıyla egemenlik kurduğunu altı yaşındaki bir çocuk bile bilir.

Ama bay Dühring, bu yanlış tanımlamayı neden imal etmek, şimdiye değin bütün sınıflı toplumlarda kurulmuş bulunan gerçek bağlantıyı neden koparmak zorunda kalır? Zenginliği ekonomik alandan ahlâk alanına sürüklemek için. Nesneler üzerinde egemenlik, bu çok iyi; ama insanlar üzerinde egemenlik, işte kötülük.

... Böyle yapmakla, zenginliği uygun biçimde üretim ve bölüşümün iki başlıca görüş açısı altına getirmiş olduk: şeyler üzerinde egemenlik olarak zenginlik, üretim zenginliği, iyi yan; insanlar üzerinde egemenlik olarak, günümüze değin olduğu gibi bölüşüm zenginliği, kötü yan, cehennemin dibine! Bu şimdiki koşullara uygulanınca şu sonucu verir: Kapitalist üretim biçimi çok iyidir ve kalabilir, ama kapitalist bölüşüm biçimi metelik etmez ve onu ortadan kaldırmak gerekir. Yalnızca üretim ile bölüşüm arasındaki bağlantıyı bile kavramış olmaksızın iktisat yapıldığı zaman işte böyle bir budalalığa varılır.[3]

Marx da Alman İşçi Partisi Programı'na düştüğü kenar notlarında şöyle diyordu:

"Adaletli biçimde dağıtım" ne demektir?

Burjuvalar bugünkü dağıtımın 'adaletli' olduğunu iddia etmiyorlar mı? Ve gerçekten de bugünkü üretim biçimi esasına göre bu dağıtım, biricik adaletli dağıtım değil midir?[4]

O halde belki de sorun bölüşümde değil üretimdedir.

Peki emek bütün zenginliğin, bütün kültürün kaynağı değil miydi?

Emek bütün zenginliğin kaynağı değildir.

... "Emek ancak toplumsal emek olarak, zenginliğin ve kültürün kaynağı olur", ya da aynı anlama gelen: "ancak toplum içinde ve toplum tarafından".

Bu önerme tartışma götürmez şekilde doğrudur, çünkü, yalıtılmış emek (bunun maddî koşullarının gerçekleşmiş olduğunu varsayarsak), kullanım-değeri yaratabilirse de, ne zenginlik, ne de kültür yaratabilir.[5]

Tamam, zaten içinde emek geçen cümleler okuduğumuzda mutlaka toplum, toplumsal gibi kelimeler de oluyor. Dolayısıyla bu haliyle sorun yok gibi. Fakat:

Şu önerme de aynı şekilde tartışma götürmez:

"Emeğin toplumsal olarak gelişmesi ve böylece zenginlik ile kültürün kaynağı olması ölçüsünde, işçiler arasında yoksulluk ve perişanlık, işçi olmayanlar arasında zenginlik ve kültür gelişir."

Bu; geçmişin tüm tarihinin yasasıdır. O halde "emek" ve "toplum" üzerine genel sözler sıralayacak yerde, bugünkü kapitalist toplumda işçileri bu toplumsal beladan kurtulmaya yetenekli kılan ve on-

Nâzım Hikmet de, işçi tulumuyla gezen hürriyeti tanımaz. Çünkü hürriyet işçi tulumu giymez. Hapisteki bir büyük şairin hürriyete giydirdiği bir işçi tulumu hülyası vardır, ama onu tanımaz. Sınıfsız toplum herkesin işçi olduğu toplum değil, kimsenin kimseye işçilik etmek zorunda kalmadığı toplumdur. Böylece işçi sınıfı kendini bir sınıf olarak ortadan kaldırır, işçi sınıfının kavgası aslında kendine karşıdır.

İyi de Paul Lafargue, Kapitalist toplumda çalışma, her türlü düşünsel yozlaşmanın, her türlü örgensel bozukluğun nedenidir, demişti bir zamanlar. Öyleyse bu bataklık kültürünün kaynağı belki de kapitalist toplumda çalışmanın kendisidir. Çıkmaz sokaklar bu yüzden dikiliyor karşımıza.

ları buna zorlayan maddî vb. koşulların sonunda nasıl yaratılmış olduğu, burada, somut biçimde kanıtlanmalıydı.[6]

Marx bunları 1875 Baharı'nda yazmıştı. Fakat geçen neredeyse bir buçuk asra rağmen marksizm adına hâlâ her yerde "emek" ve "toplum" üzerine genel sözler sıralanmaya devam ediliyor.

Mülksüzleştirenlerden Kurtulmak

Doğrusu işçinin işçi olmak gibi bir rüyası olamaz. Bireyin kendi iradesiyle emeğini toplumsallaştırarak bunun cenderesine girmeyi seçmesinin akla yakın hiç bir tarafı yoktur. Kölelik, bir tercih olamaz.

İşçinin kölelik koşullarının düzelmesi de mümkün değildir. "İşçi" imgesiyle, kölelik, perişanlık, sefalet, yozlaşma birbirinden ayrılamaz.

Marksist teoriye göre bu çelişki işçi sınıfına devrimci bir rol biçer, doğrudur. Ama bu bir kurtarıcı rolü değildir. Bu kapitalist birikimin tarihsel eğiliminin bir sonucudur. Yani bir tarafta sermaye birikirken diğer tarafta biriken sefalet ve mülksüzleşme işçi sınıfını kendi içinde bulunduğu koşullardan kurtulmaya zorlar.

"Sermaye tekeli, kendisiyle birlikte gelişen üretim tarzının ayak bağı olur. Üretim araçlarının merkezileşmesi ve emeğin toplumsallaşması, sonunda, bunların kapitalist kabuklarıyla uyuşmadıkları bir noktaya ulaşır. Kabuk parçalanır. Kapitalist özel mülkiyetin saati çalmıştır. Mülksüzleştirenler mülksüzleştirilir."[7]

Tamam işte, emeğin toplumsallaşması, sonunda kapitalist kabukla uyuşmayacak bir noktaya geleceğine göre, önce kapitalist üretim tekamül etmeli, önce emek toplumsallaştırılmalı, herkes fabrikalara doluşmalı ki masallardaki o işçi figürü ortaya çıksın. Doğru mu?

"Kapitalist üretimin doğuşunu incelerken, bunun temelinde 'üreticinin üretim araçlarından kökten ayrılışının' yattığını (işin sırrının bu olduğunu) söyledim, (Kapital'in Fransızca çevirisi, s. 315, sütun 1) ve ayrıca 'Bütün bu evrimin temeli, tarımsal üreticinin mülksüzleştirilmesidir. Bu da şimdiye kadar, köklü biçimde ancak İngiltere'de oldu. ... Ama Batı Avrupa'nın bütün öteki ülkeleri aynı hareketi geçirmektedirler' dedim.

Demek ki ben Batı Avrupa ülkelerinde bu hareketin 'tarihsel yazgı' olma yanını özellikle sınırladım.

... Rusya'da bu ülkeye özgü koşulların bir araya gelmesi yüzünden, ulusal ölçüde kurulmuş olan tarım komünü, ilkel niteliklerinden adım adım kopabilir ve doğrudan doğruya ulusal ölçüde kolektif üretimin unsuru olarak gelişebilir."[8]

Yani ille de önce emeği toplumsallaştırmak gerekmiyor muymuş? Marx'ın tabiriyle kapitalizmin "korkunç, iğrenç serüvenlerinden geçmeden" bir şeylerin değişmesinin ihtimali var mıymış?

"Kapitalist sistemin Rus heveslileri böyle bir çözümün teorik olanağını yadsımaya kalkarlarsa kendilerine soracağım soru şudur: makineleri, buharla işleyen gemileri, işletebilmek için Rusya, Batı gibi, makine sanayiinin o uzun kuluçka döneminden geçmek zorunda kaldı mı?"[9]

Ya da:

"Oysa Rusya'da hızla gelişen kapitalist vurgunculuğun ve henüz gelişmeye başlayan burjuva toprak mülkiyetinin karşısında toprakların yarıdan fazlasının köylülerin ortak mülkiyetinde olduklarını görüyoruz.Şimdi soru şudur: Bir hayli çöküntüye uğramış olmakla birlikte yine de ilkel ortak toprak mülkiyeti olan Rus obşçina'sı daha ileri komünist ortak mülkiyet biçimine doğrudan varabilir mi? Yoksa o da, önce, Batı'nın tarihi evrimi olan çözülme sürecinden mi geçmelidir?

Bugün için bu soruya verilebilecek tek cevap şudur: Eğer Rus devrimi Batı'da

bir proleter devrimine ışık yakar da bu iki devrim böylece birbirini tamamlarsa, bugünkü Rus ortak toprak mülkiyeti komünist bir gelişim için hareket noktası yerine geçebilir."[10]

Birkaç yıl sonra:

"Rusya 1861'den beri izlemekte olduğu yolda ilerlemeyi sürdürecek olursa, tarihin bir halka sunduğu en büyük şansı kaçıracak ve kapitalist sistemin bütün kötü sonuçlarını tatmak zorunda kalacaktır."[11]

Demek ki Marx ve Engels'in kendileri dahi, kimseyi "işçileştirmeye" çalışmıyorlardı. Hatta aksine bir başka yol mümkünse, bunun tercih ediyorlardı.

Yüz Yıldır Aynı Şarkılar

Öyleyse bir köşede çocuğunu büyüten, bir köşede avcılık yapan, bir köşede küçük toprağını sürmeye çalışan, ya da bir köşede hırsızlık yapan sonuçta düzenle bağı asgari düzeyde olan herkesi kapitalist çarka, toplumsal üretime dahil etmeye çalışmak ne oluyor? Yüz yıldır neden aynı şarkılar, aynı şiirler yazılıp duruluyor?

Kısa yorgun adımlarımızı savurup dururken, AVM sanatından, çok satan romanlardan, entel barlardan, şalgam suyundan başka önerilebilecek tek şey neden fabrika patırtısı oluyor?

Nedir bu inkişaf hayranlığı? Gelişme, kalkınma martavalları ve biz de devamlı tulum giymek zorundayız? Kimsede bir karşılığı da yok bunun,

Bu fayans tünellerin ölü tırtılı mı olacağız sonsuza dek ve şu şiirlerdeki rüyalar gerçek olursa en azından bölüşüm daha adil olacak, hafta sonları baleye gideceğiz.

Nâzım Hikmet şöyle diyordu:

"dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle: işçi tulumuyla / bu güzelim memlekette hürriyet"[12]

Bu dizeler, şiirin bütünü bir yana, bana kalırsa Piyer Loti'ye çattığı dizeler kadar güçlü değildir. Evet belki herkesin ezbere bildiği dizeler bunlar, olsun.

Nâzım Hikmet, bir mektubunda Memet Fuat'ın hikâyelerini değerlendiriyordu:

"En zor şey, en yiğit ve en çok cesaret isteyen şey: samimiliktir. Bak, 'Sabıkalı' hikâyesi samimi değil. Zaten olamaz. Sen sabıkalıyı tanımazsın. Sabıkalı hakkında kitap bilgin, düşüncen ve merhametli yüreğin vardır, ama onu tanımazsın."[13]

Nâzım Hikmet de, işçi tulumuyla gezen hürriyeti tanımaz. Çünkü hürriyet işçi tulumu giymez. Hapisteki bir büyük şairin hürriyete giydirdiği bir işçi tulumu hülyası vardır, ama onu tanımaz.

Sınıfsız toplum herkesin işçi olduğu toplum değil, kimsenin kimseye işçilik etmek zorunda kalmadığı toplumdur. Böylece işçi sınıfı kendini bir sınıf olarak ortadan kaldırır, işçi sınıfının kavgası aslında kendine karşıdır.

Yani bir şiirde, bir hikâyede "işçi", "emekçi", "toplum" gibi kelimelerin geçiyor olması onu düzenin dışına çıkarmaz, aksine daha içkinleştirir. AVM sentırların, çok satan kitapların, entel barların, remiksli ilahilerin inkârı, var olmayan, hiç var olmamış bir işçi kültü değildir. Bir başka dil, bir başka kültür gerek bize.

Sonuçta, bu güzelim memlekette de başka yerlerde de hürriyet, ancak işçi tulumlarından kurtularak gezebilir.

Kısa yorgun adımlar, çırılçıplak hürriyeti arıyor.

Bir bahar sabahı olmalıydı aslında ve göğün altında yapılabilecek çok şey var.

---

[1] Tembellik Hakkı, Paul Lafargue, çev. Vedat Günyol.

[2] "Çalışmak Özgürleştirir" Nazi toplama kamplarının kapılarında yazılı olan ünlü Almanca deyiş.

[3] Anti-Dühring, Friedrich Engels, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları.

[4] Alman İşçi Partisi Programının Kenar Notları, Karl Marx, çev. M. Kabagil, Sol Yayınları.

[5] A.g.e.

[6] A.g.e.

[7] Kapital 1. Cilt, Karl Marx, çev. Mehmet Selik, Nail Satılgan, Yordam Kitap.

[8] V.İ. Zasuliç'in Mektubuna Yanıtın İlk Taslağı, çev. Mihri Belli, Sol Yayınları (Vurgular Marx'a ait).

[9] A.g.e.

[10] Komünist Manifesto Önsözler, 1882 Tarihli Rusça Baskı'ya Önsöz, çev. Tektaş Ağaoğlu, Yordam Kitap.

[11] Karl Marx'tan aktaran: Friedrich Engels, Rusya'daki Toplumsal İlişkiler Üzerine, çev. Ahmet Kardam, Sol Yayınları.

[12] Saat 21-22 Şiirleri, 6 Aralık 1945, Nâzım Hikmet.

[13] Yeni Dergi, Sayı 35, Ağustos 1967.

DİL İLE GERÇEKLİĞİN ÜZERİNİ ÖRTMEK

Taylan Kara

12 Eylül'ün "çift dil"ini hatırlayalım. On binlerce insanın hapislerde işkence görmesine "huzur ve istikrar" deniyordu. Grevlerin yasaklanıp, işçi haklarının açık açık gasp edilmesine "çalışma barışı" deniyordu. Bir tüketim maddesine yapılan zam "fiyat düzenlemesi" olarak adlandırılıyordu.

G. Orwell'ın soğuk savaş yıllarında sosyalizme karşı kapitalist blok tarafından çok kullanılan, meşhur 1984 romanında çift düşünce (double think) kavramının yanında bir de "çift dil" vardır.

Kitapta, sürekli savaşın olduğu yerde "Barış Bakanlığı" vardır.

İşkence yapılan yerin adı "Sevgi Bakanlığı"dır.

Bütün haberleri sansürleyen, gazeteleri ve bilgi akışını geriye dönük olarak sürekli değiştiren kurumun adı "Doğruluk Bakanlığı"dır.

Kısıtlı kaynakları yöneten kurumun adı ise "Bolluk Bakanlığı"dır.

Burada dil, var olanı temsil etmemekte, tersine var olanı gizlemek için kullanılmaktadır. Dilin, nesnel gerçekliğe yaklaştırıcı bir işlevi yoktur; nesnel gerçekliği örtücü bir işlevi vardır artık... Bu kavramlaştırma, günümüz dünyasını anlamayı kolaylaştıracaktır.

Ceset Tarlasında Gelincik Görmek

12 Eylül'ün "çift dil"ini hatırlayalım. On binlerce insanın hapislerde işkence görmesine "**huzur ve istikrar**" deniyordu. Grevlerin yasaklanıp, işçi haklarının açık açık gasp edilmesine "çalışma barışı" deniyordu. Bir tüketim maddesine yapılan zam "**fiyat düzenlemesi**" olarak adlandırılıyordu.

***

"Gerçekliği politik ihtiyaçlarına göre yeniden düzenleyen" işte bu dil, egemenlerin dilidir. Bu dil, bir otelin yakılıp 2'si gösterici toplam 37 kişinin ölümüne neden olan bir katliamı, "Sivas Olayları" ya da "Madımak Yangını" olarak anar. Bütün o yaşananları bilmeyen de sanki piknik tüpünden çıkan talihsiz bir yangın zanneder.

Afganistan'da bir bomba patlar ve "en az" 150 kişi katledilir, haberin başlığı "Afganistan'da Gerginlik"tir.

Yüz binlerce insanın öldürülüp yakıldığı Auschwitz toplama kampının girişinde "Çalışmak Özgürleştirir" yazıyordu.

Yüz binlerce insanın öldürülüp milyonlarcasının evinden edildiği Irak'a ABD "demokrasi" götürmekteydi.

1995'te Fransa Güney Pasifik'te nükleer denemeler yaparken, Fransız büyükelçisi Yeni Zelanda'da şöyle bir açıklama yapmıştı: "Bu bomba kelimesi hoşuma gitmiyor. Bomba değil bunlar. Bunlar patlayan mekanizmalar."

1997'de Chiapas'ta kilisede dua ederken neredeyse tamamı çocuk ve kadın 45 köylüyü arkadan makineli tüfekle tarayan yarı askeri örgütün adı "Barış ve Adalet"tir.

Şili diktatörlüğündeki toplama kamplarından birinin adı "Haysiyet"ti, Uruguay diktatörlüğünün en büyük cezaevinin adı "Özgürlük"tü.[1]

Örnekler sayısızdır.

Bu ikili dil, hakikati göstermeye değil gizlemeye yarar.

***

Egemen ideoloji, hâkimiyeti altındaki insanların nesnel gerçekliği olduğu gibi görmesini istemez çünkü bu kendi iktidarına yönelik büyük bir tehdittir. Bu nedenle böyle örtücü bir dil kullanır. Ezilenlerin ise gerçeğin ortaya çıkması için bu örtücü dili kırması ve gerçeği açığa çıkartmaya çalışması beklenir. Çünkü gerçeğin ortaya çıkartılması en çok ezilenlere yarar. Aşağıda gördüğünüz haberde kullanılan

SABAH

SON DAKİKA GÜNDEM EKONOMİ YAŞAM SAĞLIK

Gaziantep'te aşırı yağmur can aldı

ADSIZ GÜNEBAKAN | Yaşam Haberleri

Gaziantep'te dün akşam saatlerinde başlayan ve 45 dakika süren şiddetli yağmurda caddeler ve sokaklar nehre döndü ve birçok binanın alt katını su bastı. Perilikaya Mahallesi'nde ise Fatma Karabıçkı (52) sele kapıldı. İddialara göre bir anda kendini selin içinde bulan Karabıçkı, belediye otobüsünün altına sıkıştı. Vatandaşların çabalarına rağmen yaşlı kadın kurtarılamadı.

cümleyi ele alalım: "Aşırı yağmur can aldı"[2]

Bu cümlede özne nedir? Yağmur.

Haberin detayını okumayıp sadece bu cümleyi okuduğunuzda şunu anlıyorsunuz:

Sanki yağmur, bir insanın başına düşüp delmiş ve onu öldürmüş.

Oysa haberi okuduğunuzda cadde ve sokakların nehre döndüğü, birçok binanın alt katını su bastığı yazıyor. Bütün bunları "yağmur can aldı" diye özetlemek, o sokakların neden nehre döndüğünü, binaları neden su bastığını gizler.

Bu dil açıklayıcı değil örtücü bir dildir.

Bu dil neyi kapatıyor? Şehircilik yanlışlarını, imar anarşisini, belediye hizmetlerinin yetersizliğini vs... Bu olaydaki ölümü anlatırken özne olarak yağmuru öne çıkarttığınızda olaydaki bütün bu nedenleri gözden kaçırmış olursunuz.

***

Müftülere nikâh kıyma yetkisini veren kanun tasarısı, Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilir.[3]

Bu yasaya muhalefet partileri karşı çıkarken iktidar partisi yasayı desteklemektedir.

HDP milletvekili Filiz Kerestecioğlu'nun değerlendirmesi şudur:

"Kadınların itirazlarına rağmen Meclis'teki erkekler korosu müftülere nikâh kıyma

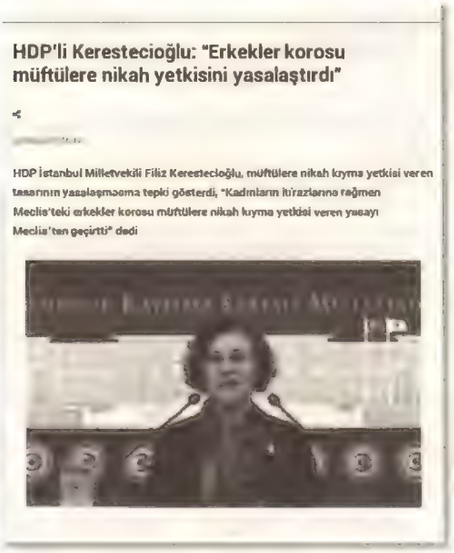
HDP'li Kerestecioğlu: "Erkekler korosu müftülere nikah yetkisini yasalaştırdı"

HDP İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu, müftülere nikah kıyma yetkisi veren tasarının yasalaşmasına tepki gösterdi, "Kadınların itirazlarına rağmen Meclis'teki erkekler korosu müftülere nikah kıyma yetkisi veren yasayı Meclis'ten geçirtti" dedi

yetkisi veren yasayı Meclis'ten geçirtti."[4]

Filiz Kerestecioğlu'nun beyanı dikkate alındığında sanki meclis-te bu yasaya sadece kadınlar karşı çıkmış ve sadece erkekler kabul et-miştir.

Bu yasaya kabul oyu veren bir-çok kadın milletvekili vardır.

Bu yasaya ret oyu veren birçok erkek milletvekili vardır.

F. Kerestecioğlu'nun "erkekler korosu" diye tanımladığı grubun içerisinde birçok kadın vardır.

F. Kerestecioğlu'nun "kadınlar" diye tanımladığı grubun içerisinde de birçok erkek vardır.

Bu sınıflamalar tamamen keyfi ve tamamen çarpıtmadır.

Bu tanımlama gericiliği, yobazlı-ğı, topluma dayatılan dinselliği yok saymaktadır.

***

Doğu ve Güneydoğu Anado-lu Bölgesi'nde çoğunluğu HDP ve DBP'ye ait 28 belediye yönetimi gö-revden alınarak yerine kayyım ata-ması yapılır.

HDP milletvekili bu olayı şöyle açıklar:

"Atanan kayyımların içerisinde tek bir kadın yok, olamaz da. Çünkü

HDP'li Kerestecioğlu: Bir kadın kayyum yok; erkek egemen, militarist bir uygulama

OHAL'le birlikte 24'ü Demokratik Bölgeler Partisi'ne (DBP) bağlı 28 belediyeye kayyum atanmasını değerlendiren HDP İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu "kadının özel hayatının gaziliğiyle ilgili uyanda bulundu Kerestecioğlu, "Atanan kayyımların içerisinde tek bir kadın yok. Çünkü kayyım ataması erkek egemen militarist bir uygulamadır. Belediyelere kayyım ile el konulması kadın iradesine yapılan bir darbedir" dedi. Kerestecioğlu şöyle devam etti:

kayyım ataması erkek egemen mi-litarist bir uygulamadır. Belediye-lere kayyım ile el konulması kadın iradesine yapılan bir darbedir."[5]

Bu açıklamayı dikkate alırsak şunu diyebiliriz:

Bu uygulamadaki temel sorun kayyımların cinsiyeti daha doğrusu kayyımların erkek olmasıdır.

Demek ki bu belediyelerin yarı-sına kadın kayyımlar atansa sorun çözülmüş olacaktı.

Eğer bu uygulama bu sorunu çöz-meyecekse "kayyımlar içinde kadın olmaması" vurgusu neden yapılır?

Tarihi Psikolojiyle Açıklamak

Tarihi olayları, toplumsal nedenlerinden soyutlayarak bu tür psikolojik motifler ve kişi-likler üzerinden açıklamak, çok yaygın ve oldukça itibarlı bir çe-şit "göstermeme" tavrıdır.

Bir başka örnek, Stephen Kern'in kitabında atıf yaptığı Rudolph Bini-on'un "Almanların İçinde Hitler" adlı kitaptaki şu yorumlardır:[6]

"Hitler'in çocukluk dönemi trav-ması, doğum öncesine dayanmak-tadır; Hitler'in annesi Klara ona hamile kalmadan kısa süre önce üç çocuğunu difteriden kaybetmiş-tir. (...) Klara, oral dönem boyunca Hitler'i ölçüsüzce beslemiş ve ona gereğinden fazla korumacı davran-mıştır. Ayrıca, kocasını duygusal açıdan terk ederek Adolf'u sevgiye boğmuştur. (...) Klara sütten kesme-yi o kadar uzun süre ertelemiştir ki, konuşmayı öğrendiği ve annesinin memesini ısırarak ona acı vermek yoluyla haz aldığı diş çıkarma dö-nemine kadar Hitler'i emzirmeyi sürdürmüştür. Klara bir yandan ölçüsüzce emzirerek, bir yandan da üç çocuğunun ölümünün ardından çektiği büyük ıstırabı ve suçluluğu ona aktarmak suretiyle Hitler'i oral travmaya sürüklemiştir."[7]

***

"Bu sakatlayıcı doymuşluk, suç-luluk, kaygı, çaresizlik ve saldır-ganlık travmasının, büyük ölçüde geriye dönük olsa da, pek çok be-lirtisi vardır; psiko-tarihsel ola-rak değerlendirildiğinde, Hitler'in tatlıya olan zaafında, taşkın nu-tuklarında, Nazi mitinglerindeki abartılı konuşmalarında, diktatör yönetiminde ve daha fazla Alman toprağı fethetme arzusunda hep bu travmanın izlerine rastlanır.

Hitler'in 'Anavatan çocuklarını yeteri kadar besleyemiyordu,' gibi ifadelerinde ve artan Alman nüfu-sunu beslemek amacıyla yaptığı in-safsız fetihleri haklı göstermek için kullandığı 'Annesinin memesinden süt emen çocuk ona azap verip ver-mediğini sormaz,' gibi sözlerinde, yine bu travmaya üstü kapalı gön-dermeler bulunmaktadır.

Hitler ilk travmasından en önemli nesnenin anne memesi ve en büyük tehlikenin de açlık olduğu dersini almıştır."[8]

***

"Hitler'in ikinci travması, anne-sinin memelerini gerçek anlamda kesmiş ve onu hayali bir tehlikeyle tanıştırmıştır: Yahudiler. 14 Ocak 1907'de, Hitler 17 yaşındayken, Ya-hudi doktor Eduard Bloch, Klara'ya

meme kanseri tanısı koyar. Bloch, Klara'nın her iki memesinin kendisiyle beraber Hıristiyan bir cerrahın gireceği ameliyatla alınmasını önerir ve sonrasında Klara'nın iyileştiğini bildirir. Ekim ayında kanser nüksedince, Bloch bu defa hastalığa tedavi edilemez teşhisi koyar. Bloch bunun beyhude, acı verici ve toksik olacağını söylese de, çılgına dönen Hitler onu iyodoform tedavisi için zorlar. İyodoform önceden ıslatılmış tül şeritleri aracılığıyla lokal olarak uygulanan keskin kokulu bir antiseptiktir. Hastada baş ağrısı, ateş, yakıcı susuzluğa yol açan iyodoform, hastanın bir şey içmesini engellediği gibi, o kadar acı vericidir ki, çoğunlukla morfin enjeksiyonları ile birlikte uygulanır. Teneffüs edildiğinde, burun delikleri ve gözlerde yanma hissi yaratır. Hitler, yedi hafta boyunca annesinin gece gündüz acı çekişini seyredip, göğüslerinin yerini alan iltihap toplamış ameliyat yaralarına tampon edilen iyodoformun mide bulandırıcı kokusunu soluduğu Linz'deki ufacık hasta odasına taşınır. Bloch Kasım ayı başlarından, büyük ihtimalle iyodoform zehirlenmesinden kaynaklanan 21 Aralık'taki ölümüne kadar Klara'ya her gün iyodoform tedavisi uygular. Ücretini ise Noel arifesinde (24 Aralık) Hitler'den alır.

*Bu ikinci travma ile Hitler'in sonradan gerçekleştirdiği Yahudi katliamı arasındaki bağlantının bir ispatı şudur ki, Hitler'in Yahudiler için kullandığı küfürler yıllar geçtikçe yerini, onun Bloch'un rolüne dair çarpık yorumlarını yansıtan cinsten üç tabire bırakmıştır: 'Yahudi kanseri', 'Yahudi zehri', 'Yahudi vurguncusu'. Hitler kanserin ve iyodoformun Yahudi olmadığının, Bloch'un kanserin nedeni olmadığının ve Bloch'un ilkin reddettiği 'zehri' (iyodoform) kullanma fikrinin kendisinden çıktığının pekâlâ ayırd*ındadır. Bloch›un Noel arifesi 'vurgunculuğuna' *gelince, bu da bir takvim rastlantısından ibarettir. Yine de bütün bu antisemitist ifadeler Hitler'in Yahudilere olan nefretini annesinin meme kanseri tedavisi ve ölümüyle birleştirmektedir; bu nefret, Hitler'in çocukluğunda tecrübe ettiği oral travmadan ruhsal güç almıştır.*

Hitler'in yaşadığı ilk travma, annesinin memelerine yönelik fazla yatırımla (hypercathexis) alakalıdır. İkinci travma, yine, korkunç bir hastalığın sardığı, sonrasında ameliyatla alınan ve kanserin tekrar sirayet ettiği bu memelerle ilişkilidir."[9]

***

Burada NAZİ tarihi ile ilgili detaylar verilmeyecek. Sadece birkaç olgu üzerinden bu bakışın neyi gizlediği ele alınacaktır.

Bugün Dünya çapında bir marka olan Fanta içeceği, Coca Cola firması tarafından ilk kez 1940 yılında Nazi Almanya'sında üretilmiştir.[10]

"Fanta" adı Almanca hayal dünyası anlamına gelen *Fantasie*'den gelmektedir.[11]

***

Bugün Dünya çapında bir firma olan Hugo Boss[12] firması, Nazi Almanya'sı döneminde Nazi ordusunun, SS'lerin ve Hitler Gençliğinin üniformalarını üreten firmadır.[13]

***

Milyonlarca insanı böcek zehirler gibi zehirlemek için kullanılan Zyklon B gazının üretilmesinden, bugünün son derece saygın firmalarından olan Bayer, IG Farben gibi firmalar sorumludur.[14]

***

Günümüzün saygın markası Ford'un kurucusu Henry Ford, işbirliği nedeniyle 1938 yılında Naziler tarafından Alman Kartalı'nın büyük haç madalyasını (Grand Cross of the German Eagle) almaya layık görülmüştür.[15] Bu madalya Nazilerin bir yabancıya verdiği en büyük madalyaydı.

***

Bu dil neyin üzerini örter? Nazi toplama kamplarında "saygın" Alman büyük sanayicilerinin, ücretleri Nazilere ödenmek üzere kamptaki tutsakları günde 16-18 saat çalıştırmalarını... Hitler'in Alman büyük sanayicileri tarafından komünizm tehlikesini durdurabilecek tek güç olarak desteklenmesini... Almanya'daki büyük şirketlerin korkunç kâr oranlarını...

"Bugün Dünya çapında bir marka olan Fanta içeceği, Coca Cola firması tarafından ilk kez 1940 yılında Nazi Almanya'sında üretilmiştir. "Fanta" adı Almanca hayal dünyası anlamına gelen Fantasie'den gelmektedir."

Günümüzde insan sağlığı için birçok ilaç, asansör veya yürüyen merdiven üreten şirketler o zamanlar milyonlarca insanı zehirleyen bir ölüm endüstrisinin parçalarıydı.

***

Naziliği, Hitler ile "Klara'nın memesi" arasındaki ilişki üzerinden açıkladığımızda Nazilerle büyük sermaye arasındaki o bağ görünmez oluverir. Bu bakışa göre Nazilik bir iktisadi-politik düzen değil sanki 3-5 kişinin kişilik bozukluğunun ya da 5-10 manyağın psikopatlığının bir sonucudur.

***

Bu bakış açısına göre tarihteki herhangi bir olayın kökeni, bireylerin kişisel özelliklerinde veya ruhsal ilişkilerde gizlidir. Nazilik, o dönemin ekonomik, politik ve toplumsal özelliklerinden kaynaklanan bir olgu değil, Hitler'in çocukluğunda yaşadığı örselenmeler ya da Nazi şeflerinin aile yapıları gibi kişisel özelliklerden kaynaklanmış olarak algılanacaktır. Bu yöntemle tarihte olmuş herhangi bir olayı dünya tarihinden bihaber okuyucuya kolayca yutturabilirsiniz.

Temel motif hiç değişmez: Nazilik gibi herkesin bildiği bir olgu alınır, bu olgunun öznelerinin hayatlarında belirli bir takım özellikler aranır. Psikanaliz ve Freud bu bakışın olmazsa olmazı olup kullanılan kavramlar genellikle buralardan alınır. Hitler, Goering, Goebbels, Von Ribbentrop vs. gibi bilinen Nazi liderlerinin hayatları incelenir. Normal olarak kabul edilen olgu ve süreçler görmezden gelinerek özellikle "sapma"lar seçilir. Bunların cinsellik temalı olmasına özellikle dikkat edilir. Eşcinsellik gibi bir cinsel tercih ya da sadizm, mazoşizm, iktidarsızlık, tek testislilik, fetişizm vs. gibi "anormal" durumlar seçilir. 20 kişinin hayatı incelendiğinde rastlantısal olarak bunlardan bir ya da birkaçının bulunma olasılığı neredeyse %100'dür. Olur da bu kişilerin hayatlarında bu tür bir malzeme bulunamazsa hemen aile ilişkilerine geçilir.

Öksüz ya da yetim olması, hala ya da teyze gibi kadınların kalabalık olduğu evlerde büyümesi, babasından ya da annesinden dayak yemesi vs. gibi durumlar alınıp "Oedipal takıntı", "Elektra kompleksi", "yansıtmalı cinsellik", "**edilgin iktidar sublimasyonu**" gibi kavramlarla karıştırıldığında, onlarca yazılık malzeme ortaya çıkacaktır. Hiçbir şey bulunamazsa çocukken kertenkele beslemiş olması, erişkinken papağan beslemesi, kuşunu bir kedinin yemiş olması, lise sınavlarında başarısız olması, akademi sınavından kalması gibi bir şeyler mutlaka vardır. Olmamasına imkân yoktur.

Buldunuz mu? Tebrikler: İşte faşizmin kökenini bulmuş oldunuz!

Bu ve benzeri herhangi bir bulgu saptandığı anda aradığınız şey bulunmuştur. Bu verilerin ne kadar güvenilir olduğu, kanıtlanıp kanıtlanmadığı hiç problem değildir.

Faşizm, çoktan Hitler'in çocukluk travmalarına, 3-5 Nazinin psikolojik sorunlarına indirgenmiştir bile.

İktidar, cinsellik ve psikanaliz yan yana geldiğinde yüzlerce sayfa faşizm analizi, yüzlerce "Radikal 2 köşe yazısı" ortaya çıkar. Zaten Nazilik tam da böyle bir şeydir!

Sermaye, sınıfsal egemenlik, devrim tehdidi, emek hareketi, Alman ağır sanayisi, burjuvazi, ekonomik bunalım... Faşizm analizi

Toplumsal bir fenomen olarak faşizmin bir ekonomi-politiğinin olduğu sanırım pek "ideolojik" bir yaklaşım olmalı ki açıklama, "Klara'nın memesi" düzeyinde sabitlenmiştir.

yaparken asla bu tür sözcükler kullanmamalısınız!

Bu dil neyin üzerini örter?

Nazi toplama kamplarında "saygın" Alman büyük sanayicilerinin, ücretleri Nazilere ödenmek üzere kamptaki tutsakları günde 16-18 saat çalıştırmalarını...

Hitler'in Alman büyük sanayicileri tarafından komünizm tehlikesini durdurabilecek tek güç olarak desteklenmesini...

Almanya'daki büyük şirketlerin korkunç kâr oranlarını...

Bu ilişkilerin hiçbiri bugün gizli bilgi değildir; bizzat bu firmaların kendilerinin de kabul ettiği birer olgu olarak ortadadır.

Toplumsal bir fenomen olarak faşizmin bir ekonomi-politiğinin olduğu sanırım pek "ideolojik" bir yaklaşım olmalı ki açıklama, "Klara'nın memesi" düzeyinde sabitlenmiştir.

Nazi Almanya'sını açıklarken büyük Alman sermayesinin Nazilere olan desteği ortaya konmadan yapılan her açıklama sadece bir laf kalabalığıdır.

***

Görüldüğü gibi reçete son derece basittir:

İktidar denince aklınıza politik iktidar değil sadece "cinsel iktidar", şiddet denince aklınıza Auschwitz, gaz odaları ya da öldürülen milyonlarca insan değil sadece "mobilize olmuş cinselliğin her yerdeliği" gibi şeyler gelmelidir.

Özetle faşizm zaten "Hitler'in testisleri" ile "Goebbels'in libidosu"nun birlikte ortaya çıkardığı bir sistemdir! Yazının bir yerinde Foucault'nun **"iktidar her yerdedir"** cümlesine mutlaka atıfta bulunmak, yazının derinliğini arttırması bakımından çok önemlidir.

"Nazi magazini"nden faşizm analizi yapmak, tarih okumaktan, ekonomi ve politika bilmekten her zaman daha kolaydır.

Bir olgunun tarihsel nedenlerini, arkasındaki gerçek itkileri gizlemek istiyorsanız o olguyu kişisel psikoloji ve **çocukluk travmalarıyla açıklamalısınız. Bu her zaman tutar.**

Hepimiz Suçluyuz!

Örtücü dille ilgili bir başka örnek ise bir olayı genelleştirip önemsizleştirmektir.

Örneğin 2016 yılında bir tarikat yurdunda birçok çocuğa defalarca tecavüz edilmiştir. Mevcut yasalara göre bile suç sayılan bir sürü uygulama vardır. İlkokul çocukları, mevcut yasalara aykırı şekilde evlerde yetişkin bir kişiyle bir arada kalmaktadır. Oysa bilindiği gibi laik eğitim kurumlarında eğitimin, kamusal alanlarda ve denetime açık bir şekilde yapılması zorunludur. En dejenere laik eğitim kurumlarında bile bir öğretmen ilkokul öğrencilerini eve götürüp onlarla kalamaz, böyle bir kurumsal uygulama yoktur. Ortada açıkça bu tarikatın ilişkilerinden kaynaklanan bir göz yumma vardır. Böylesine korkunç

Ford'un kurucusu Henry Ford, işbirliği nedeniyle 1938 yılında Naziler tarafından Alman Kartalı'nın büyük haç madalyasını almaya layık görülmüştür.

bir olayın üstü kapatılmaya çalışılır.

Liberal akıl bu iğrençliği, bütün bunları görmezden gelerek "herkesin içindeki iktidar istenci" diye normalleştirir; bu konuda "o kadar da gürültücü olmamamızı" ister.

***

Bülent Somay bir söyleşisinde şunları söyler:[16]

Bülent Somay (BS): Arzunun tanımı zaten bu. Ben bir şey arzuluyorum ama ne? Lacan'ın meşhur ***'Che voui?'*** (Ne istiyorsun?) sorusu, bütün insanlık için geçerli. Bir şey arzuluyorum ama o arzuyu budaya budaya kabul edilebilir bir şeye dönüştürüyorum: Makul bir yaşa gelip evlenmek, çocuk yapmak. Bu gerçekleştiği anda, ***'Benim arzuladığım bu değilmiş'*** diyorum. En büyük travma da bu. *Bu tür travmalar da pedofilleri, tecavüzcüleri ortaya çıkarıyor. Ama şunu da söyleyeyim, bu cinsellik biçimi doyurulamaz bir iktidar iştahıyla davranır. İktidar isteğinden gözü döner. Bu normal de, tacizci anormal mi sayılacak? Sonuç olarak o doyurulamayan iktidar hırsı bir pedofilin verebileceği zarardan çok daha fazlasını verir.*

> Bülent Somay'a göre pedofilinin nedeni "iktidar istenci"dir, her yerde olabilir, çok da büyütülmemelidir. "Adam çocuk tecavüzcüsü" diyorsunuz; "hepimizde bu potansiyel var" diye yanıt veriliyor. Sicilya mafyasına mal edilen bir cümle vardır: "Herkes suçluysa hiç kimse suçlu değildir."

Soru: Peki, Karaman skandalıyla başlayan bir şey var. Burada da öğretmenler ön plana çıkıyor. Burada da iktidar hırsı mı var?

BS: Çok açıkça söyleyeyim. Karaman konusunda o kadar gürültücü olma taraftarı değilim. Çünkü bu Ensar Vakfı'yla sınırlı değil. Eğitim kurumlarında bu olur. Dediğim gibi ***"normal"****dir bu. Yani toplumun*

sapkın normlarına uygundur. Çünkü normal kötü bir şey.

Ensar'da olmazsa başka yerde olur. Ensar'ın problemi neydi, denetim mekanizmasına tabi tutulmamasıydı, bu vakıfların yarı legal olmasıydı. İnsanları kızdıran bu ve haklılar. Ama bu ***"Bütün sapıklar Ensar'da"*** demek değil, sapıklar her yerde.

***

Bülent Somay'a göre pedofilinin nedeni "iktidar istenci"dir, her yerde olabilir, çok da büyütülmemelidir.

"Adam çocuk tecavüzcüsü" diyorsunuz; "hepimizde bu potansiyel var" diye yanıt veriliyor.

Sicilya mafyasına mal edilen bir cümle vardır:

"Herkes suçluysa hiç kimse suçlu değildir."

Bu tecavüzlerin nedeni "iktidar istenci" ise ortada ne tarikatlara terk edilmiş çocuklar, ne yasadışı faaliyet gösteren kurumlar, ne de bunlara göz yuman kamu görevlileri kalır. Bütün bunlar "iktidar istenci örtüsü" altında görünmez olur.

***

"Hitler diktatördür" dersiniz. "Hangimiz değiliz" ki der ve "sınıf öğretmeninin sınıftaki tahakkümü"nü ortaya atıp buna eşitlerler.

-"Naziler dünyayı yıktı" dersiniz. "Aslında hepimiz yıkıcıyız" derler.

-"Şurada çocuklara tecavüz edildi" dersiniz. "Pedofili herkeste olabilir" derler.

-"KPSS sorularını çalıp kendi yandaşlarına vermişler" dersiniz. "Sen de ortaokulda matematikten kopya çekmiştin" derler.

-"X, cinayet işledi" dersiniz. "Hepimizin bilinçaltında bir katil yatıyor" derler.

***

Sistematik ve toplumsal olan bireyselleştirilir.

Olaylar, toplumsal süreçler olarak değil "kişisel kusurlar" olarak ele alınır.

Olayın "ana unsuru" ile "tali unsuru" birbirine karıştırılır; 10. sıradaki neden, en önemli nedenmiş gibi sunulur; en önemli neden, 25 nedenden biriymiş gibi önemsizleştirilir.

Gerçek olan ile "olası" olan birbirine eşitlenir.

Olguların arkasındaki toplumsal itkiler yok sayılıp psikolojiyle açıklanır.

Bu bakış açısıyla toplumsal süreçleri anlamanın olanağı yoktur.

Bu bir ahmaklaştırma düzeneğidir.

Bu bakış bilmeye ve anlamaya değil, bilmemeye ve anlamamaya yarar.

---

[1] Eduardo Galeano, Tepetaklak Tersine Dünya Okulu, Sel Yayıncılık, s.45

[2] https://www.sabah.com.tr/yasam/2014/05/25/gaziantepte-asiri-yagmur-can-aldi

[3] http://www.ensonhaber.com/muftulere-nikah-kiyma-yetkisi-tbmmden-gecti.html

[4] http://sendika62.org/2017/10/hdpli-kerestecioglu-erkekler-korosu-muftulere-nikah-yetkisini-yasalastirdi-451969/

[5] http://www.abcgazetesi.com/arsiv/hdpli-kerestecioglu-bir-kadin-kayyum-yok-erkek-egemen-militarist-bir-uygulama/haber-28367

[6] Stephen Kern, Nedenselliğin Kültürel Tarihi, Metis Yayınları, 2008, İstanbul. İçinde Rudolph Binion, Hitler among the Germans, 1976, New York.

[7] Age, s.124

[8] Age, s.125

[9] Age, s.125-6.

[10] http://www.wiki-zero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmFudGE

[11] Resim şuradan alınmıştır: http://www.vikilist.com/nazilerin-buyuk-guc-olmasinda-onemli-katkisi-olan-11-gunumuz-markasi-5639

[12] Resim şuradan alınmıştır: http://www.dw.com/tr/hugo-boss-nazi-ge%C3%A7mi%C5%9Fiyle-y%C3%BCzle%C5%9Fiyor/a-15421542

[13] http://www.wiki-zero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSHVnb19Cb3Nz

[14] http://www.wiki-zero.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQmF5ZXI http://www.nydailynews.com/archives/news/bayer-nazi-role-article-1.701925

[15] https://rarehistoricalphotos.com/henry-ford-grand-cross-1938/ ; http://www.wiki-zero.net/index. php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvT3JkZXJfb2ZfdGhlX0dlcm1hbl9FYWdsZQ

[16] http://www.diken.com.tr/akademisyen-bulent-somay-kadinlar-erkek-egemen-hikayelere-teslim/

"İBRAM ALİ"Yİ BALABAN YAPAN DURUM

Ekrem Kahraman

Ben bu yazıda Balaban'ın romanesk bir biçimde yaşadıkları yerine Balaban'ın "BALABAN" olmasındaki temel tarihsel zeminden kısaca söz etmek ve o zamansız zamansızlığı ve izansızlığı yeniden ve birazcık hatırlatmak istiyorum. Çünkü onun yaşamıyla ilgili biyografik notları istediğiniz yerden ve birçok kaynaktan fazlasıyla bulabileceğinize inanıyorum.

"Çok uzaklardan geliyorum ben. İlkel araçların tutsak ettiği,
ağır aksak bir kıpırtının içinden geliyorum.
Bir elim karasabanın sapında çolaklaşırken, öbür elimin yontalanışı kolay olmuyor.
Burada ben, size yakınmak için değil, karasabanın tutsaklığından gelen
yaşantımızdan söz açmak için durdum.
Yaşantımızı ne kadar iyi tanımlarsak,
yaşantımızdan çıkan sanatımızı da somut bir şekilde saptamış oluruz.
Çünkü sanat yaşantının izdüşümüdür!"

İbrahim Balaban

Balaban 98 (1921-2019) yaşındayken aramızdan ayrıldı. Türkiye sanat tarihinin kayıtlarına çoktan geçmiş yarı naif yarı akademik ve oldukça özgün bir ressam, siyaset ve edebiyat dünyamızın alabildiğine yüksek sesli, cesur, pervasız, inatçı ve tutkulu bir yazar kişilikti.

Yani aslında oldukça tartışmalı yaşanmış yakın tarihimizin yine oldukça ideolojik sanat ile devrimci siyasetin yeni ilişki biçimlerini bir "köylü" sanatçı olarak kendince denemekten kaçınmamış tipik ve vazgeçilemez bir parçasıydı.

Neredeyse 100 yaşına adım atmak üzereyken arkasından yoğun bir saygı, hayranlık ve merak bırakarak kaybetti hayatını. Eğer talihsiz bir kaza sonucu düşüp kalça kemiğini kırmasaydı belki de 100 yaşını da devirecek, yeni yeni resimler çalışacak, yakın tarihle ilgili bizlere bilinmedik yeni anılar, bilgiler ve köy hikâyeleri bırakacaktı, kim bilir?

Yazanlar bilir; hangi niyet ve duygularla hangi alanda ne kadar önemli bir kimlikte olursa olsun kişisel olarak tanıdık tanımadık birisinin ölümünün ardından yazacaklarınız çoğu zaman onun anısına bir saygı ifadesi, toplumsal, kültürel bir vefa duygusu ya da bir bilgi yığını aktarımından öteye pek geçemez. Geçmemelidir de zaten. Çünkü hayatı ve tarihi olduğu gibi sunma sorumluluğu altında olduğunuzu unutmamanız gereklidir. Fakat bazı isimler vardır ki ölümüyle onun kişiliğini, yaşamış olduğu tarihsel zamanı, alabildiğine çalkantılı çağını, çağın kanayan ruhunu yeniden yeniden düşünmeye, her nedense yaşarken pek düşünmediğiniz küçücük ayrıntılarını dahi yeniden anlamlandırmaya girişirsiniz. İster istemez, hakkında ısrarla iyi şeyler söylemeye, hak ettiği değerli ve kalıcı bir şeyler yazmaya ya da oradan çıkarak onun da içinden geçerken derinden hissettiği çağsal trajediyi anlama ve aşma bağlamında kimliğini ve yaptıklarını yeni bir gözle yeniden irdelemeye kalkarsanız bir büyük tarihsel, düşünsel, eylemsel şaşırtıcı bir birikimle karşı karşıya kaldığınızı fark edip karşılaştığınız kimlik karşısında birden şaşırıp kalırsınız.

Çünkü aslında o sırada, yeniden yeni bir bakışla karşılaştığınız ve sizi mutlaka yazmak zorunda bırakan o kadar çok şey vardır ki işte o an yeniden yeniden fark edersiniz ki aslında yazmanız gereken şey aslında o tarihsel kişiliği var eden ve zorlayan tarihin kendisidir bir bakıma.

İbrahim Balaban tam da böyle bir isimdi işte.

Köylü Balaban'ı Aydın Balaban Yapan

Burada onun yaşamından biyografik notlar aktaracak değilim. Bunu pek anlamlı bulmadığımı, bulduklarımı ise başka bir yazıda kullanmanın daha doğru olacağından yana bir eğilimim olduğunu söylemeliyim. Kişisel olarak "büyük Balaban"ın nasıl "büyük Balaban" olduğunu düşünmenin ve bu sorunun cevabının da en az kendisi kadar değerli ve gerekli olduğunu düşünüyorum.

Çünkü toplumumuz kendisini "ünlü bir ressam", "solcu ressam", "resim eğitimi dahi almamış bir köylü ressam" vb. olarak bilse de onun alabildiğine siyasi, devrimci, yoğun ve karmaşık biyografik tarihi aynı zamanda hepimizin yaşamış olduğu ve halen de içinden bir türlü alnımızın akıyla çıkamadığımız tarihsel dönemin de hem biyografik hem ideolojik hem de siyasi toplumsal ve kültürel tarihidir aslında.

O yüzden de ben bu yazıda Balaban'ın romanesk bir biçimde yaşadıkları yerine Balaban'ın "BALABAN" olmasındaki temel tarihsel zeminden kısaca söz etmek ve o zamansız zamansızlığı ve izansızlığı yeniden ve birazcık hatırlatmak istiyorum. Çünkü onun yaşamıyla ilgili biyografik notları istediğiniz yerden ve birçok kaynaktan fazlasıyla bulabileceğinize inanıyorum.

Öncelikle şunun altını çizmemiz gerekiyor ki, o biz yaşayanların arasından sıyrılıp sonsuzluğa dahil olurken kendi tarihsel mücadelesinin de yeniden ve yeni bir gözle anımsanmasına aracı oldu beklenmesi gerektiği gibi. O yüzden bir kez daha hatırlamalıyız ki Balaban, sadece bir önceki tarihsel tarihin değil, büyük, destansı, kutsal, onurlu ve devrimci cumhuriyetimizin tartışmasız bir biçimde halen de hayata ve mücadeleye devam eden devrimcilerinden biriydi, yakın tarihimizin başta Ergenekon, Balyoz,

Odatv vb. emperyalist kumpas, tertip ve saldırılarına cesurca karşı çıkmıştır. Birçok sözde siyasi, ideolojik, ahlaki, kültürel, bilimsel alan kimlikleri bulunanlar gibi ya o kumpasların goygoycusu ya da neyin ne olduğunu bilip de susanlardan olmayıp daha baştan karşı tavrını açıklayan, toplumu uyaran, siyasi bir yön gösteren çok az sayıdaki en son abidelerden birisiydi. Öte yandan bir köylü çocuğu olmasına rağmen çağdaş uygarlığın, çağdaş sanatın ve kültürün, entelektüel kültürün oldukça seçkin isimlerinden oluşan sanat ve kültür alanlarının vazgeçilemez bir parçasıydı.

Balaban Cumhuriyetle aynı yaşlardaydı ve her anlamda doğrudan Cumhuriyet demekti. Ne yazık ki Balaban'ın hayatı da kendi zamansal yoldaşı Cumhuriyet gibi esas olarak iki dönemsel aşamadan oluşuyor. Kim ne derse desin, zaten "büyük Balaban"ı "büyük Balaban" yapan da tam da bu tarihsel zaman ile kişisel zamanın üst üste bilinçli bir biçimde çakışmasından başka bir şey değildir aslında?

Cumhuriyet aslında 1919 yılında Samsun'a çıkış kararıyla başladı. Balaban'ın da doğduğu yıl olan 1921 yılında girilen antiemperyalist milli kurtuluş savaşına karşı bütün cephelerde örgütlü bir biçimde silahlı karşı koyuş ve 1923 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla Cumhuriyet'in ilanı da o ilk örgütlü kararın hayata geçirilmesi aslında.

Balaban resminin özü nesnesiyle de, malzemesi ve diliyle de içinden geldiği ve kendisini sonsuz besleyen topraklardır. Her ne kadar ilerleyen süreçlerde kimi sanatçı ve eleştirmenler tarafından sürekli aynı tip resimler yaptığı yönünde eleştirilmiş olsa da aslında Balaban resminde, her hikâye aynı çalışan köy hikâyelerinin ve destanlarının farklı sahnelerle yorumlanmasıyla ortaya çıkar.

İbrahim Balaban, "bir ileri iki geri" gidip gelen bir dizi devrimci cumhuriyet girişimi / karşı girişimi trajedisi arasında sürekli olarak boğulmaya çalışılmış fakat yine de bir türlü yenip yok edilememiş ve tarihi dönemin diğer birçok ismiyle birlikte kendisinin de belirlemiş olduğu devrimci Cumhuriyet'in ta kendisidir bir bakıma.

Aydınlarını Hapse Atan Cumhuriyet

Öyle bir kişisel zaman ile tarihsel zamanın üs üste çakışması ki yaşanan, ikisi de 1950'li yıllarda bir büyük kritik dönüşüme sahne olur. 1923'de ilan edilen kararlı Cumhuriyet DP iktidarı ile sağa sola savrulmaya başlayıp geriye dönüş sürecine evrilirken, aynı yaşlardaki Balaban ise hayalperest bir köylü çocuğu iken, öyle ya da böyle bildik olaylarla iki kez (ilki 16 yaşında, ikincisi 21 yaşında) Bursa Cezaevi'ne düşüyor. Cezasını çekiyor ve aynı DP iktidarının çıkarmış olduğu genel af ile birlikte özgürlüğüne kavuşuyor.

Kavuşuyor kavuşmasına ama bu kez de kendisini dışarıya çıkaran siyasi iktidarın baskıları ve hışmıyla karşı karşıyla kalmakta gecikmiyor.

Her ne kadar 27 Mayıs 1960 Devrimi hem bu geri dönüşe hem aydınlar, sanatçılar hem de cumhuriyet ve bizzat halk üzerindeki siyasi baskılara karşı bir karşı hamleyle devrimci bir cevap vermiş olsa da tarihsel siyasi baskı eziyeti yine de sona ermiyor. Bu kez de 27 Mayıs özgürlüklerine karşı silahlı bir cevap 1980 darbesiyle geldi ve o süreç günümüzde de öyle ya da böyle ısrarla ve sistemle sürüyor ne yazık ki!

Yakından incelendiğinde görülecektir ki, garip bir tecelli olarak Balaban'ın hayatı da benzer seyirler izler aslında: 1921-1950 ve 1950-2019. Eğer bu iki zaman aralıkları detaylandırılırsa benzer süreçlerin, benzer olguların, siyasi ideolojik kültürel tezahürleri ve sonuçları da hem cumhuriyet'te hem Balaban'da birlikte ve paralel olarak yaşanır. Balaban ile Cumhuriyet arasındaki kader bağına dikkat çekerken, Balaban'ın "Balaban" olmasındaki asıl keramet sadece Bursa Cezaevi'ne düşüp, orada rastlantıyla da olsa Nâzım Hikmet ile tanışmış ve ondan ders almış olması değildir, aynı zamanda başta Nâzım Hikmet olmak üzere, Kemal Tahir, Orhan Kemal gibi büyük edebiyatçılarını, sanatçılarını ve yetişmiş aydınlarını içeriye tıkan şaşkın bir Cumhuriyet'leşme sürecinin olumlu olumsuz etkilerinin de altının özenle çizilmesi gerekiyor kanısındayım.

Bu tarihsel trajik bağlam üzerinden yürüdüğümüzde şunu daha iyi görebiliyoruz: İbrahim Balaban, "bir ileri iki geri" gidip gelen bir dizi devrimci cumhuriyet girişimi / karşı girişimi trajedisi arasında sürekli olarak boğulmaya çalışılmış fakat yine de bir türlü yenip yok edilememiş ve tarihi dönemin diğer birçok ismiyle birlikte kendisinin de belirlemiş olduğu devrimci Cumhuriyet'in ta kendisidir bir bakıma.

Çünkü, dönemin hiçbir kavramını ne onun ne de çağdaşlarının isminden, hayatından, yakın tarihin kırılma noktalarından vb. isteseniz de ayıramazsınız!

100 yaşını deviremeyen İbrahim Balaban, yakın tarihin yaşayan en son üç abidesinden birisiydi. Diğerleri Hıfzı Topuz (D. 1923) ve Orhan Karaveli'dir (D. 1930) ömürleri sonsuz olsun.

Bu ne şans ve tarihsel kültürel bir tanıklıktır ki Balaban'ın da, di-

ğer iki kahraman ismin de bu satırların yazarı yakın dostluğunu yaşamış biridir.

Üçünün de tarihi, tartışmasız bir biçimde yakın tarihimizin ta kendisidir neredeyse?

Ne demeye çalıştığımı anlamak ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü ve arkasından çalkantılı, silahlı bir direniş savaşıyla ve siyasi bir örgütlenmeyle bir ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihini yeniden düşünmek ve birlikte yeniden ve iç içe yazmak gerekiyor aslında. Çünkü o ilk cesaretli ve kararlı adım 19 Mayıs 1919 tarihinin anlamı ve bu büyük başkaldırının arkasından gelen bir dizi Anadolu örgütlenmesi ile henüz o aşamaya gelinmemiş gibi düşünülse bile Balaban'ın doğmuş olduğu 1921 yılının tarihsel biyografisinde yaşananlara şöyle bir bakıldığında aslında ne demeye çalıştığım çok daha kolay ve yakından anlaşılacaktır kanısındayım.

Balaban Cumhuriyet'in Halkçı Dilinde

Milli direnişin öncüsü ve başkomutanı Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gitti. Arkasından Sivas, Erzurum gibi bölgesel kongreler, birçok şehirde direniş toplantıları, direniş ve milli kurtuluş savaşı öngörüsü yüksek isimlerle birebir görüşmeler gerçekleştirdi. Siyasi ve silahlı bir büyük örgütlenme gerçekleştirdi.

Bu elbette kolay olmadı. Bu örgütlü disipline girmek istemeyen güçler de ortaya çıkmakta gecikmedi doğal olarak. Öyle bir an geldi ki Milli Direniş ordusu bu güçlerle savaşmak zorunda kaldı. Çerkes Ethem güçleri böyle bir güç olarak kaldı uzunca bir süre.

İsmet İnönü (o zamanlar albay) komutasındaki milli ordu, işgalci Yunan ordusu ile İnönü Cephesi'nde karşı karşıya geldiler ve Yunan ordusunu ilk kez düzenli bir orduyla yendiler ve bu ilk örgütlü zaferin adının Cumhuriyet tarihine 1. İnönü Muharebesi olarak geçmesini sağladı.

Tam o sırada bir yandan bütün cephelerde birden süren milli kurtuluş savaşı sürdürülürken TBMM'de Ankara - Sivas demiryolu'nun inşasına ilişkin yasa, diğer yandan yeni devletin ilk bütçesi kabul edilirken bir yandan da Teşkilatı Esasiye Kanunu çıkarılır. Ankara'da Hâkimiyeti Milliye gazetesi günlük olarak yayınlanmaya başlanır. Mehmet Akif Ersoy'un yazmış olduğu "İstiklal Marşı"nın sözleri, dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey tarafından Mecliste ilk kez okunur ve bestelenip aynı yıl Milli Marş olarak kabul edilir.

Sovyetler Birliği, Ankara Hükümeti'ni resmen tanır ve aralarında Moskova Antlaşması imzalanır.

Fakat Anadolu'da sadece milli güçler yoktur. Onlara karşı örgütlenmiş isyancı çetelerin milli orduya karşı Çerkes Ethem gibi başı bozuk silahlı güçler de silah sıkmaktadırlar. Onlardan biri olan diğer bir isyancı ise Osmanlı Zaptiye Teşkilatında görev yaparak binbaşılığa kadar yükselen ve esas olarak İstanbul Hükümeti ve işgalci İngiliz güçleriyle birlikte Milli Ordu'ya savaş açan Anzavur (Ahmet), Biga yakınlarında öldürülür. Yine Sivas, Erzincan ve Tunceli yöresinde 3,5 ay süren Koçgiri İsyanı milli ordu tarafından silahla bastırılır. Mustafa Kemal'i bir suikast ile öldürmek için Ankara'ya gelen ve sonradan İngiliz casusu olduğu anlaşılan bir suikastçı yargılanıp hiç tereddüt etmeden idam edilir.

Anadolu milli ordunun öncülüğünde kararlı bir biçimde bütün güçleriyle kurtuluşa doğru ilerlemektedir.

Ve 1922'de amaçlanan ve beklenen büyük sonuç: Büyük Taarruz'un başlaması ve 30 Ağustos kesin zafer... Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve bağımsızlık... 1923'de Cumhuriyetin ilanı... Arkasından bir ulus devlet olarak bütün alt ya-

pılarıyla birlikte yeni Türkiye'nin inşası...

Ve bunlara paralel olarak düşünce, sanat, kültür ve tarihin yeniden inşası... Yeni alfabeye geçiş, dil devrimi, millet mektepleri, dönem ressamlarının ulus devlet olma iddiası ve planlamasıyla yurt gezileri... Anadolu'da halkevlerinin açılması... Cumhuriyet devriminin her alanda eksiksiz olarak yaygınlaştırılıp yenileştirilmesi... Tıpkı demokratik devrimci ve aydınlanmacı Avrupa'da olduğu gibi kurtuluş savaşının ve Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından dönemin iktidar partisi CHP'de de geleneksel "sol" fobisinin oluşması ve karşı hamleler... İkinci Dünya Savaşı kaosu... Tek parti iktidarının yıkılıp DP iktidarının kurulması... 27 Mayıs Devrimine evriliş ve yeni demokratik anayasaya rağmen giderek müzminleşen siyasi baskılar ve Balaban...

Balaban hep devrimci cumhuriyetin yolunda, aydınlanmacı, bağımsızlıkçı ve onun halkçı yeni dilinde olacaktır...

Balaban'ın doğmuş olduğu tarihsel tarih, 1920'li yıllar tam da böyle bir zaman dilimiydi işte ve bu sıcak devrimci sürecin Balaban'ın "Balaban" olmasındaki rolü oldukça belirleyicidir. Çünkü yeni bir ulus devlet olarak Türkiye kuruluş atılımlarıyla üretici yeni güçlerin önünü açmış olduğu için, toplumsal ve kültürel olarak şaşırtıcı bir biçimde sıçrayıştadır görüleceği üzere...

Resimde Fincancı Katırlarını Ürkütmek

Balaban'ın içerisine "fincancı katırlarını ürkütürcesine" ve "dağdan inip bağdakini kovarcasına" hapishane duvarları arkasından katıldığı sanat ve kültür alanına gelince:

Balaban Cumhuriyetle aynı yaşlardaydı ve her anlamda doğrudan Cumhuriyet demekti. Ne yazık ki Balaban'ın hayatı da kendi zamansal yoldaşı Cumhuriyet gibi esas olarak iki dönemsel aşamadan oluşuyor. Kim ne derse desin, zaten "büyük Balaban"ı "büyük Balaban" yapan da tam da bu tarihsel zaman ile kişisel zamanın üst üste bilinçli bir biçimde çakışmasından başka bir şey değildir aslında?

İmparatorluğun son yıllarında Asker Ressamlar, Darüşşafakalı Ressamlar vd. gruplaşmaların ardından birleşerek oluşturulan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin yerine kurulan Cumhuriyet döneminin ilk sanatçı örgütü Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği ile devam eden yeni sanat süreci (1929-1932), kronolojik olarak, 1933 yılında *D Grubu*, 1940 yılında *Yeniler Grubu*, 1947 yılında *Onlar Grubu* ve ardından 1959 yılında *Yeni Dal Grubu*'yla Cumhuriyetle birlikte evrile evrile ilerleyecektir.

İmparatorluk sürecinin son dönemlerinde yaşanan Tanzimat hareketleriyle ve sonradan Cumhuriyet ile birlikte bütün düşünce sanat ve kültüre de yansıyan ve egemen olan "Batı sanatı" etkileri zaten oldukça sınırlı alanı neredeyse tümden belirlemiş durumdaydı.

Sanılanın ve iddia edilenin aksine, Cumhuriyet bu duruma bir yandan "batı taklitçiliği" denilen daha bilinçli yeni etkiler eklerken, bir yandan da onun tersi Anadolu kökenli ulusal bir kültür politikası izleyecektir. İlerleyen süreçlerde bu etkiler giderek bilinçle değerlendirilecek ve bağımsız bir ulus devlet olma idealini ister istemez "batıcı" bir öykünmeye de mesafeli durarak esas olarak ulusal, halkçı, Anadolucu vb. yerel / ulusal etkilere ve ivmelere doğru yöneltecektir.

Bu ikinci eğiliminin en önemli isimlerinden birisi de tartışmasız bir biçimde Balaban'dır.

Balaban'ın yazının girişine aktarmış olduğum sözü de, yapmış olduğu farklı resimleri ve yazıları da, köy kültüründen gelen ve Nâ-

"Ben resim yaparken başımdan ayrılmaz, nihayet bir gün boya istedi, verdim ve ilk iş olarak aynada kendi resmini yaptı. İkinci portre bir şaheserdi ve şimdi üç aydır şaheser portreler yapmakla meşgul. Bütün boyalarımı ona verdim. Yaptığı resimleri Burhan Toprak'a yolladım. Müddeiumumî de ilgilendi. Sahici milletimle bir kere daha sahiden övündüm. Kabil olsa sana, yaptığı portrelerden birini göndereceğim. Mana, ifade, kompozisyon, renk, hacim falan filan bir harika."

zım Hikmet'in planlı modern eğitim programıyla ayrıksılaşan ilginç hayatı ve aydınlanmacı, devrimci mücadelesi de zaten bunu gösteriyor.

Unutmayalım ki, bu özel sanat eğitimi, -her ne kadar akademi kavramından söz edilse de- Balaban'ın Bursa Cezaevi'nde karşılaşıp tanıştığı ve "ustam" dediği Nâzım Hikmet ile birlikte yapmış olduğu çalışmalarda, hem klasik ve aydınlanmacı modernlik tarihini, hem siyaset ve ideoloji bilincini hem de akademik desen bilgilerini almış ve bunun sonucunda biçimlenmiştir. Balaban hem yeni hem de asi bir ressamdır daha başlangıcından itibaren.

Altını yeniden yeniden çizelim ki Balaban yine de "ustam" dediği Nâzım Hikmet'in yolundan yürümüş olsa bile aslında kendi kendini yetiştirmiş bir tür otodidaktik bir "köylü" aydını ve sanatçıdır sonuçta.

Çünkü Balaban'ın dünyası daha başından itibaren ustası Nâzım Hikmet'in dünyasından ve kültüründen kesinlikte ayrıktır ve ondan öğrendikleriyle resimsel olarak yaptıklarıyla da giderek iyice ayrılmaya devam edecektir bilineceği üzere. Balaban resminin özü nesnesiyle de, malzemesi ve diliyle de içinden geldiği ve kendisini sonsuz besleyen topraklardır. Her ne kadar ilerleyen süreçlerde kimi sanatçı ve eleştirmenler tarafından sürekli aynı tip resimler yaptığı yönünde eleştirilmiş olsa da aslında Balaban resminde, her hikâye aynı çalışan köy hikâyelerinin ve destanlarının farklı sahnelerle yorumlanmasıyla ortaya çıkar.

Bakış açısını açık açık yazar:

"Resim nedir diye sorarsanız eğer; insanların gördükleri görüntüleri gözleriyle alıp elleriyle şekillendirmelerine denir. Bu, resmin kabataslak bir tanımıdır. Her devrin bir resim anlayışı olduğu gibi, bir de resim tanımı vardır. Her sınıf kendi sanatını getirirken resim budur diye tanımlar.

1.Resim, yaşamdan alınan görüntülerin çizgi ve renk olarak göz önüne serilmesidir.

2.Resim, natür içinde devinen gerçeklerin üstüne çekilen bir renk ve şekil perdesidir."

Balaban'ın Resim Manifestosu

Uzun, hatta kimi zaman da oldukça engelli ve zorlu mücadeleler-

le geçmiş bir sanat hayatına sahip olan Balaban, akademi mezunu sanatçıların aksine bütün sanat hayatı boyunca kendi kendini eğitmeyi ve geliştirmeyi hedef seçmiş bir sanatçıdır. Küçüklüğünden itibaren elinden bırakmadığı kalemi ve kâğıdıyla, kırk yılı aşkın bir süredir tuvallere, seramiklere, heykellere, halı ve kilimlere yeniden biçim ve anlam vermektedir. İşte bu noktada Balaban'ın sanat anlayışının çok yönlü bir ilerleyişe sahip olduğu görülür.

Öyle ki Balaban, sanat anlayışının kitlelerce açık ve net bir biçimde anlaşılması için dokuz maddelik bir manifesto yayınlar:

"1- Sanat yaşantının iz düşümüdür.

2- Konu bir özdür, her öz kendi kabuğunu yapar.

3- Ben insanı santimetrik ölçülerle değil, diyalektik yöntemlerle resmediyorum.

4- İnsan-doğa ilişkisinde üretim araçlarının insana bir kimlik kazandırdığını ve bu nedenle benim resimlerimi de biçimlendirdiğini de söyleyebilirim.

5- Ben boyaları açık koyu leke endişesiyle değil, figürlerin özünde çakmaklanan ışığı yakmak için kullanıyorum

6- Ata göre insan değil, insana göre at çiziyorum.

7-Toplumları resmederken insanları ayakta durabilmeleri için dinsel ya da siyasal liderlerine tutunduruyorum.

8-Karasaban koşumu, binlerce yıldan beri bizi doyurduğu için O'na put gözüyle bakıyorum.

9-Atalarımızın 'Dünya öküzün boynuzundadır' deyişine ben de katılıyorum."

Bu manifesto ile Balaban, kendi sanat kurallarını oluştururken bir yandan da akademik yollardan bağımsız ve özgür bir tarza sahip olduğunu da gösterir. Sıralama gözetmeksizin incelendiğinde bu ilkelerinde, Balaban'ın özellikle dinsel bağnazlıklara, gerici çağdışı siyasal oluşumlara ve mitlere eleştirel bir yer ayırdığı görülür. Karasaban koşumunu kendi deyimiyle bir tür "put" olarak ilan etmesi, Anadolu topraklarında benimsenen yozlaştırılmış din anlayışına zıt bir tutum olarak öne çıkar. Dinsel bağnazlıklar ile gelen yasak kavramları da hiç çekinmeden sorgulayan Balaban, özellikle dinsel tutuculuktaki tasvir yasağı ile ilgili 1969 tarihli *İzdüşümü* kitabında bu tutumlara karşı aydınlanmacı görüşler ileri sürer ve resmini de o yönde bir çizgide sürdürür.

1965'te Ankara'da açılan sergisi hakkında dönemin önemli gazetecilerinden Mustafa Ekmekçi'ye şöyle konuşacaktır:

"Sanatçı, hangi topraklar üzerinde doğup büyümüşse o topraklar sanatçıyı geliştirip yetiştirir. Türkiye'de yüzlerce köyün yaşantısı benim yaşantıma çok uygundur. Bugün onlar ilkel araçlarla iş görmektedirler. Ben de ilkel araçlarla iş gördüm. Örneğin ekin biçtim, köylüler de ekin biçiyor. Çift sürdüm, köylüler de çift sürüyor. Harman sürdüm, köylüler de sürdü. Amma benim köylülerden ayrı bir yanım olmalı. Ben bugün yirminci yüzyılın penceresinden bakıyorum, üçüncü yüzyıllardan bugüne kadar süregelen bu ilkel araçların görüntüsüne..."

Yine Mihri Belli ise Yön Dergisindeki yazısında söz konusu sergisi için onun bu tutumunu şöyle tanımlayacaktır:

"Balaban'ın ilk günden bu yana bütün yapıtlarında milli niteliğin açık-seçik oluşu. Kendi açıklaması ne olursa olsun, bizce Balaban'ın kendini başarmakla görevli saydığı iş yüzyıllardan bu yana gelen Türk köylü sanat biçimleriyle çağımızın gerçeği arasındaki senteze ulaşmaktır.

Son olarak da, ustası Nâzım Hikmet'in 1937 yılında Kemal Tahir'e yazmış olduğu bir mektubunda daha 16 yaşında olan Balaban'la ilgili ne düşündüğüne bakalım:

"Ben burada bir ressam Yunus Emre keşfettim. Köylü, ortaköylü, köy mektebinde okumuş, 10 sene cezası var, berberlik ediyor içeride. Ben resim yaparken başımdan ayrılmaz, nihayet bir gün boya istedi, verdim ve ilk iş olarak aynada kendi resmini yaptı. İkinci portre bir şaheserdi ve şimdi üç aydır şaheser portreler yapmakla meşgul. Bütün boyalarımı ona verdim. Yaptığı resimleri Burhan Toprak'a yolladım. Müddeiumumî de ilgilendi. Sahici milletimle bir kere daha sahiden övündüm. Kabil olsa sana, yaptığı portrelerden birini göndereceğim. Mana, ifade, kompozisyon, renk, hacim falan filan bir harika. Şiir yazmaya, okumaya da dehşetli bir merakı var. Hayranım köylüme!"

Bütün bunları da birlikte değerlendirince, Balaban'ı "Balaban" yapan asıl şeyin, onun sadece bir köylü ressam olması ve Bursa Cezaevi'nde Nâzım Hikmet ile tanışıp hem onun öğrencisi olması, hem de ısrarla onun sahip çıkmasından çok, çok daha öte devrimci bir siyasi durumun sonucu olduğu düşünülebilir.

Bu ise kesinlikle başka bir yazının konusu olamaya aday.

KEMAL ÖZER'LE

Hayrettin Geçkin

Kemal Ağabey bir gün çıkageldi. Nisan Bir Şakası değildi. Gerçekti. Evet, gerçek. Çocuklarımın sayısını, yaşlarını çayevindeki sohbetimiz sırasında mı öğrenmişti? Neden anımsamıyorum? Küçüğe bir oyuncak, büyüğe de çocuk kitaplarından birini getirmişti. Asıl sürpriz arkadaydı: Anakara Güldikeni Yayınları'ndan edinmiş kitabımı. Zaten bir kitabım çıkmıştı o zaman. Kitabı önüme koyarak, "Bunu benim için imzala usta!" diye uzattı kahvelerimizi yudumlarken.

Üzgünüm, insanın dağılan yüreğini
birleştirmek için
bunca geç kaldığına şiirlerimin

O günkü şiir etkinliğinden haberim vardı. Olmaz mı? Hatta etkinliğe davet edilecek konuğun belirlenmesinde payım bile olmuştu. Aksilik işte! Zar zor çıkabildim evden. Üstelik bir süre park yeri de bulamadım ya! Arkalarda bir yer bulup oturdum. İçim içime sığmıyordu.

***

Sonra her gün geldiler, artarak
geldiler, kadınları
çocukları ve alkışlarıyla, yoğurt
mayalar gibi geldiler
pişkin ekmekleri bölüp de paylaşır
gibi, su gibi, ateş gibi.

Her gün yeni ağızlar eklendi
ağızlarına
yollarla tanıştı ayakları, her gün
yeni kabuklar çatladı,
yeni kulaklar işitmeye başladı
söylediklerini, bir kent
oldular sonunda

Ve adını değiştirdiler ülkenin!

***

Aman tanrım bu şiir, o şiir! Son dizesini "Ve kaderini değiştirdiler ülkenin" şeklinde değiştirip altına kime ait olduğunu belirtmeden panoya astığım şiir... 17 yaşında mıydım? Bilmem mi gerekiyordu bir şiirin her hangi bir sözcüğünün başkası tarafında değiştirilemeyeceğini? Şiirin altına şairin adını yazmadan panoya asmamam gerektiğini bilmeli miydim sahi? Bilmiyordum işte! Zaten o tatsız olay bu eksikliğimle ilgili değildi ki. Birazdan o konuya değineceğim. Kalbim bir ırmaktan daha hızlıydı.

Yaş almak bu kadar mı yakışır insana? Daha ilk bakışta bilge birinin karşısında olduğunuzu anlayabiliyorsunuz. Boylu poslu bir adam! Düzgün ve sağlıklı bedene sahip. Kır saçları ayrı bir hava katmış bedenine. Onu daha da bilge gösteriyor. Sesi ne kadar da güven verici.

Şiir bitince, güneşli yüzüyle buluşan ağzı, bir anısını paylaşmak için açıldı bu kez Kemal Özer'in:

"Vaktiyle bir şiir etkinliği için davet almıştım. Heyecan nedir gelin de bana sorun. Etkinlikte nasıl bir konuşma yapacağımı, hangi şiirlerimi okuyacağımı günlerce düşünmüş ve sonunda kendime göre bir hazırlık yapmıştım. Öyle oldu ki süreç içerisinde yapacağım konuşmadan bazı ifadeler çıkarıp, yerine yeni ifadeler ekledim; okuyacağım şiirlerin bazılarını eledim, bazılarının yerini değiştirdim, bununla da yetinmeyip etkinlik gününde okumak üzere bir de şiir yazdım. Bu işin epey zaman aldığını, beni epeyce yorduğunu ama tatlı bir heyecan yaşattığını söyleyebilirim size. Bütün bunların Fransa'da bulunduğum bir sırada gerçekleştiğini de belirtmeliyim.

Neyse etkinlik günü geldi. Önce Fransa'dan uçakla İstanbul'a, oradan da otobüse binerek doğru davetli olduğum Anadolu'daki kasabaya... Baktım bendeki heyecan değişmemiş. Daveti aldığım gün nasılsa öyle. Belirtilen gün ve saatte etkinliğin yapılacağı salondaydım. Öyle ya başa gelen çekilir (Gülüyor). Etkinlik başladığında salonda 10 kişi vardı. Açıkçası biraz canım sıkılmıştı ama belli etmemeye çalıştım.

Etkinliğin arkasından Fransa'ya döndüğümde o on kişiden birisinden bir mektup aldım. Kendisini şiirin büyülü dünyasıyla tanıştırdığım için teşekkür ediyor mektubu yazan. Çok kalabalık salonlarda şiirler okumuş, konuşmalar yapmıştım ama hiçbirisinden böyle bir mektup almamıştım. Sevinmiştim. Aldığım mektup bir kişiye bile olsa dokunduğumun kanıtıydı. Bu yüzden sonraki etkinliklerde katılımcı sayısını çok da önemsemedim açıkçası.

Nasıl etmeli bilmem ki bu salon şu an hınca hınç dolu!" (Yine gülüyor.)

Beni şiirleriyle büyüleyen Kemal Özer'i karşımda görmek, yaptığı esprileri, okuduğu şiirleri kulaklarımla duymak, bilseniz nasıl bir sevinç yaratmıştı bende! Onunla iki iyi dost olmak, ana ayrı baba ayrı kardeş olmak ha! Doğrusu aklıma gelmezdi. Beni sanatın edebiyatın güzelliğine doğru daha da iteleyenlerden birinin de Kemal Özer olacağını bilebilir miydim? Peki, hayal etmiş miydim? Sanmıyorum.

Buna da geleceğim birazdan.

O gün, etkinliğin hemen ardından, bende olmayan kitaplarını imzalatırken konuşma olanağı bulmuştum Kemal Özer'le. Şiirlerinden sonra sesindeki yumuşaklıkla birlikte şair tavrı da büyülemişti beni. Kuşkusuz cana yakınlığı, içtenliği, konuşurken tatlı tatlı gülümseyişi desteklemişti bu durumu. Gurbete çıkmış, uzun süre oralarda kaldıktan sonra yüzünde gülücükler, cebinde şiirlerle dönmüş bir yakınımız mıydı, akrabamız mıydı, hiç bilemedim! Ya da mahalleden bir ağabey, bir amca... Karıştı birden kafam!

Salondan çekip gidemedim kitap imzalattıktan sonra. Salon dediğim de kitabevinin alt katıydı. Bir kenarda imzalattığım kitaplardan okumaya çalışıyorum ama bir şey

anlamıyorum. Acaba Kemal Özer etkinlikten sonra nereye gidecek, kimlerle buluşacaktı? Yemek ikram etmek istediğimi söylesem, geceyi bir otelde geçirmek yerine evimizde konaklamasını teklif etsem... Zamanın geçmesini bekledim. Şanslı günümdeydim. Bir süre sonra kitabevi sahibinin dışında salonda kimse kalmamıştı.

Öğretmen olduğumu ve şiirle ilgilendiğimi söyleyebildim kısık bir sesle. Şiirlerimin çıktığı bazı dergi adları verirken "Varlık mı?" diye sordu. Kitaplarının bir kısmını daha lise yıllarındayken okuduğumu söylerken kendime güvenim gelmişti. Yanılmıyorsam Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya, Kavganın Yüreği, Ölü Bir Yaz, Sınırlamıyor Beni Sevda, Bir Adı Gurbet, Onların Sesleriyle Bir kez Daha adlı kitaplar bir çırpıda çıkmıştı ağzımdan. Kitaplardan aklımda kalan bazı dizeleri sıralarken heyecanımın yükseldiğini, bacaklarımın titremeye başladığını hissettim birden. Bir anda ne oluyor dedim kendi kendime. Söz onda olmalıydı. Kibar adam! Ona söylemem gereken bir şey vardı aslında. Söylesem mi acaba? Tanışır tanışmaz hem de! Yok canım ayıp olur. Deli misin oğlum, bunu hiçbir zaman anlatmamalısın. Neyse! Bu konuya da döneceğim birazdan.

***

sana yaraşmayan ne varsa bir bir
çıkarıp attım
yeller esiyor şimdi o büyük
karanlığımın yerinde

***

Birlikte çay içtik bir çayevine geçerek. Edebiyat-sanat ortamıyla ilişkimi sordu çaylarımızı yudumlarken. Kentteki durumu vs. Benden önce buralarda yaşamış izlenimi uyandırdı bir an. Ama nerdeyse on yıldan fazladır burda yaşıyordum, öyle olsaydı haberim olmaz mıydı? Neyse! Aslına bakarsanız birbirini özlemiş, konuşulacak çok şeyi olan iki kardeş, iki dost gibi olmuştuk bir anda. Sanırım daracık çayevini işleten adam da öyle sandı. Kemal Bey demekten daha o gün Kemal Ağabey demeye geçtim. Kolay oldu Kemal Ağabey demek. Birbirimizin telefonlarını daha çayevine oturur oturmaz almıştık iyi ki. O zamanlar cep telefonları yoktu. İçimi dolduran, sevince gark eden sohbetin ardından, kısa zamanda buluşmak üzere sözleştik. Gelmeden birkaç gün önce arayacaktı beni. Bizim evde gerçekleşecekti buluşma. Otogara kadar birlikte gittik. Kucaklaştıktan sonra otobüsteydi. El sallıyordu, el sallıyordum. Üzgündüm. Kemal Ağabey gurbete gidiyordu sanki. Yüzünde gülücükler, ceplerinde şiirlerle döner miydi bir daha, gelir miydi?

***

Yürüdükçe öğreniyorum
ayaklarımızın da konuştuğunu
yürüdükçe sorular sorduğunu,
yankılar bıraktığını ardında

***

Birkaç gün önceden, "Yanına geliyorum!" dediğinde çalıştığım okulda ya da kentin edebiyata, sanata yabancı olmayan bir yerinde bir etkinlik düzenleyebilirdim aslında. Neden yapmadım? Kendimi

29 Ekim 2002 tarihinde Tüyap'ta Düzenlenen "Yusuf Ziya Bahadınlı'nın 75. Doğum Yıldönümü Kutlaması"nda konuşmacı arkadaşlarıyla. Soldan sağa: B. Sadık Albayrak, Kemal Özer, İlhan Akalın, Yusuf Ziya Bahadınlı, Leyla Erbil, Konur Ertop, Aydın Hatipoğlu.

Kemal Özer, eşi Georgina Özer ve yazar arkadaşlarıyla 1 Mayıs yürüyüşünde.

ancak şimdi bağışlıyorum. Çünkü bugün bildiklerimi o gün bilmiyordum. Uzatmayayım, aylardan Nisan! Kemal Ağabey bir gün çıkageldi. Nisan Bir Şakası değildi. Gerçekti. Evet, gerçek. Çocuklarımın sayısını, yaşlarını çayevindeki sohbetimiz sırasında mı öğrenmişti? Neden anımsamıyorum? Küçüğe bir oyuncak, büyüğe de çocuk kitaplarından birini getirmişti. Asıl sürpriz arkadaydı: Anakara Güldikeni Yayınları'ndan edinmiş kitabımı. Zaten bir kitabım çıkmıştı o zaman. Kitabı önüme koyarak, "Bunu benim için imzala usta!" diye uzattı kahvelerimizi yudumlarken. Daha kendime gelmemişken bir de kitaptan, şiire yakın bulduklarından birini okumaya kalkmasın mı! İmzaladığım kitabın birkaç yaprağı kıvrılmıştı. Kitabı baştan sona incelediği belli oluyordu. Bunu anladığımı hissedince "Dersimi çalıştım" diye hoşluk kattı yaşanan ana. Başka bir şey daha yaptı Kemal Ağabey: "Biliyorsun bu kitabı imzalamakla ve bu kitaptan bana bir de şiir okutmakla borçlandın. Borcun edebiyat dünyasını daha yakından takip etmek; ortamın gelişmesi için katkıda bulunmak, kuşkusuz çok okumak, araştırmak ve birbirinden güzel kitaplar yazmak..."

Boş bir çabaya girmeyeceğim. O an yaşadığım duyguları hiçbir şekilde anlatamam çünkü. Öyle durumlar vardır ki insan kendi diline takılır. Ya da dil yetersiz kalır! Öyle bir şey işte! Ya da öyle bir an.

Daha İlk gelişinde çocuklarımın ikisi de çok sevdi Kemal Ağabeyi. Bir süre sonra "büyükbaba" bile diyeceklerdi kendisine. O boylu poslu adam çocukların göz hizasına inmeden, onlarla göz göze gelemeden konuşmak istemezdi pek. Onun genel bir özelliği olarak ileride daha iyi fark edeceğim bir şey daha: Birebir sohbetlerde sözü ikiye bölmesi, kendisinin de karşısındakinin de sözlerine gülüş ekmesi... Bilge ve Sevimli ihtiyar!

"Herkesin ne yazdığını bileceksin ama sen onları yazmayacaksın. Sakın şiir bilgisini küçümseme. Unutma senden önceki şairlere bağlandığını. Başkalarının yaşadığı acılara kayıtsız kalamazsın. Şiir yepyeni bir yaşam önerisidir de aynı zamanda." Bu sözleri birlikte yaptığımız ilk kahvaltıdan. Sakın yanlış anlaşılmasın, ne klasik öğretmen tavrı vardı sözlerinde ne de buyurgan bir tutum.

Aradan bir hafta, on gün geçince kendisini arayıp ve bizdeyken kahvaltıda söylediği sözlere atıfta bulunmak istedim: Bütün bunlar için galiba bir kova okuyup bir damla yazmak gerek Kemal Ağabey dedim. Böyle demeseydim, Behçet Necatigil'in; "Şiir kontrol hapı kullanmak" şeklindeki ifadesini ya başka bir zaman anımsatacaktı bana, ya da başka bir kaynaktan kendim öğrenecektim.

***

Sürekli açık kitabından gözlerinin
okuduğu satırlarla eğitti yüreğini,
sürekli dönüştüren ellerinden öğrendi
ne vakit bir işe sarıldıysa
sonuç alana kadar direnmeyi.

***

Ayağa kalkıp, yanıma gelerek, gülümsemeyle alay arası bir tonla; "Bu şiiri panoya sen mi astın?" diye sordu. Bütün saflığım üstümde, kendisinin de çok beğendiğini düşünmüş olmalıyım ki gururlu bir şekilde "Evet!" dedim. Şiirin bana ait olmadığını söylemeye kalmadan öyle okkalı iki tokat geldi yüzüme ki unutmam mümkün değil...

Büyük insanlar kolay oluşmuyor gerçekten. Kemal Özer de kolay oluşmamıştır kuşkusuz. O; Yunus Emre, Pir Sultan, Dadaloğlu, Nâzım Hikmet şiir zincirine sağlam bir halka olarak eklenmiş önemli bir şairdi. Onun şiiri estetiği öne alan, belli bir felsefeye yaslanan ve büyük insanlık ülküsünden beslenen, kökleri derin, yaprakları geniş, dallı budaklı bir şiir. Bu özelliği onu insanlığın oğlu, halkların kardeşi yapmaya yeter de artar bile.

"Bilgisayar kullanmalısın!" demişti bir telefon görüşmemiz sırasında. Çok sürmeden bilgisayar üzerinden yazışmaya başlamayalım mı! Karşılıklı yazışırken noktalama imlerine dikkat edemediğim ve biraz da yavaş yazdığım için mahcup oluyordum. Anlamıştı bunu. Nasıl oldu bilmiyorum birden bire bu mahcubiyetten kurtulmuştum. Kemal Ağabeyin insanı rahatlatan bir tarafı da vardı.

Evimizde her konakladığında mutlaka yeni bir etkinliğin de konuğu olmaya başlamıştı artık. Ancak dikkatimi çeken bir şey vardı: Şiirlerini kendisinden başka kimse okusun istemezdi. Bunu o zamanlar anlayabilmiş miydim? Galiba!

Ay'ın Öteki Yüzü adıyla KYÖD'de (Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği) gerçekleşen Türk Danimarka Şiir Buluşması'nı Kemal Ağabey'le planladık. Tabii, düşünce onundu, Danimarka ile bağları o kurmuştu. Ruşen Hakkı da omuz vermişti bu etkinliğe. Danimarkalı Şairler Erik ve Sara Stinus'u, Niels Hav'ı, o sayede tanımıştım. Danimarka'da yaşayan kültür insanı Hüseyin Duygu'yu da... Nâzım Şiirlerini Dancaya kazandıran Erik Stinus ölmeden kısa bir süre önce Nâzım Hikmet Şiir Ödülü'nü almıştı. Sıcak bir duygu olarak kalmış şimdi aklımda.

O etkinlikle birlikte bir şeyi daha belirgin fark ettim: Kemal Ağabey Modern Türk Şiirinin en büyük birkaç şairinden biri olmasının yanında düşün insanıydı da aynı zamanda. Dünya görüşü ta II. Dünya Savaşı yıllarına ve dünyanın öteki yerlerinde faşizme ve milliyetçiliğe karşı verilen mücadeleye kadar uzanan... Şiirlerinin verili gerçeğin dışında başka bir gerçeği araladığı aşikâr. Arka çıkılması gereken yeni gerçekliklere renk düşürdüğü de. Şiiri ve özel yaşamıyla ulusal sınırları aşan bir kanat gibi sanki. Anlıyorsunuz ki sevgi ve umut sözcükleri onun şiirinde yeni anlamlar yüklenmiş. O bir eylem adamı. Bütün hatlarıyla eşitlikçi ve demokratik bir toplum mücadelesi içinde yer alması şiirleriyle de örtüşüyor. Halkların birarada kardeşçe yaşayacağı konusunda ısrarcı, belli. Ve Erik Stinus'la yanyana akan iki ırmak gibiler. Şiirleri pek çok dile çevrildiği halde en çok Dancada sevilmesinde şaşılacak bir şey yok. Bu ilişkilere köprü kuran kültür adamı Hüseyin Duygu'nun olaya katkısında da...

***

Bir armağan. Güneşli günlerin solduramadığı bir alev, söndüremediği en başa çıkılmaz fırtınanın bile.

***

Ama öğreneceğim pek çok şey var. Dersime çalışacağım kuşkusuz. Düş Bilgisi, Gelecek Bilgisi konularında yetkinleşebilmem geçmişi iyi bir göz olarak bilmeme bağlı. İnsanı, insanın sorunlarını, doğayı kavramadan bir santim ilerleyemeyeceğim çok belli. Bir de koca bir çoban ateşi yanmalı içimde.

Kemal Ağabeyin yakın dostlarından Ruşen Hakkı yerel televizyonlardan birinde haftada bir sanat içerikli programlar yapardı. Ruşen Ağabey, büyük bir şair olmasının yanında biraz değil tam bir muzip adam. Bir programına davet ettiğinde şu soruyu soruyor bana: "Dikkatten kaçmayan bir şey var! Kemal Özer gibi pek çok sanat ve düşün insanı kentimize geldiklerinde genellikle senin evinde konaklıyorlar, eşin bu duruma öfkelenip seni kapıya koymuyor mu?"

O güzel insanların kokusu evimizden, evimizin duvarlarından hiç çıkmasın diye bir şeyler bulup buluşturup bir ev daha almayı ve hâlihazırdaki evimizi de müze yapmayı planlıyoruz diyerek zorbela yanıtlamaya çalışıyorum sorusunu Ruşen Ağabeyin.

Yanıtımı öğrenmiş olmalı Kemal Ağabey. "O evde en çok konaklayanlardan biri de benim. Evinizi müze haline getirirseniz oraya benim evden gelecek kitap ve birtakım eşyalar olacak. Ama taşıma ücretini üstlenmem." Gülümsemesine

Kemal Özer'in yakın dostlarından Ruşen Hakkı.

sesi de yayılmıştı. Ruşen Ağabeyin sorusuna verdiğim yanıt başka türlü nasıl güzellenirdi bilmem ki?

Kendisini İstanbul'a uğurladığını bir sıra, gecede aramızda bulunan Ergün Altun'dan söz açtı. Onu çok birikimli bulduğundan, onunla olan dostluğumu desteklediğinden söz etti. Gerçekten de dolu biriydi Ergün. İyi bir Türkçeciydi her şeyden önce, bir dil ustasıydı. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesiydi de aynı zamanda. O da hayatta değil Kemal Ağabey gibi. Kemal Ağabey'in "Yazmıyor musun?" sorusuna Ergün'ün, "O kadar güzel şeyler yazıyorsunuz ki yazmaya kalksam o güzel yapıtlara yeterince zaman ayıramayacağım için haksızlık içine girerim diye korkuyorum." Bu yanıt ilgisini çekmişti Kemal Ağabeyin. Otobüse binmeden önce; "Ne yapıp yapıp Ergün'ün yazmasını sağlamak lazım, çünkü o çok başarılı bir deneme yazarı veya iyi bir öykücü olur."

Kocaeli Üniversitesi'nin bir biriminde Şiir Dersleri verirken öğrencilerimle buluşturmuştum Kemal Ağabeyi. Bir iki saatlik sürede öğrencilerimle kurduğu iletişimi, yaptığı etkili konuşmaları, birbirinden güzel şiirlerini birbirinden güzel okuması, onların sorularına verdiği içten yanıtlar tek başına unutulmaz anlardır benim için. Anladım ki öğrencilerimi şiirden asla uzaklaşamayacakları bir alana doğru yola çıkardı. Benim hedefimi kolaylaştırdı. Yıllar sonra beni evinde konuk eden Şiir Derslerinden bir öğrencimin kütüphanesinde Kemal Özer'in kitaplarının tamamına yakınını gördüm. Şiirle, kitapla bağı oldukça iyiydi. Bu durum bana hiç de şaşırtıcı gelmedi.

***

Selâm getirdim Türkiye'den
kattığı sesten dünya şarkısına
kattığı acılı sesten
acılı ve onurlu sesten selâm

***

Eşiyle de tanışıyordum. Yabancı kökenli olmasına rağmen Türkçeyi ne kadar da güzel konuşuyordu. Çok da nazik bir hanımefendiydi. Özel sohbetlerimizde kızını ve torununu özlediğinden söz ederdi sık sık Kemal Aağabey. Gözleri dolarken yakalardım onu çoğu kez. İçini bir şeyin yaktığını, incittiğini düşünürdüm ama bir şey sormazdım. Bulgaristan'da ölen "ağabeyim" dediği sosyalist yazar Fahri Erdinç'in kitaplarının Türkiye'de basımı ile ilgili sorunların onu nasıl meşgul ettiğini yakından bilirim. Telefon açtığında gelişmeleri anlatırdı. Birtakım engellemelere rağmen 30 yıl aradan sonra isteğinin gerçeklemesi onda buruk bir tat bırakmıştı. Televizyonda boks maçları izlemekten hoşlandığını nasıl öğrendiğimi tam olarak anımsayamıyorum Kemal Ağabeyin.

Afşar Timuçin, Cengiz Gündoğdu ve Güngör Gençay'la onun sayesinde tanışmıştık. Düşün ve edebi-

Hayrettin Geçkin, Kemal Özer, Ruşen Hakkı İzmit buluşmasında.

Aman tanrım bu şiir, o şiir! Son dizesini "Ve kaderini değiştirdiler ülkenin" şeklinde değiştirip altına kime ait olduğunu belirtmeden panoya astığım şiir... 17 yaşında mıydım? Bilmem mi gerekiyordu bir şiirin her hangi bir sözcüğünün başkası tarafında değiştirilemeyeceğini? Şiirin altına şairin adını yazmadan panoya asmamam gerektiğini bilmeli miydim sahi? Bilmiyordum işte!

yat alanında yepyeni okyanuslara mı açılıyordum ne! Bu arada Kemal Ağabeyin her yazdığını okuyayım derken kaç şaire, kaç yazara yolum düştü bir bilseniz. Biraz da o sayede keşfettim kendimi.

İyi ki internet vardı ve son dönemlerde yazışmalarımız daha da sıklaşmıştı kendisiyle. İnternet üstünden olunca noktalama imlerine dikkat etmeden de anlaşabiliyorduk. Bir yazışmamızda şu tümceler düştü ekranıma: "Biliyorsun İnsancıl Dergisi'nin Şiir atölyesi var. Belli aralıklarla şiir etkinlikleri yapılıyor orada. Şimdilik bu işi ben yürütüyorum. Dışarıdan birilerini davet edebiliyoruz. İzleyici olarak gelenler oldukça nitelikli. Ve katılım çok çok iyi. Önümüzdeki haftaların birinde konuk olarak seni alacağız. Haberin olsun!"

Ben kim, Kemal Ağabeyin yönettiği bir etkinlikte şiir okumak veya şiir üzerine bir şeyler konuşmak kim!

Benim kendisine gönderdiğim deneme ile şiir arası bir metinden kısa bir pasaj okuyarak açtı programı Kemal Ağabey. Bir kısa şiirimi ezbere okudu. Ardından da uzun şiirlerimden birini...

"Bazı kentler vardır üzerlerinde saydam örtüler bulunur. O sayede kent görünür hale gelir ve geleceğe kalır. Nerde olursa olsun İşlevleri hep aynıdır o örtülerin. O saydam örtülerden biri olan Ruşen Hakkı'yı bir süre önce burada konuk etmiştik. Bugünkü konuğumuz da onunla aynı kentte yaşayan, o sözünü ettiğim örtülerden biri, Hayrettin Geçkin!"

Bu sözlerin ardından sözü bana bırakmıştı. Oturduğum sandalyede heyecanım geçsin diye parmaklarımla bacaklarımı cimciklemeye, acıtmaya çalışıyordum. Önümdeki masa, masanın örtüsü bu halimi gizlemeye yetiyor muydu, bilmiyorum. Bir arkadaşımla gitmiştim oraya. Sahi daha sonra arkadaşıma neden sormadım, ne halde olduğumu, anlattıklarımın karşılık görüp görmediğini? Bir şiir okuyarak başladım konuşmaya, ardından dinleyicileri ve Kemal Ağabeyi selamladım.

Sonra kontrol edemediğim şu tümceler çıktı ağzımdan:

Kemal Ağabeyle tanışalı on yıldan fazla oldu. Kendisi benim Düş ve Düşünce Bilgisi öğretmenimdir. Benim kuşlarla, böceklerle kardeş olmamda payı vardır. Ateşin, suyun, taşların ve aşkın dili olduğunu onun şiirlerinden öğrendim. O dili kullanmaya özeniyorum açıkçası. Yolum suyunkinden uzun.

Annem kendisinden çok uzakta olduğum bir sırada rüyama girip bana şunları söylemişti: "Gün gelecek buralardan gideceksin oğlum. Çünkü senin aklın hep ötelerde, gitmediğin yerlerde, çıkmadığın kıyılarda... Bilmediğin şeyleri merak edip dursun. Dur desen de durmazsın. Öyleyse yolun açık olsun. Dağ taş aşacaksın bil bunu. Kolay geçmeyecek yolculuk. Bir derya çıkacak önüne. Koca bir derya. Ama sen karşıya geçmelisin. Aradığın orda çünkü. Bunu göze almasan olmaz. Sen de biliyorsun bunu. Sana bir de güzel haberim var: Ak saçlı, uzun boylu, ağzından bal damlayan nur yüzlü bir adamla karşılaşacaksın o yolda. Bir bilge o. Bir melek adam belki de. Kalbi iyilik ve güzellik dolu. O adam senin elinden tutacak ve karşıya kolayca geçmeni sağlayacak. Belki bu yolculukta dizlerin kanayacak, tırnakların arasına taş toprak girecek, belki biraz su yutacaksın, yorulacaksın da elbet ama bunlar işin tuzu biberi..."

Annemin rüyamda anlattığı adam Kemal Ağabey olsa gerek. Ama ben ondan bugüne kadar bir gerçeği sakladım. Sakladığım bu gerçeği anlattıktan sonra Kemal Ağabey bana kızacak mı, ayrıca siz ne diyeceksiniz, hiç mi hiç bilmiyorum. Pek çok kez buluştuğumuz, konuşup yazıştığımız halde bu gerçeği kendisine bir türlü anlatmadım, anlatamadım. Neden böyle davrandığımı da bilmiyorum, üzerinde hiç düşünmedim üstelik. Tıpkı şimdi düşünmeden anlatmaya başladığım gibi.

Artvin Erkek İlköğretmen Okulu'nda okuduğum yıllarda çok beğendiğim bir şiiri, son dizesini değiştirerek, özenle bir kâğıda ge-

çirdikten sonra okulun panosuna asmıştım. Ahmed Arif'i, Enver Gökçe'yi, Hasan Hüseyin'i, Kemal Özer'i, Nâzım'ı ve daha pek çok şairi okumaya başlayıp, anlamaya çalışsam da henüz bir şairin şiirini bir yerde paylaşırken, şiirinin altına onun adının yazılması gerektiğinin bilincinde değildim. Hele o şiiri kendimce daha anlamlı hale getirmek için herhangi bir dizesini değiştirmek... Çok utanıyorum! Nasıl birinin karşısında olduğunuzu bilmeniz için anlattım bunu.

Panoya asılan yazılardan, resimlerden; o ay, ya da o hafta ben sorumlu olduğum için eğitim şefimiz beni odasına çağırtmıştı. Odasına girdiğimde beğenerek panoya astığım şiirle karşıladı beni. Tuhaf bir hali vardı.

Ayağa kalkıp, yanıma gelerek, gülümsemeyle alay arası bir tonla; "Bu şiiri panoya sen mi astın?" diye sordu. Bütün saflığım üstümde, kendisinin de çok beğendiğini düşünmüş olmalıyım ki gururlu bir şekilde "Evet!" dedim. Şiirin bana ait olmadığını söylemeye kalmadan öyle okkalı iki tokat geldi yüzüme ki unutmam mümkün değil...

Toplumsal olaylarla birlikte öğrenci olaylarının da yaygınlaştığı yıllardı o yıllar. O gün okul çıkışına yakın karakola alındım. Benim için ilk gözaltı! Cumaydı. Hafta sonu ayakkabı boyayıp harçlığımı çıkaracaktım. Olmadı. İfadem alındıktan sonra hafta sonunu karakolda geçirdim. Yediğim o okkalı iki tokattan sonra polis ufak tefek itip kakmışsa da sorun değildi kuşkusuz. Okuldan da atılmamıştım. Daha ne isteyebilirdim ki?

Zaman zaman köyüme anamı babamı ziyaret etmeye giderim. Arabamız beni mezun eden o binanın önünden geçmek zorunda ne yazık ki. Oraya dönüp bakamam. Yüzümü avuçlarıma gömerim. Çünkü orası 12 Eylül'de askeri kışlaya dönüştürüldü. Pek çok insan işkence gördü orada. Sakat kaldı. Şili diktatörü Pinochet döneminde gitarıyla ve söylediği şarkılarla kitleleri coşturup havalandıran Victor Jara'nın önce parmakları sonra da bilekleri kesilmişti, bilirsiniz. Köylüm, ağabeyim, Şair, Öğretmen Enver Karagöz'e de bir benzeri yapıldı o binada. "Yaptığı ateşli konuşmalarla, okuduğu şiirlerle bir daha kitleleri coşturmasın, onların yüreklerini havalandırmasın," diye işkence sırasında boğazına kaynar su dökülerek sesi kesildi.

Öğrenciyken yüzüme yediğim tokatlar bu kez de yüreğime mi inmişti ne! Ne diye kanattım kabuk bağlamış yarayı durup dururken? Sakarlığımı bağışlayın.

Annemin rüyamda anlattığı adam Kemal Ağabey olsa gerek. Ama ben ondan bugüne kadar bir gerçeği sakladım. Sakladığım bu gerçeği anlattıktan sonra Kemal Ağabey bana kızacak mı, ayrıca siz ne diyeceksiniz, hiç mi hiç bilmiyorum. Pek çok kez buluştuğumuz, konuşup yazıştığımız halde bu gerçeği kendisine bir türlü anlatmadım, anlatamadım. Neden böyle davrandığımı da bilmiyorum, üzerinde hiç düşünmedim üstelik. Tıpkı şimdi düşünmeden anlatmaya başladığım gibi.

Bunları anlattıktan sonra Kemal Ağabey gülüşünü kısmış mıydı? Hiç anımsamıyorum. Konuşmamı birkaç şiir okuduktan, birkaç şey daha söyledikten sonra bitirdim.

***

Geldiği vakit hasat günleri
iki ayrı ağızda aynı anda
beliren bir gülümseme gibiyiz
seninle
ve iki ter damlası gibiyiz alnında
elbirliği ile üretilip
kardeşçe bölüşülen bir dünyanın

***

Büyük insanlar kolay oluşmuyor gerçekten. Kemal Ağabey de kolay oluşmamıştır kuşkusuz. O; Yunus Emre, Pir Sultan, Dadaloğlu, Nâzım Hikmet şiir zincirine sağlam bir halka olarak eklenmiş önemli bir şairdi. Onun şiiri estetiği öne alan, belli bir felsefeye yaslanan ve büyük insanlık ülküsünden beslenen, kökleri derin, yaprakları geniş, dallı budaklı bir şiir. Bu özelliği onu insanlığın oğlu, halkların kardeşi yapmaya yeter de artar bile.

Onu anlatabilmeye gelince: O koca bir okyanus. Benim elimden ne gelebilirdi ki bundan başka? İşte karşınızda o okyanustan çıkarabildiğim birkaç kova su. Azımı çoğa tutun.

İki ciltlik Özyaşam öyküsünde beni de unutmamış, birkaç yerde adımı anmış Kemal Ağabey. Erken gitti diyebilirim. Yüzümü baharlara gömüp yolunu beklemeye kalksam biliyorum ki cebinde şiirlerle, yüzünde gülüşlerle çıkıp gelmeyecek bir daha. Oysa onunla bir sürü düş biriktirip, çekinmeden uçacakları bir gökyüzü ısmarlayacaktık kuşlara...

ENDÜSTRİ RESSAMI ORHAN AKSOY'DAN DEMLENEN İZLENİMLER

Müslüm Kabadayı

Kendisinin anlatımından çıkardığımıza göre annesi, büyükannesi ve dayıları hep resim yaparlarmış. Genleriyle taşıdığı bu yeteneği elleriyle geliştirdiğini belirten sanatçımız, her şeyin beyinde başlayıp elde bittiğini vurguluyor. "Bir kez gördüğü ya da tasavvur ettiği bir şeyi beyninde çizemeyen bir insan, elleriyle bunu tuvale, kâğıda ya da duvara çizemez," diyor.

Orhan Aksoy, 1941 Hatay Yayladağı doğumlu, dolayısıyla kentteşiz. Ağabeyi Mehmet Aksoy'u 1979'da Ankara Zafer Çarşısı'nın üzerinde sahaflık yapan köylümüz Selim Sevim'in tezgâhında tanımıştım ama Orhan Aksoy'u 2007'de Ankara Yüzüncüyıl'da ilk kez görebilmiştim. Oysa ilk gençlik dönemimizden beri arkadaş olduğumuz sevgili Ali Uğraş'ın kayınbabasıydı ve kendisinden hep söz ederdi. Ali'den telefonunu alarak irtibat kurduğumuz sanatçımızı, candostum Mehmet Kabadayı'yla 31 Ocak 2019'da Almanya'da görme olanağı bulabildik. Onunla geçirdiğimiz dolu dolu saatlerde hem yaşamından değişik kesitlerle ilgili video kaydıyla söyleştik hem de yaşadığı Neustadt an der Weinstrasse'nin tarihi ve kültürel mekânlarını gezdik. Gündüz ve gece boyunca söyleşimize eşlik eden, zaman zaman hatırlatma ve katkılarda bulunan eşi Reyhan Hanım, sıcakkanlılığı ve güler yüzüyle bize çay kahve dışında yemek ve kahvaltılık da sundu. Halk arasında bir söz vardır hani, "İçi dışına yansımış," diye, eşinin insan güzelliği de öyle... Gençliğinden itibaren devrimci siyasi mücadelenin içinde bulunan Reyhan Aksoy'la kırk yılı aşkın birlikte bu mücadeleyi sürdürdüklerini söyleyen Orhan Aksoy'un sağladıkları uyum, gerçekten de örnek alınacak bir yaşam biçimi...

Neustadt, "yenikent" anlamına gelmekle birlikte bölgenin eski tarihi dokusunu, kültürünü her şeyiyle barındıran bir kent. Orhan Aksoy'ların oturdukları semte "Afrika Fertil" deniyormuş. Onun anlatımına göre yaklaşık 100 yıl önce bir Afrikalı tarafından satın alınan

Kısa sürede burada tanıştığı öncü işçilerle birlikte Krefeld İşçi Yardımlaşma Derneği'ni (KİYD) kuruyorlar. O yıllarda hem Türkiye'de hem de Almanya'da işçi sınıfının sendikal ve siyasal mücadelesi hızla yükseldiğinden, bu durum onların başka kentlerdeki dernek, sendika ve partilerle bağını güçlendiriyor. İlk yıllarda aynen Türkiye'de olduğu gibi bu örgütlerde Dr. Hikmet Kıvılcımlı taraftarları etkin oluyorlar.

bu semtteki arazi parsellenerek memurlara satılmış. Kendilerinin aldığı ev de postanede çalışan bir memurunmuş. Schlossberg'in içine doğru uzanan bir vadinin kenti ve ovayı gören yamacına kurulu bu evden çevreyi izlerken, karların kapladığı karşıdaki ormanın girişindeki taraça dikkatimi çekti. Sorduğumda, bu taraçanın 2. Paylaşım Savaşı'nda Nazilerin zulmüne karşı patates vb. sebze ekerek besin ihtiyaçlarını karşılamak üzere halk tarafından yapıldığını söylediler. Nazi faşizminin yol açtığı katliamları işleyen filmlerde gördüğümüz sahnelerden biri de bu semtte yaşanmıştı demek. O anda tek amacı kâr etmek olan sermayenin insanı çürütüp yıkmasının en acı örneklerinden birinin gerçekleştiği bu atmosferi sanki hücrelerimde hisseder gibi oldum. İrkildim.

Beyinle Başlayan Ellerle Somutlanan Sanat

Sanatçımızın çok karmaşık ve mücadeleyle dolu bir yaşam öyküsü var. Öğrencilik döneminde ele avuca gelmeyen, "dağlı" olmanın da etkisiyle haksızlık ve yanlışlara göz yummayan yanı, onun okullardan atılmasına kadar yol açmış. Bunlarla ilgili anlattığı anekdotlar, 1950'li yılların ortaöğretim ve yüksek öğretimine dair önemli izlenimler sunuyor olmakla birlikte anne tarafından gelen sanata yatkınlığın Orhan Aksoy'da nasıl geliştiği konusu üzerinde durmak istiyorum daha çok. Kendisinin anlatımından çıkardığımıza göre annesi, büyükannesi ve dayıları hep resim yaparlarmış. Genleriyle taşıdığı bu yeteneği elleriyle geliştirdiğini belirten sanat-

Orhan Aksoy toz halindeki boyalardan keramik üzerine resimlerini yapar. Ancak çalışmalarından rahatsızlık duyan Alman kadın mühendisin farklı renklerde boyalar vererek kendisini sabote ettiğinin farkına varır ama ilk kez denenen bu çalışmada ortaya çıkan renkler, hem kendisini hem de Alman firma yetkililerini şaşırtır. Doğrusu böyle bir beğeni alınca, "Sabotaj her zaman kötü sonuç doğurmazmış," diye düşünmeye başlar.

çımız, her şeyin beyinde başlayıp elde bittiğini vurguluyor. "Bir kez gördüğü ya da tasavvur ettiği bir şeyi beyninde çizemeyen bir insan, elleriyle bunu tuvale, kâğıda ya da duvara çizemez," diyor. Özgüven ve girişkenliğin, bulunduğu yerde yaratıcılığı ve çalışkanlığıyla var olmasının, aile ortamından başlayarak Yayladağı gibi küçük bir ilçede çok iyi eğitimcilerin elinde ve Adliye'de çalışan babası Osman Bey'in kültürlü insan çevresinde yetişmesinden kaynaklandığını söylemek, yanlış olmaz herhalde. Resim başta olmak üzere birçok yeteneğini geliştirmesini esas sağlayan ortamınsa, İzmir Gaziemir'deki Askeri Akademi olduğunun altını çiziyor. Burada inşaat, makine, ahşap başta olmak üzere birçok işi "safha" denilen aşamalardan geçerek öğreniyor. Daha sonra orduda karşılaştıkları bir haksızlık üzerine komutanlarıyla gerilim yaşıyor ama çok yetenekli bir "eleman" olduğu için bir süre rütbe takmadan görev yapıyor. Resim çalışmalarına Balıkesir'de görev yaparken yoğunlaşıyor. Sergiler açıyor. Kendisini orduda yeterince ifade edemediğini düşünerek istifa ediyor ve 1970'li yılların başında Almanya'ya geliyor.

Köln'le Duisburg arasında bulunan Krefeld'de çalışmaya başlıyor. Kısa sürede burada tanıştığı öncü işçilerle birlikte Krefeld İşçi Yardımlaşma Derneği'ni (KİYD) kuruyorlar. O yıllarda hem Türkiye'de hem de Almanya'da işçi sınıfının sendikal ve siyasal mücadelesi hızla yükseldiğinden, bu durum onların başka kentlerdeki dernek, sendika ve partilerle bağını güçlendiriyor. İlk yıllarda aynen Türkiye'de olduğu gibi bu örgütlerde Dr. Hikmet Kıvılcımlı taraftarları etkin oluyorlar. Diğer yandan Leverkurzen'de bulunan F. Engels'in babasına ait yerde DKP'nin (Almanya Komünist Partisi) katkısıyla sosyalist eğitim alıyorlar. Berlin Toplumcular Ocağı'nın çıkarmış olduğu Kurtuluş gazetesinin yaygınlaşmasına katkıda bulunuyorlar. 1976'da bu dernekle birleşen KİYD, daha sonra 87 dernekle birlikte merkezi Düsseldorf'ta bulunan FİDEF'in kuruluşuna katkıda bulunuyor. Türkiyeli işçi derneklerinin federasyon örgütü olan FİDEF'in öncülüğünde 1976'da Krefeld'de 1 Mayıs mitingi yapıyorlar. Almanya'da o dönemde etkin olan DGB (Alman İşçi Sendikaları Federasyonu) ile dayanışma halinde etkinliklerini giderek yaygınlaştırıyorlar ve kendisi FİDEF'in Kültür Sekreteri oluyor. Sınıf mücadelesindeki politik birikimleriyle Dünya'daki silahlanmaya karşı ciddi bir kampanya yürütecek olan APEL'i kuruyorlar. Bizim lise ve üniversite öğrenciliğimize denk gelen bu yıllarda dış haberlerde öne çıkan sözcüklerden biri "detant"tı yanlış hatırlamıyorsam. Özellikle Sovyetler Birliği'yle ABD arasındaki nükleer silahlara ilişkin yürütülen görüşme ve yapılan anlaşmalarda APEL gibi derneklerin, Türkiye'de Barış Derneği'nin de üyesi bulunduğu Dünya Barış Örgütü'nün etkili olduğunun altını çizelim. Demek ki Orhan Aksoy'ların kurdukları dernek de bu amaçla çalışmalar yürütmüş o zamanlar.

Örgütlü Mücadelenin Kazanımları

Orhan Aksoy, politik çalışmalarını sürdürürken sanatsal uğraşılarını da ihmal etmez. Bir yandan Frankfurt'ta matbaacılık yapan arkadaşları aracılığıyla Duisburg'da matbaa kurarlar. Böylece FİDEF'in yayınlarını, afişlerini burada basmaya başlayarak masraflarını azaltırlar, hatta başka baskılar yaparak gelir elde ederler. Aynı biçimde Essen'deki İşçi Derneği'nde fırın çalıştırırlar ve ayda 8-9 bin Mark kazanırlar. Bu verimli çalışmalarından dolayı DKP'nin kurucularından ve 2. Paylaşım Savaşı'nda Naziler tarafından kurşuna dizilen Ernest Thalmann anısına Reyhan Aksoy'a ödül verilir. Bu işçi ve komünist önderin şapkalı bir kabartmasının olduğu madalyayı bize gösterdiklerinde, çok duygulandıklarını gözlemledik.

Hedefi olan ve etik değerlerle örülmüş her mücadele insanı güzelleştirir, aynı zamanda olgunlaştırır. Bu mücadeleye an gelir düşmanlar bile saygı duymak zorunda ya da durumunda kalırlar. Bunlardan birini sanatçıların mücadelesi açısından Orhan Aksoy anlattı. Ağabeyi Mehmet Aksoy'un başkanlığını yaptığı

Türkischer Akademiker und Künstlerverein (Türkiye Akademikerler ve Sanatçılar Derneği) öncülüğünde Fransa'da düzenlenecek sergiye gitmek isterlerken, 12 Eylül sonrası gazaba gelen Türkiye'nin Alman Büyükelçiliği tarafından heykeltıraş Mehmet Aksoy, ressam Hanifi Yeter ve müzisyen Tahsin İncirci'yle birlikte pasaportları ellerinden alınmış. Ne yapacaklarını düşünürlerken dönemin Alman Cumhurbaşkanı Richard von Weizsacker (1984-1994) olaya müdahale eder ve sanatçılara Alman pasaportu verilmesini sağlar. Böylece Paris'teki sergiye Türkiyeli sanatçılar katılma olanağı bulurlar. Bu olay, faşist rejim tarafından ülkemizin onuruyla oynanmasının sayısız örneğinden sadece bir tanesi... Sanatçımız, bu olayı anlatırken kitaplığa bakıyordum. Daha çok sanat kitapları vardı, ressam ve heykeltıraşların katalogları vb. Gözüm birden Nâzım Hikmet'le ilgili yapılmış Türkçe-Almanca bir çalışmaya takıldı. Kalın kuşe kâğıda basılmış kitabı açtığımda 1982'de Batı Berlin'de Türkiye Akademikerler ve Sanatçılar Derneği tarafından basıldığını öğrendim. Nâzım Hikmet'in şiirlerini Almancaya, Almanya'da yaşayan Türkiyeli şair-yazarlardan Yüksel Pazarkaya'nın çevirdiğini okudum. Bir zamanlar Almanya'da Türkiyeli sanatçıların oldukça örgütlü ve etkili olduklarını bu örnekten de anlamak mümkün. Köln'de görüştüğümüz ressam Sabahattin Şen'in, Essen Bochum'da ressam Aydın Karahasan öncülüğünde kurulan SANDER'in (Sanatçılar Derneği) Türkiyeli sanatçıları bir arada tuttuğunu ama şimdilerde eski gücünü ve etkisini yitirdiğini dile getirmesi, bu gözlemimizi teyit etmektedir.

Boğmak İsterken Doğan Güzellik

Endüstri Ressamı Orhan Aksoy'un ortaya çıkışı da ilginçtir. Krefeld'de yaşadığı dönemde Ostora adlı bir firmanın ressam aradığını öğrenir sanatçımız. Yetkililerle görüşür ve çalışmalarını referans kabul eden firmada işe başlar. Bu

firma Türkiye'ye de ürünlerini satmaktadır. Kendisi orada toz halindeki boyalardan keramik üzerine resimlerini yapar. Ancak çalışmalarından rahatsızlık duyan Alman kadın mühendisin farklı renklerde boyalar vererek kendisini sabote ettiğinin farkına varır ama ilk kez denenen bu çalışmada ortaya çıkan renkler, hem kendisini hem de Alman firma yetkililerini şaşırtır. Doğrusu böyle bir beğeni alınca, "Sabotaj her zaman kötü sonuç doğurmazmış," diye düşünmeye başlar. Keramikler üzerine yaptığı resimler fırınlarda pişirilip Almanya'dan başlayarak Dünya'nın birçok ülkesindeki duvarlara, havuzlara, taban ve tavanlara monte edilir. Almanya'da endüstri ressamı olarak tanınmaya başlar. Derken Avrupa'da bilinen bir sanatçı haline gelir.

"Lava Keramik Kunstwerkstatte" adıyla kurumlaşan Orhan Aksoy'un endüstri ressamlığı çalışmaları, Paris'teki konservatuarın duvarlarında, Yugoslavya Parlamentosu binasında, Dubai'deki gökdelende ve mutfaklarda, başka ülkelerin havuz ve hamamlarında görenlerin ilgisini çekmeye, duygulandırıp düşündürmeye devam ediyormuş. Kendisi, bu işleri yaparken çekilmiş fotoğraflarını bize gösterdikten sonra sandıktan bir çantasını çıkarıp getirdi. Çıkardığı birçok rölyefe, teklif yazılarına, takdir belgelerine, yazışmalara ve raporlara baktık. Çok ince süslemelerle çalışılmış insanın ayağa kalkış, alet kullanış ve soyutlama yeteneğini anlatan çizimler, adeta bizi büyüledi. Sanatçımızın çalışmalarından ikisiyle ilgili verdiği bilgi, sanatçının gözlem gücünü ve yaratıcılığını göstermesi yanında gelenekten yararlanma biçimi bakımından da önemliydi. Ahşaptan yaptığı bir hamam kapısının kendiliğinden kapanması için, Yayladağı'nın en eski hamamındaki kapının kapanma tekniğinden yararlanmış. Ayrıca volkanik taşlardan bahçe oluşturma tekniğini, yine gençliğinde Yayladağı'nda gördüğü "saran" uygulamasından yararlanarak geliştirmiş. Bunları, yeni kuşağın "Eskisi olmayanın yenisi olmaz," anlayışını sanatsal ve bilimsel alanlarda çalışma yaparken akıllarından çıkarmamaları için not düştüğümün bilinmesini isterim.

31 Ocak akşamı karanlık çökmeden Orhan Aksoy'un rehberliğinde Neustadt'taki tarihi mekânları gezmek için yola çıktık. Dünyanın en uzun şarap caddesi olan (200 km'yi aşkın olup Fransa sınırına kadar uzanıyor.) Weinstrasse'den geçerken yolun her iki tarafında şarap yapımevleri ve satışevleri vardı. Birkaç km sonra bir kalenin girişinde durduk ve araçtan inerek içeri girdik. Burası, Hambach Kalesi'ymiş. Almanya'nın Rheinland-Pfalz (Renanya-Palatina) eyaletinde Neustadt an der Weinstraße şehrinin Hambach bölgesinde yer alan kale, 1832›de yapılan Hambach Festivali dolayısıyla Alman demokrasi hareketinin sembolü olarak görülmekteymiş. 1982'de 150. Yıl şenliklerinden sonra, restorasyonu hızla yapılmış. Orhan Aksoy, bize kalenin çok kalın dış duvarıyla yükselen iç duvarlarının teknik özelliklerini anlatırken, ben de fotoğraf ve video kaydıyla bunları tarihe not düşüyordum. Alt tarafta uzanan uçsuz bucaksız ovaya hakim bir tepede kurulu kaleyi geride bırakarak Neustadt'a döndük.

Bizim Kızılgöl yaylasında yatmışçasına sabah dinç olarak kalktık. Salon'daki Mehmet Aksoy'un Nâzım Hikmet masklarını, heykelciklerini, arka bahçe duvarındaki resimleri kayda aldıktan sonra kahvaltımızı yaptık. Bize gönülleri açan, zengin bir kültür-sanat atmosferi sunan kentteşlerimiz Orhan ve Reyhan Aksoy çiftine teşekkür edip sarılarak Neustadt an der Weinstaresse kentine veda ettik.

YALÇIN KÜÇÜK GÖRÜYOR

Mustafa Göksoy

Hocamızın sadık öğrencisi
yoldaşım B. Sadık Albayrak'a ithaf olunur.
29 Haziran 2019

Düşerim düşünürüm düşlerim
Kavgamı hep içimde buldum

Hissiyatım o ki boşaltılmak istendi içim
Görünmez mi oldum

Yanarım tarihime kavrulup yanarım
Unutmadan hatırlamaz mı oldum
Ölçüye sığmaz aklım

Yaşarken geri dönülmez hayatın
Sönmeyen kaynağına meraklanıp
Hep muhalif oldum

Düşerim düşünürüm düşlerim
Kavgamı hep içimde buldum

YALÇIN KÜÇÜK

Hocamıza hep zaman, imkân yaratan
Temren Küçük'e ithaf olunur. 12 Ocak 2009

Başa sardık makarayı
Hapiste yine Yalçın Küçük
'Türkiye büyülü hapishanem'
Yaşamın renkleri
Bu kitaplar kavgası
Cumhuriyet kurulacak yeniden
Duygu belleği
Bilinç belleği
Tarihimiz

Yürüyen kütüphane
Yürüyüş halinde ateşten düşünce
Hocamız
'Düşüncenin gücüne ve hızına
İnanan saf insan'
Oluncaya dek bütün dünyamız
Sürecek bu kavga
Bu kavga hep olacak

Kazıya kazıya insanı
Çocukluğumuzu bulmaksa şiir
Yalçın Küçük hep şiir

TARTIŞMA YETMİYOR "POLEMİK" ZAMANIDIR!-2

BİZİM HENÜZ DEVRİMCİ BİR MARŞIMIZ YOKTUR!

Ekrem Ataer

Padişah mehteranı on iki kat olurmuş. On iki kat mehteranda her çalgıdan on ikişer adet bulunur, seferlere bu dev orkestra götürülür ve onlar da "Ceng-i Hârbî" ile ortalığı yıkarlarmış. Askeri müziğin amacı kendi tarafına enerji, ajitasyon, moral sağlamak; karşısındakine ise korku, tehdit, moral bozukluğu yaratmak değil midir? Bu işi tarih boyunca yapmış en örgütlü kurumun Mehterhane olduğuna olan inancım tamdır.

Başlıkta parantez içinde yer alan cümle sanırım birçoğunuzun kanını dondurmuştur. 80 öncesi ve sonrasında ilerici ve devrimci sözlerle bezenmiş, marş formunda bestelenmiş birçok eseri kapsamına alan bir cümledir bu. Cumhuriyet sonrasından bu günlere kadar hâlâ ulusal müzik devrimimizi yapamadığımız meselesi, yıllardır yazıp çizdiğim ve sonuna kadar da savunduğum bir konudur. Gelecek sayılarda bu konuyu da tartışmaya devam edeceğim.

Biraz gerilere gidelim...

"Mehter"i Tanımıyoruz Çünkü Reddediyoruz!

Bizim marş - beste tarihimizin en sağlam dayandığı taşıyıcı kolonu lafı dolandırmadan söylersek düpedüz "Mehter'dir. Tarihin bilinen en eski ve düzenli askeri bandosu olarak bilinen mehter, yalnızca askeri cenk havaları değil, güncel eserler, türküler, şarkılar hatta dans havaları dahi çalan, koral özelliği de olan bir orkestradır. Batı müziğinde olduğu gibi enstrüman çeşitleri ve sayıya göre farklı isimler alır. Mehter dilinde bu "kat" olarak dillendirilir. Padişah mehteranı on iki kat olurmuş. On iki kat mehteranda her çalgıdan on ikişer adet bulunur, seferlere bu dev orkestra götürülür ve onlar da "Ceng-i Hârbî" ile ortalığı yıkarlarmış. Askeri müziğin amacı kendi tarafına enerji, ajitasyon, moral sağlamak; karşısındakine ise korku, tehdit, moral bozukluğu yaratmak değil midir? Bu işi tarih boyunca yapmış en örgütlü kurumun Mehterhane olduğuna olan inancım tamdır.

Mehter dediğimizde, yeni yetme İslamcı takımın bebelerinin sünnet törenlerine ya da kerimelerinin düğünlerine çağırdıkları mehter kıyafeti giymiş, internetten saat hesabı kiralanan çalgıcı takımından bahsetmiyorum tabii. Mehtere sahip çıktığını iddia eden muhafazakâr takımın elinde bu tarihi orkestranın günümüzde düştüğü sefalet noktasıdır bu.

En eski Türk Kitabesi olan Orhun (Köktürk) Kitabelerinden (730-735), Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânü Lügati't-Türk adlı eserinden (1077), Selçuklu ve Osmanlı eserlerinden, Evliya Çelebi notlarından[1] beri tarihin tanık olduğu bu önemli orkestranın, TSK içinde sembolik kurulumunun 1952'de olduğunu hatırlatmakta fayda var! Silahlı kuvvetler içindeki Mehter Bölüğü'nün faaliyetlerinden, konserlerinden toplumun ne kadarının haberi olduğu ise tartışılır.

Yeniçeri ve Bektaşi kültürünün hakim olduğu gülbankların[2] tamamen anlaşılır bir Türkçe ile söylendiği halde, nedense sıkı Cumhuriyetçi ve "ilerici"lerle mehterin yıldızı pek barışmamıştır. Bu bir Tanzimat hastalığı mıdır, tercih midir, bilemem! Lakin görünen budur.

Mehter ile yıldızı barışmayan takımın ağzındaki terane ise mehterin ne derece geri ve çağdışı olduğunu anlatan "bir ileri iki geri" benzetmesidir. Bu da dikkatsiz ve cahilce bir tespittir, çünkü sefer talindeki Mehteran iki adım atar ve sağa ya da sola dönerek durur. Bu duruşlarda özellikle piyade ve alemdar başı kollarını kartal kanadı gibi açarak gösteriş yapar. Bunun alt anlamı şöyle açıklanabilir: Yalnızca müzik yapmıyoruz, sağdan soldan gelecek her türlü tehlikeye karşı durup etrafı kolluyor, heybetimizi gösteriyor ve aynı zamanda ahaliyi selamlıyoruzdur.

II. Mahmut ile birlikte başlayan yenileşme hareketi mehter yerine Avrupa askeri bando modeline yönelmiş ve Mehterhane kapatılıp, bugünkü İTÜ Taşkışla Binası'nda Muzika-i Hümâyun adlı müessese kurulmuştur (1827). Türk Musikisi ve

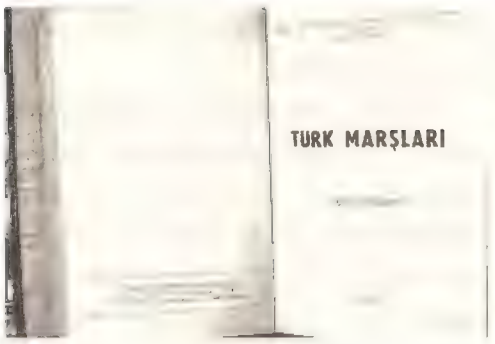

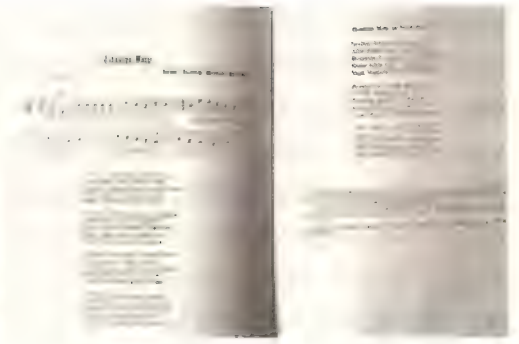

Batı Müziği bölümleri olarak kurulan bu kurum aslında bizde kurulan ilk konservatuvardır. Ülkemizde konservatuvarın kuruluş tarihini Cumhuriyet sonrasına kilitleyenler bu durumdan rahatsız olacaklar ama gerçek olan budur.

Muzika-i Hümâyun Cumhuriyet döneminde sırasıyla; Riyâset-i Cumhur Mûsiki Heyeti, Riyâset- i Cumhur Armoni Muzikası (bugün Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası), Riyâset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası (bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası)'na dönüşmüştür. Kısacası hiçbir şey tesadüfen ve birden değil, tarihsel süreçle olmuştur.

Muzika-i Hümâyun Mehteran'dan aldığı mirası külliyen reddetmediği için üzerine katarak devam eder ve bu kökü belli yürüyüş, önemli eserleri de beraberinde getirir. Özellikle marşları. Dönem içinde bestelenen marşlara baktığımızda; Anadolu Folklor Müziği'nin ve Mehter Müziği'nin temel karakteristiğine tanık oluruz. Hal böyle olunca da toplumun kabullenme süreci hızlıca oluşmuş, toplumsal ve kültürel genetikle çakışmayan melodiler haklı bir kabul görmüşlerdir. Marşların melodik yapıları, ulusların kültürel genetik imbiğinden geçerse, daha gerçek ve kalıcı olur ve öyle de olmuştur. Onun içindir ki bugün Plevne Marşı; sağcısının da, solcusunun da farklı sözlerle dilindedir, çünkü suni değil gerçektir, çünkü yabancı değil bizdendir.

Hadi o zaman açalım bohçamızı dökelim bakalım nelerimiz var...

Rahat Bırakın İzmir Marşı'nı!

İzmir Marşı'nı hepiniz bilirsiniz. Harika bir melodidir ve insanı çekiverir içine. Bu marş son birkaç yıldır okunduğu birçok yerde sorun oldu ya da sorun haline getirildi. Vagonların biri "İzmir Marşı"nı çok seviyor ve tabiri caizse inadına okuyor, diğer vagondakiler ise nefret ediyor ve duyduğunda tüyleri diken diken oluyor. Bir işi "inadına yapmak" lafından ise hiçbir şey anlamamışımdır. "İnadına" devrim yaparlar, "inadına" marş söylerler, "inadına" mücadele ederler, "inadına" türkü söylerler. Onun için bu inadına yapan yolun yolcularına tavsiyem ancak **"İnadınızın değil, inandığınızın peşinden gidiniz"**, olur. İnadınızla pek bir yerlere gelinemedi, bırakın onu, gelinen yerler dahi unutuldu! İnat iyi değildir. Sadece bir duygu ve düşünce sapmasıdır.

Dönelim İzmir Marşı'na... Bir taraf "milli" diyor, diğer taraf "gâvur". Aslında iki takımın da sanata ve tarihe yaklaşımı eksik ve aksak. Son günlerde yükselen tartışma ve muamma ise İzmir Marşı'nın gerçekten var olup olmadığı. Bir takım diyor ki "Böyle bir marş yoktur, uydurma ve uyarlamadır." Diğeri de diyor ki: "Hayır! Böyle bir İzmir Marşı vardır ve böyle bestelenmiştir." Aslında iki takımın da ana fikri, "Biz sevmiyorsak yoktur ya da biz seviyorsak vardır." Bu kadar kısır ve sığ. Aynı didişmeyi "Sarı Gelin" türküsünde de yaşadık. İleride anlatacağım.

II. Mahmut ile birlikte başlayan yenileşme hareketi mehter yerine Avrupa askeri bando modeline yönelmiş ve Mehterhane kapatılıp, bu günkü İTÜ Taşkışla Binası'nda Muzikâ-i Hümâyun adlı müessese kurulmuştur (1827). Türk Musikisi ve Batı Müziği bölümleri olarak kurulan bu kurum aslında bizde kurulan ilk konservatuvardır. Ülkemizde konservatuvarın kuruluş tarihini Cumhuriyet sonrasına kilitleyenler bu durumdan rahatsız olacaklar ama gerçek olan budur.

Gelelim asıl meseleye... Gerçek nedir? Hemen söyleyelim. İzmir Marşı diye bir marş vardır ama o sizin bildiğiniz marş değildir. Sizin bildiğiniz **"İzmir'in Dağlarında Çiçekler Açar"** diye bir marş yoktur ve bu haliyle bestelenmemiştir. Okuyanların büyük bir kısmının fena halde üzüldüğünü ve hatta kızdığını, bir kısmının ise "Ohh! Biz kazandık" dediğini duyar gibiyim. Aslına bakarsanız iki takım da kaybetti ve yıllardır bu insanlara çok şey kaybettirdiler!

Haydi! Açalım Şimdi Eski Defterleri

İzmir Marşı tahmin edildiği gibi Milli Mücadele yahut Cumhuriyet dönemi eseri değil, imparatorluk devrine ait bir Osmanlı marşıdır! Tıpkı mehter gibi. Bunda utanılacak, sıkılacak bir şey yok. Bu aşağılık bir durum da değildir. Yaşadığımız toplumun türkü yakma kültürünün farklı bir müzik alanında tezahürüdür yalnızca. Anadolu'da aynı melodi üzerine yazılmış onlarca türküye ya da aynı sözlerle onlarca farklı melodiye rastlarsınız. Bu üretim refleksi bu toprakların hamurunda vardır. Âşıklık geleneğinin temel üretim şeklidir. Asıl büyük sıkıntı bunu bir kavga alanında dönüştürmek ve çıkmaza sokmaktır. Tartışılması gereken temel konu; yüz yıla yakındır üretim sıkıntısına düşen ve hâlâ kendi karakteristik çizgisini oluşturamamış ulusal müzik çırpınışlarımızdır. Elde bir şey olmayınca da çeyiz sandığını açmaktan daha doğal ne olabilir.

Bu marşın 1876 ile 1950 arasında yaşamış İzzeddin Hümâyi Elçioğlu'nun bestesi olduğu söylenir. Tıkanılan nokta da burasıdır işte. İzmir Marşı Milli Mücadele ya da Cumhuriyet dönemine ait bir eser değildir. Saklayacak bir şey yok, düpedüz imparatorluk devrine aittir ve hatta bir Osmanlı marşıdır! İzzeddin Hümâyi Bey'e ait olup olmadığı net değil. İzzeddin Bey'e ait bir İzmir Marşı var ama o da bu değil. Hocam Erol Sayan'dan Murat Bardakçı'ya intikal eden orijinal notayı sizlerle paylaşıyorum. (Belge 1)

Etem Üngör'ün 1965'de çıkarttığı "Türk Marşları" isimli kitabında eser "İzmir" değil, **"Kafkasya Marşı"** adı ile yayınlandı ve bestenin sonraki senelerde **"İzmir'in Dağlarında"** ve bazen de **"İnönü Dağlarında"** diye okunduğu notları da var. (Belge 2-3) Kitapta her ne kadar eserin İzzeddin Hümâyi Elçioğlu'na ait olduğu yazılsa da, şu ana kadar kaynak yok, diğer bilgilerin doğruluğu ise bilinen bir gerçek.

Etem Üngör'ün notları aynen şöyle:

"Birinci Dünya Savaşı'nın bir cephesi de Kafkas cephesi olup buradaki savaşlara Enver Paşa komuta etmekte idi. 1914 yılının Ekim ve Aralık ayları içinde Kafkas Cephesi'nde yapılan savaşların en kanlı perdesini teşkil eden Sarıkamış faciasıdır. O sıralarda Erzurum kışının çok şiddetli olmasından birçok askerimiz bu cephede kırılmışsa da şanlı tarihimiz, askerimizin burada gösterdikleri büyük kahramanlıkları kaydetmektedir. Marşın, bestecisinin o günlerde 34 yaşında olduğu halde bu cephede savaştığı tahmin edilmektedir." (Belge 3)

Kısacası, bu marş yıllar önce bu sözlerle okunmuş. Büyük ihtimalle ve kanaatimce "anonim" bir bestedir. Sarıkamış ve Kafkas muharebelerinde okunmuş ama bestekârı bilinmeyen bir eser. Bildiğim kadarıyla değerli hocam Erol Sayan da bu kanaattedir. Marşın orijinal sözlerine gelince:

Kafkasya dağlarında çiçekler açar
Altın güneş orda, sırmalar saçar.
Bozulmuş düşmanlar hep yel gibi kaçar
Kader böyle imiş ey garip ana
Kanım helâl olsun güzel vatana

Kafkasya dağlarına bomba koydular
Türk'ün sancağını öne koydular
Şanlı zaferlerle düşmanı boğdular
Kader böyle imiş ey garip ana
Kanım feda olsun güzel vatana

Kafkasya dağlarında oturdum kaldım
Şehit olanları deftere yazdım
Öksüz yavruları ben bağrıma bastım
Kader böyle imiş ey garip ana
Kanım helâl olsun güzel vatana

Türk oğluyum ben ölmek isterim
Toprak diken olsa yatağım yerim
Allah'ından utansın dönenler geri
Kader böyle imiş ey garip ana
Kanım feda olsun güzel vatana
(Belge 3)

"Peki bu karşılıklı inatlaşmalar nedir?" derseniz, bence;

- Bilgi sahibi olmadan düşünce sahibi olma hastalığı,
- İdeolojik saplantı ve külliyen reddiyecilik,
- Takım psikolojisinden çıkamama,
- Sanatın ve kültürün üretim, birikim ve evrim aşamalarını bilmemek...

Kısacası bu liste uzar gider.

Peki, çare nedir?

Ya bizleri çeken lokomotifi görmek için bulunduğumuz vagonun camından ilk fırsatta dışarı bakacağız; ya da didişe didişe treni devireceğiz.

Not: Bir dahaki sayıya kadar sıkı tutunun tren devrilebilir .☺

Devam edecek.

---

[1] "Yedi yerden sancak beyleri tabıl, kudüm, çeng-i harbîlerini döverek dağlar ve beller inil inil inleyerek çatal fitillerin râyihaları cihanı tutarak leb-i derya ile". (Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C.8, s.589).

[2] Mehter icrası öncesi, ortası ve sonrasında okunan Türkçe dua. Alevi Bektaşi kültüründe dua, niyaz anlamındadır, âmin yerine "Allah Allah" diye mukabele edilir.

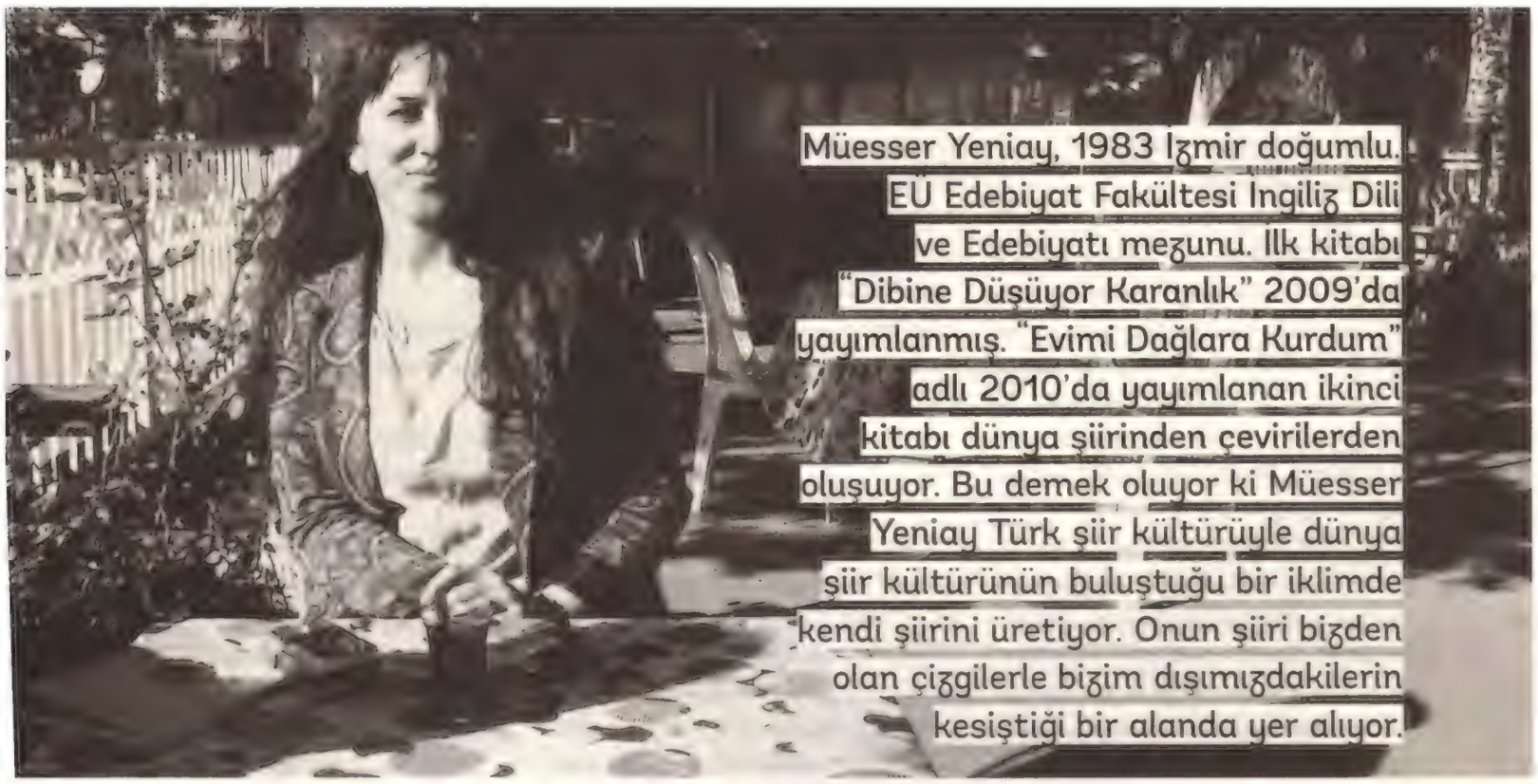

Müesser Yeniay, 1983 İzmir doğumlu. EÜ Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu. İlk kitabı "Dibine Düşüyor Karanlık" 2009'da yayımlanmış. "Evimi Dağlara Kurdum" adlı 2010'da yayımlanan ikinci kitabı dünya şiirinden çevirilerden oluşuyor. Bu demek oluyor ki Müesser Yeniay Türk şiir kültürüyle dünya şiir kültürünün buluştuğu bir iklimde kendi şiirini üretiyor. Onun şiiri bizden olan çizgilerle bizim dışımızdakilerin kesiştiği bir alanda yer alıyor.

YENİ BİR ŞİİR YILDIZI: MÜESSER YENİAY

Cafer Yıldırım

"Yalnızca şiir yazarken ruhum dans ediyor. Yalnızca şiir yazarken bütün mekânlar, bütün zamanlar, olanaklar benim. İşte bu varoluş neşesi. Hayal kapısı hep aralanmayı bekliyor, orası saf şuur tıpkı Tanrı gibi."

Bir ruhun sadece şiir yazarken dansa durması, kendini bütün mekânların ve zamanların sahibi kılması, buradan varoluş neşesi edinmesi ve ham maddesi saf bilinç olan hayal kapısında onu aralamak için daima hazır bir durumda beklemesi şiir adına kalbi şiirle çarpan herkesi gönendirecek bir anlam yoğunluğu taşıyor.

Alıntıladığım sözlerin sahibi Müesser Yeniay. 1983 İzmir doğumlu. EÜ Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu. İlk kitabı "Dibine Düşüyor Karanlık" 2009'da yayımlanmış. "Evimi Dağlara Kurdum" adlı 2010'da yayımlanan ikinci kitabı dünya şiirinden çevirilerden oluşuyor. Bu demek oluyor ki Müesser Yeniay Türk şiir kültürüyle dünya şiir kültürünün buluştuğu bir iklimde kendi şiirini üretiyor. Onun şiiri bizden olan çizgilerle bizim dışımızdakilerin kesiştiği bir alanda yer alıyor.

"herkes yüzünü bir insana siliyor
yarısı gelmeyen akşam
sonra saçları
oluklardan akıyor baharın
gök, o zaman çocuk.
beni, içimde bırak
gözlerimden sızmasın ışık
nasılsa o göğün altına düşmeyen
terli bir orman var
nefes nefese kaldım
gelirken kendime
kendin en eski ev." (Şiir Evi)

Anlamı herkesçe bilinmeyen, sözlüklerde aranan, okurda "ben bu kelimeyi hiç duymamıştım" dedirten, şaşkınlık duygusu uyandıran kelimelere yüz vermiyor Müesser. Anlamı herkesçe malum olan kelimelerle kurmuş şiirini. Zaten onun şiir yolculuğu da bilineni yeniden ele almak, işlemek, bilinenin bilinmeyen koyaklarına ilerlemek, bilinenden yeni tatlar devşirmek, aşikârdan yepyeni anlamlar üretmek, hasılı şiir yazdığı dili, Türkçeyi kendince yoğurarak zenginleştirmek, okurunu Türkçenin başka bir iklimine, başka bir mecrasına götürmek çabası olarak görünür kılıyor asıl kimliğini.

Gündeliğin dolaşımında bulunan kelimelere, o kelimelerin bin yıllık yıpranmışlığına rağmen yeni anlamlar yüklemek, yeni anlam kuyuları oluşturmak hiç kolay bir

şey değildir. Kelime kuyumcuları olan şairler bunu herkesten iyi bilir. Müesser Yeniay'ın bunu üstelik hiç zorlanmadan -en azından okur olarak ben böylesi bir izlenim edindim- başardığını rahatlıkla söyleyebilirim. Anlamını çoğunluğun bilmediği kelimelerle kurulmuş bir şiirin edindiği seçkinlik koltuğundan etrafına bakarkenki gururunun o şiirin anlamını çözemeyenlerin bilgi eksikliğinden kaynaklandığını düşünürseniz Müesser ve onun gibi şairlerin yaptıkları işin ne denli zor ve takdire şayan olduğunu da anlayabilirsiniz.

Şiiri Berraklaştıran İmgeler

Kullandığınız kelimeler mutfakta, bakkalda, yolda, yolculukta kullanılan kelimeler; yani hayatın kelimeleri, soluk alıp veren günlerin, gecelerin, vakitlerin kelimeleri olacak ve bunlar üstelik bambaşka bir dünyadan size nefesler üfürecek, duygular armağan edecek, sizi sizden alıp yine kendi gerçekliğinizle yüzleştirecek...

Birincisinin dünya şiirini tanımak olduğuna işaret etmiştim; Müesser'in ayırt edici özelliklerinden ikincisi de bu bence. Belki de en temeli. Yemek kitabı yazarlarının ifadesiyle: Eldeki malzemeden yepyeni lezzetler yaratmak.

Ahmet Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar"ında şöyle bir cümle vardır: "En güzel şiirler, manasını okuyucusunun ruhundan alan şiirlerdir." Yazının son paragrafında ise bu cümle iyice açımlanır. "Hâsılı şiir, peygamberlerin sözleri gibi, muhtelif yorumlara elverişli bir anlam genişliği taşımalı. Bir şiirin manası başka bir mana olmaya elverişli oldukça her okuyan ona kendi hayatının da manasını verir ve bu suretle şiir, şairlerle insanlar arsında ortak bir duygulanma lisanı olmak mertebesine erişebilir."

Haşim, şiirde anlamsızlıktan yana değil, şiiri her okuyanın ona kendince vereceği bir anlamdan yanadır. Söylediği, şiirin yorumlanmaya elverişli olmasıdır. Müeesser'in kurduğu dil Haşim'in işaret ettiği "ortak duygulanma lisanı"nın özelliklerine sahip bir dildir. Şiiri anlamlı bir şiirdir ama her okuyanın kendine göre yorumlayabileceği bir anlam genişliği ve derinliğine de sahiptir. Tam da bu aşamada imgenin işlevi üzerine de bir paragraf açılabilir. Yeniay'ın imgelerinin anlamı karmaşıklandıran değil berraklaştıran bir işleve sahip olduğunu söylemeliyim ki imgenin şiirdeki işleviyle ilgili benim de benimsediğim anlayış budur.

Varoluş-insan ilişkisi kadar öznenin kadın kimliği nedeniyle varoluş-kadın ilişkisi de ölçülü bir düşünsellikle irdelenip sorgulanıyor onun şiirinde.

Müesser Yeniay, sesini emanet ettiği söyleyicinin öz yaşantısı üzerinden olduğu kadar onun gözlem ve tanıklıkları üzerinden de bakıyor dünyaya. Gerçekliğin geniş alanı içinde dolaşan söyleyici hem yaşadığı hem tanık olduğu hem de gözlemlediği gerçekliğe anlam vermeye çabalarken bu gerçekliğin odağında bulunan varoluşla da ister istemez sık sık yüzleşmek zorunda kalıyor. Varoluş-insan ilişkisi kadar öznenin kadın kimliği nedeniyle varoluş-kadın ilişkisi de ölçülü bir düşünsellikle irdelenip sorgulanıyor onun şiirinde.

"Kadın olmak
istila edilmekmiş anne

her şeyimi aldılar

çocukluğumu *bir kadın*
kadınlığımı bir erkek
(...)
erkekler bir cenaze gibi
taşıyor omuzlarında bizi

ayak altında kaldık

bir tüy gibi hafif uçtuk
bir âlemden bir ademe"

Müesser'in "Ana Yas" şiirinden aldım bu dizeleri. Bu şiir "Ben Olmadan Çöller Vardı" adlı üçüncü kitabının ilk şiiri.

Onun şiir dilinde kırsaldan şehirli duyarlığa taşınmış kelimeler dikkat çekici bir yoğunluk taşıyor. "Dal, gökyüzü, ağaç, su, göl, yaprak..." Bunlar kırsalı yansıtmak amacıyla değil, hayata dair gerçekliğin ve onun temelinde bulunan varoluşun anlamını çözmek, çözümlemek çabası düzleminde işlev görüyor

Dört kitabı bulunuyor şairimizin. Dördüncüsü "Sevgiyle Daimi Konuşma" adını taşıyor. Müesser Yeniay'ın dört kitabındaki şiirler aslında tek bir şiirin farklı bölümleri izlenimini veriyor. 2011'den 2018'e uzanan süreçte yazılmış tek bir şiir. Bir şairin şiirinin okura böyle bir izlenim vermesi şair açısından iyiye mi işarettir? Takdir edilmesi gereken bir durum mudur? Yoksa tersi midir? Kuşkusuz her bakışa göre değişen bir durum söz konusu olabilir. Benim açımdan bu durum, en başta şairin sıkı bir şiir disiplinine sahip olduğunun göstergesidir. İkinci olarak bir şairin böylesi bir özelliğinin o şairin poetikasının delili olarak görülmesini isterim. Bu konuda şiir sanatı açısından daha başka eklemeler de yapılabilir hiç kuşkusuz.

Şiir Birikimiyle Zenginleşen Özgünlük

Müesser'in şiirine döndüğümüzde ise şairin ilk kitabından son kitabına doğru imgelerindeki zenginleşme, anlam yoğunlaşması ve dili kullanımındaki kıvraklığın giderek yükselen bir ivme kazandığını belirtmeliyim. Ayrıca bu yazıda ayrıntı teşkil edecek şu belirlemelerimin de altını çizmek isterim: Onun şiir dilinde kırsaldan şehirli duyarlığa taşınmış kelimeler dikkat çekici bir yoğunluk taşıyor. "Dal, gökyüzü, ağaç, su, göl, yaprak... " Bunlar kırsalı yansıtmak amacıyla değil, hayata dair gerçekliğin ve onun temelinde bulunan varoluşun anlamını çözmek, çözümlemek çabası düzleminde işlev görüyor. Bu kelimeler bu işlevinin yanında aynı zamanda şiirin koridorlarında hoş bir pastoral esintisi oluşturuyor.

Müesser'in şiirselliği sağlamada gelenekten sıkça ve oldukça başarılı bir biçimde yaralandığını özellikle belirtmeliyim. Klasik şiir unsurlarından uyak, yer yer ölçüye yaklaşan dize kuruluşları, hatta söyleyiş biçimleri, Garip şiirinde gördüğünüz şiirin şaşırtıcı bir dize ile bitmesi, Garip şiiri tarzında kısa ironik şiirler, İkinci Yeni'nin uzak bağdaştırmaları, bağlaşıklığı bozan dil kullanımları... Bin yılı aşan Türk şiirinin birikimi Müesser'in sükûnetle kurduğu şiirde hem şiirsel tekniğinin hem de üslubunun doğal bir parçası halinde kendini hissettiriyor. Bu his tabii ki bu bin yılı aşkın kültürden haberdar olanlar için bir anlam taşıyabilir. Buradan devam edersem bu şair için, her şair için büyük anlam taşıyan şu sözü söylemek isterim: Onun şiirini okurken ben hiçbir öykünme izlenimi edinmedim. Ayrıca bütünüyle özgün bir şairle baş başa olduğumu düşündüm bütün okuma süreçlerimde.

Müesser Yeniay'la ilgili bu son sözlerimi, şiirin seçkin ve yalnız yolculuğuna çıkmış bütün şiir yolcularının, yol arkadaşlarımın, ben de dâhil Türkiye'nin bütün şairlerinin bir yerde, bir şekilde işitmesini dilerim. Klasik yazı düzeninde son paragraf içeriği taşıyan bu sözlerden sonra şöyle bir ek de yapmak istiyorum: Müesser Yeniay'ın şiirlerini ve şiirleriyle ilgili değerlendirmeleri bazı dergilerde okumuştum. Fakat kendisiyle 2018 yılında, Eskişehir Uluslararası Şiir Buluşması'nda tanıştık. Bu vesileyle onu bütünlüklü olarak okuma imkânı edindim. Yeni bir şairim oldu. Son kitabında yer alan bir şiirinde o kendisine bakın nasıl bakıyor:

MÜESSER YENİAY

Bu benim
hem ben değilim

-benden olmayan ne var içinde?
-benden olan ne var içinde?

Yanıt:
ben kendimi içimden bilirim
ve elbet başkaları bilmez içimi

adımda yüzüm, sesim, tenim
adımda bildiğiniz her şey

ve daha azı benim bildiklerimin

SİVAS'A

Vasıf Turhan Kayacık

Yapma
Olsan da
Eşiğinde ölümün
Böyle şeyler
Söyleme şair
Yanmaz şairler
Yobazların odunda...

Bilirim
Şiir yazarmış kalanlar
Ölenlerin ardından
Söyleme öyle
Bak, çoktan kırık
Gönül sazımızın telleri...

CANDAN CANA

Her ayrılık
Bir şeyler alıp götürür
Bizden
Kimi küçük sıyrıklar
Bazen derin yaralar
Bırakır ruhumuzda...

En ağırı
Taşınmazı
Bir göğüs ağrısı
Karşılıksız
Hesapsız seven
Çocukların ayrılığı...

İşte o yüzden
Ta Kerbela'dan beri
Candan cana
Kadeh kaldırır
Bu yurdun erenleri...

BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2019/TEMMUZ

KENTE EDEBİYAT GELDİ

Dr. Ulvi Özdemir

Tarihi daha sonra tartışmak üzere Türkiye'de, iktisadi-siyasi ilişkilere egemen olma anlamında bir burjuva devrimini mutlaka daha yakın zamanlara taşımak zorunludur. Bana göre bu tarih 1960-1970 civarında bir yerdedir (Mümtaz Soysal Hocamızın 1961 Anayasası için Burjuvazi-Bürokrasi dengesinden söz etmesini burada hatırlayalım). Bunun en önemli kanıtlarından biri Türk edebiyatıdır.

Bir kez bir büyük aydın dile getirdiğinde aksini söylemek zordur. 1908, 2. Meşrutiyetin İlanı bizim Burjuva devrimimiz kabul edilir. Bu bizim tarihimizde Batı tarihine göre benzer gelişmelerin olduğu ancak gecikmeli olarak yaşandığına ilişkim daha genel bir teze ya da ön kabule de uygundur. Tıpkı Matbaanın Müslüman topluma gelişinin (1727) "gecikmeli" bir gelişme olarak nitelenmesi gibi. Oysa geldi de ne oldu? Neredeyse yılda bir kitap ortalamayla kullanıldı. Yani aslında kullanılmadı. Dolayısıyla matbaa Müslüman topluma 1727'de gelmedi. Gecikmemizi büyütmemek için bazı başlangıçları zorlamayla geriye götürmemizin bir diğer örneğidir 1908'i "Burjuva Devrimi" diye nitelemek. İzleyen en basit soru Attila İlhanvari bir başlıkla, "Hangi Burjuvazi?" olurdu. Sorunun yanıtı "büyük ölçüde gayrimüslim burjuvazi"dir. İkinci soru, "Osmanlı'nın son döneminde burjuvazi daha çok hangi illerde gelişti?" olurdu. Bu da önemli bir soru ve iki sonunun yanıtları birbiriyle ilişkili.

Balkan savaşları sonucu (1913) Balkanların kaybıyla iki şey oldu, hem bu bölgelerdeki Osmanlı burjuvazisinin göreli olarak daha gelişmiş olduğu mekânlar kopmuş oldu hem de kalan topraklar üzerinde devam eden gayrimüslim burjuvazi nüfus olarak fiilen erime sürecine girdi. 1915 Ermeni tehciri ve 1923 nüfus mübadelesiyle de bu erime tamamlandı. 1923'te bize kalan topraklarda kalan 12-13 milyonluk nüfus için asıl önemli soruyu soralım, hangi burjuvazi? Ya da başka türlü sorarsak burjuva ilişkiler 1923 Türkiye'sini ne ölçüde temsil eder? Mutlaka 1908'e göre bir gerileme söz konusudur. Ortada çivi bile üre-

Türk burjuvazisinden güncel bir enstantane

temeyen bir ekonomi ve tren bile kullanamayan, bankacılıktan anlamayan, yüzde dosan beşten fazlası okuma yazma bilmeyen, Yahya Sezai Tezel'in çok önemli bir saptamayla ortaya koyduğu gibi büyük ölçüde Hititler döneminden kalma usullerle tarım yapan bir kitle kalmışken hangi burjuvazi ve hangi burjuva devrimi? Yok böyle bir burjuvazi. Böyle olmasaydı devlet eliyle burjuva "yaratmak" gibi bir politika ortaya çıkar mıydı? Tarihi daha sonra tartışmak üzere Türkiye'de, iktisadi-siyasi ilişkilere egemen olma anlamında bir burjuva devrimini mutlaka daha yakın zamanlara taşımak zorunludur. Bana göre bu tarih 1960-1970 civarında bir yerdedir (Mümtaz Soysal Hocamızın 1961 Anayasası için Burjuvazi-Bürokrasi dengesinden söz etmesini burada hatırlayalım). Bunun en önemli kanıtlarından biri Türk edebiyatıdır. Eğer bizim 1908'de bir Burjuva devrimimiz olsaydı bunun edebiyatta-sanatta yansımaları olurdu ve yakın zamanlara kadar bu arabesk müzik-köy romanı-seks filmleri furyası düzlemine hapsolmazdık. Tiyatro üç-dört kente sıkışmaz, senfonik müzik ve opera-bale yine yakın zamanlara kadar sadece devletin malı olmazdı. Bir toplumsal devrimi tarihi bıçakla keser gibi bir zaman çizgisi üzerinde noktaya bağlayamayız. Siyasi devrimler buna daha elverişlidir. Berlin Duvarı'nın yıkılışı, Hitlerin ölümü, bir ateşkesin, bir barış antlaşmasını imzalanması gibi siyasi gelişmeler gün ve hatta saat olarak bile zamanı öncesi ve sonrası diye ayırabilir, ama sosyal, iktisadi ve kültürel dönüşümler genellikle on yılları kapsayan uzun geçiş dönemleri ile olur. Kapitalizm ne zaman başladı, Ortaçağ ne zaman bitti, Türkiye Osmanlı'dan ne zaman koptu, Osmanlı ne zaman yarı sömürge oldu gibi sorulara bir tarih bulmak zordur. Örneğin yeni bir dönemin başlaması açısından 24 Ocak (1980) Kararları mı daha önemlidir, 12 Eylül askeri darbesi mi? Yoksa ikisi birden mi? Peki 1982 Anayasası? 1983 seçimleri, Özallı yılların bitişi? Hangisi? Bir dönem ne zaman bitti, sonraki ne zaman başladı? Karar vermek zor. Bana göre uzun geçiş dönemleri bizim tarihimizin önemli bir niteliğidir.

Türkiye'nin Burjuva Devrimi Gezi'dir

Burjuva devrimi de böyledir. Bugün bile Türkiye'de burjuva düzeninin en temel esaslarından biri olan mülkiyet güvencesi hakkında kesin konuşabiliyor muyuz? Öyleyse hangi burjuva devrimi? Açık olan şu ki gecikmişliklerle dolu bir tarihin geçiş süreçleri de Batı'daki kadar kısa sürmüyor. Biz halen burjuva düzenine geçiş aşamasındayız. Bunun bir diğer göstergesi devletin görece güçlülüğü olgusudur Neye karşı? Tarihsel dinamiklere karşı.

Nejat İşler, Öfkeli Piçler Bataryası'nda birkaç sayfada bugünkü ilişkiler, gerçeklikler ve imgeler dışında bir dünya kurmaya çalışıyor ve yapamıyor. Tam bir karikatür öykü. Başarısız bir deneme. İşte bu noktada yayınevi editörü bu öyküyü kitabın bütünlüğünü bozduğu için elemeliydi. Kitabın bütünüyle uyumsuz ve diğer öykülerin düzeyinden çok çok aşağıda, basbayağı kötü bir öykü.

2019'da biz bugün daha yeni yeni devletin tarihsel dinamiklere karşı önce uyumsuz sonra güçsüz kalışı sürecinin içindeyiz. Yani kapitalist ilişkiler (tarihsel dinamikler) daha yeni yeni büyük kitlelerce içselleştirildi (Tüketimin lezzeti ve hayattan keyif alma olgusu) tarihin yönelttiği doğrultuda (Dünyevileşme/Modernleşme) devletin kontrol araçlarına karşı ağırlığını koydu. Biz bu sürecin içinden geçtiğimiz için bunu ancak teorik olarak resmedebiliriz ve henüz sadece el yordamıyla somutlaştırabiliriz. Ancak iki önemli delilimiz var: Birincisi Gezi (sosyal) başkaldırışıdır. Bana göre Türkiye'nin gerçek burjuva devrimi Gezi'dir. Devrimleri siyasal olanla yani en kolay görülüp saptanabilenle belirleme eğiliminde olduğumuz ve bu kolayımıza da geldiği için siyasal bir sonuç üretemeyişine aldanarak Gezi'nin sosyal, iktisadi ve kültürel temsil niteliğini ıskalıyoruz. Bunun diğer nedeni de mekanik (siyasi) bir Marksist yorumla devrimde proletarya arıyor olmamız, bulamayınca devrim yoktur sonucuna varmamızdır. Oysa tarihsel olarak burjuvazi proletarya'dan öncedir.

Bujuvazinin siyasi devrimi derken burada ölçü olarak devlete kendi belirleyiciliği ile el koymasından söz edebiliriz. Bizdeki gibi devletin kendinden yola çıkarak burjuvaziye karşı belirleyici olduğu bir süreci sadece burjuvazinin çıkarları gerçekleşiyor diye mekanik bir yorumla, "belirleyen taraf burjuvazidir" diye yorumlamak yanlış bir yaklaşımdır ve olgularla çelişiyor. Bizdeki gibi (Selçuklu/Osmanlı) tarihsel mirası gereği devletin "komprador" niteliği doğrultusunda burjuvaziyi bir tür aracı olarak kullanmasından söz etmek daha açıklayıcıdır ("sen üret, ben payımı alayım"). Gezi'nin değiştirmeye başladığı budur. Kuşkusuz bu tarihsel dinamiklerin bir sonucudur. Bu uzun değişim siyasal alanda da kendini gösterecektir. Artık devlet beslemesi yapay burjuvazi görüntülü ekonomik grupların değil, devlete rağmen, devletin göreli özerkliğinden dolayı üzerlerinde "belirleyici" olamadığı, kontrol edebilme araçlarıyla dokunamadığı, kendi başına gücünü korumaya eğilimli bir burjuvazinin öne çıktığı dönemlere doğru yol alıyoruz. Hukukta, yaşam biçimlerinde bu gücün "devlete rağmen" dokunulmaz olacağı, modernleşmenin temel göstergesi olan "güven" temelinde, devletin halkı durumundan halkın devleti düzlemine doğru yeni bir topluma geçişi yaşıyoruz. Bunu

Gezi ile başlatmak yanlış olmaz.

Kapitalist ilişkilerin egemenliğine geçişte diğer önemli gösterge sanat ve edebiyatta yaşananlardır. Son on-on beş yıldır gerçek burjuva ilişkilerin ve bireyin belirleyici olduğu, kentsel dinamiklerin, sorunların ele geçirdiği sanat ve edebiyat eserlerinden söz edebiliriz. Bu bakımdan "kente edebiyat geldi" dedim başlıkta. Artık feodal ilişkilerin, kasaba dekorlarının, hikâyesi olmayan kentteki köylerin, birey olamayan tiplerin sonuna geldik.

Nejat İşler'in Öyküleri

Bütün bunları bana düşündürten ise Nejat İşler'in *Ben Hep Senin Yayındaydım* (Mundi Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Mayıs 2019) kitabı oldu. Daha önce de yine aynı yazarın *Gerçek Hesap Bu* (Can Yayınları, 1. Baskı, Mayıs 2016) adlı "Anlatı"sını okumuş ve beğenmiştim. İlki büyük ölçüde otobiyografik öğeler içeren bir yapıttı ve bu yüzden gerçekçilik boyutu estetik eksikliği örtüyordu. İkinci kitapta kurgusal boyut daha ağır basıyor ama öyküler hiç de fena değil. Söylemek istediğini yapay bir üslup arayışına feda etmeden sade bir biçimde söylüyor Nejat İşler. Öykülerin tamamına egemen olan bir görmüş geçirmişlik havası buna yardımcı oluyor. Ama benim bu iki kitaptan söz etme nedenim yukarda söylediğim kültürel kanıtlar için iyi birer örnek olmaları.

Kuşkusuz kültür ürünleri bir sonuçtur büyük ölçüde ve toplumsal gerçeği "gösterirler". Biz bu eserlere bakarak siyasal alanda henüz belirti vermeyen, sonuç üretmeyen gelişmeleri sezebiliriz. Bu açıdan Türkiye'de gerçek burjuva devrimimiz öncesinde başlayan bir kültürel geçiş döneminden söz edebiliriz. Yani toplumsal/kültürel değişmenin başlangıcını siyasal dönüm noktalarının daha öncesine yerleştirebiliriz. Bu bakımdan Gezi'deki bireyi Gezi öncesindeki 10-15 yıldaki edebiyat-sanat eserlerinde bulabiliriz. 2000'li yıllar her açıdan uygun bir yeni dönem başlangıcı olarak ele alınabilir.

Ancak şunu söylemeden geçemeyeceğim, *Ben Hep Senin Yanı*ndaydım'ın son öyküsü olan Öfkeli Piçler Bataryası, bana Türkiye'de editörlük kurumunun ne kadar cılız kaldığını bir kez daha gösterdi. Kesinlikle bu öykü kitabının iç bütünlüğüne uymuyor. Kendi başına da berbat bir karalama niteliğinde. Bir distopya denebilir ama, böyle var olan dünyanın ekonomik-sosyal kurallarının işlemediği bir dünya yaratmak için öykü formatı en az uygun olan formattır. Bu yüzden *Game of Thrones* gibi kendi iç kurallarıyla ve kişilikleriyle yeni bir dünya, yeni ilişkiler ağı ve en zoru da yeni kültürel ilişkiler bütünü kurmak ancak çok hacimli eserler gerektirir. *Game of Thrones* bile hazırda var olan Avrupa Ortaçağ imgelerini kullandı. Bu imgeler ve gerçeklik yığınından örneğin Hristiyanlığı, yani dini çıkardı, uçan canavarlar ve ölüp dirilme gibi başka bazı hayal gücü ürünlerini ekledi. Bu haliyle bile kalın ciltler (yıllar süren diziler) ortaya çıktı. Oysa Nejat İşler, Öfkeli Piçler Bataryası'nda birkaç sayfada bugünkü ilişkiler, gerçeklikler ve imgeler dışında bir dünya kurmaya çalışıyor ve yapamıyor. Tam bir karikatür öykü. Başarısız bir deneme. İşte bu noktada yayınevi editörü bu öyküyü kitabın bütünlüğünü bozduğu için elemeliydi. Kitabın bütünüyle uyumsuz ve diğer öykülerin düzeyinden çok çok aşağıda, basbayağı kötü bir öykü. Bir çuval inciri berbat etmek diye buna derim. Hiç gerek yoktu. Bu uzun geçiş döneminde edebiyatta ve sanatta da bazı kurumların yerli yerine oturacağına eminim.

Öyleyse Yalçın Küçük Hoca'nın yıllar önce bir yapıtına verdiği adla soralım *Qou Vadimus*? Nereye Gidiyoruz? Daha iyi bir Türkiye'ye doğru gidiyoruz. Her şey çok güzel olacak.

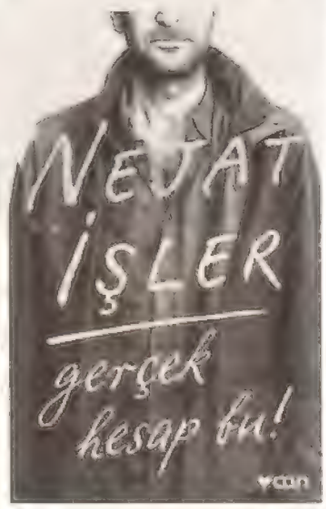

Daha önce de yine aynı yazarın Gerçek Hesap Bu adlı "Anlatı"sını okumuş ve beğenmiştim. İlki büyük ölçüde otobiyografik öğeler içeren bir yapıttı ve bu yüzden gerçekçilik boyutu estetik eksikliği örtüyordu. İkinci kitapta kurgusal boyut daha ağır basıyor ama öyküler hiç de fena değil. Söylemek istediğini yapay bir üslup arayışına feda etmeden sade bir biçimde söylüyor Nejat İşler. Öykülerin tamamına egemen olan bir görmüş geçirmişlik havası buna yardımcı oluyor.

"KÜL'EFİL" DEN SERDAR KOÇ ŞİİRİNE

Zerrin Taşpınar

Devrim sözcüğünün yükseldiği, günlük hayata girdiği dönemlerdeyse, 68 kuşağı ve 78 kuşağı yıllarında, şiir de gerçek işlevini giyinik, toplumla birlikteydi bana göre. Kaynağında insanı, doğayı değiştirmek olan şiir, en çok devrim sözcüğüne yakışmıyor mu?

Şiir ve Günümüz

Şiir toplumun gündeminden düştü mü, sorusunu soruyorum kendime. Ne değişti, sorusunu ekliyorum sonra.

Eskiden çok mu okunurdu şiir? Bence hayır. Popüler olan birkaç şair dışında, şiir kitaplarının hep az sattığını düşünüyorum. Şiir günlerinin dinleyicisi çok olurdu ama. Tıklım tıklım salonlarda okurduk şiirleri. Salonları dolduranlardan kaçı, coşkuyla alkışladığı şairin kitabını alırdı sorusunun yanıtı; pek azı... Şiir, altyapı isteyen bir edebiyat türüdür çünkü. Bizim eğitim sistemimize bakınca, değil şiir okuru yetişmesini, sanatsever gençlerin çıkmasını bile beklemek, şairleri de aşan bir düş gücüyle olası sanırım.

Oysa şiir tam da böylesi baskıcı zamanlarda, herkesin ayakta kalma kaygısıyla yaşadığı zamanlarda gerekli. Çünkü şiir, daralan kalbimizi genişletir bizim. Uyuyan vicdanımızı hatırlatır.

Şiir okuyan insan, sanata sevgiyle bakan insan, küçük bir çocuktaki masumiyeti görür önce. Saflığa özlemdir çocuk gülüşünün içimizi ferahlatması. Saflığın ve masumiyetin görüldüğü yerde, cinsel dürtüler yoktur. Bir küçüğün ağzını kapatıp kendi çığlığıyla boğulmasından zevk almak yoktur. İnsanlaşmak yerine yaratıklaşma çizgisine geçmek, ancak boşalan bir beyin ve gelişmemiş bir vicdanla gerçekleşir.

Baskıcı rejimlerde toplumların şiirle kan bağı, egemenlerce kurulmak isteniyor diye düşünüyorum. Kim toplumu kontrol etmek, gütmek... yönetmek istiyorsa o, özenle amacına uygun şiirler seçip geçiyor toplumun karşısına. Her konuşmasına bir şiir sıkıştırarak, kimleri kışkırtmak istiyorsa ona uygun... neleri dışlamaktaysa o gün ona dair bir şiir... Özelde şiirden, genelde sanattan soğutmanın bir yöntemi de, bu bıkkınlık yaratan çaba olsa gerek...

Devrim sözcüğünün yükseldiği, günlük hayata girdiği dönemlerdeyse, 68 kuşağı ve 78 kuşağı yıllarında, şiir de gerçek işlevini giyinik, toplumla birlikteydi bana göre. Kaynağında insanı, doğayı değiştirmek olan şiir, en çok devrim sözcüğüne yakışmıyor mu?

78 Kuşağının Çığlıklarıyla Günümüze

İnsanlığın çığlıklarına kulak tıkamak yerine tüm kalbiyle duymayı seçen bir şair Serdar Koç. Serdar Koç' un şiirlerini, dinlencelerin ardından, **'kül'efil'** kitabıyla tanıdım ben. Adıyla merakımı körükledi önce. Şairin ürettiği bir sözcük olduğunu görünce; neden ve nasılını araştırmaya çalıştım. Kül, ateş, is, duman, yaşadığım kıyım nedeniyle çabuk etkilendiğim sözcüklerdir.

Kül, yanandan artalan anlamının yanısıra bütün anlamı da taşır. Efilse; yumuşak ve tatlı rüzgârı anlatır. Korku ya da sevinçle yüreğin çarpmasına efildemek denir ki, kitabın adını düşünürken, bu sözcükleri istediğiniz gibi yanyana getirebilirsiniz. Kül'efil, elinize aldığınız anda bir zenginlik sunar size böylece... Bir düşünmeye çağrı.

Çağrışımlara açık bu sözcük seçimi, bütün kitap boyunca süren bir dil işçiliğinin kapısıdır sanki. Bu kapıdan girince, sözcüklerin farklı anlamlarının aynı anda kullanıldığı dizeler etkiliyor okuru. Bir başka özelliği de sözcükleri tepeden virgülle ya da ayrı yazarak bölmesi. 'KEJE' isimli şiir ilginç bir örnek oluşturuyor her iki özelliğine de:

....

"ocakta suydum
kaynağımda buy'dum"

Buymak, soğuktan donmak anlamında kullanılmış gibi olsa da, vurgu bizi suyun kaynağı olan dağlara, dağların karlı tepelerine taşıyor.

ÇIĞ başlıklı şiirdeki;

"beş cennet bir cehennem etmez
(yürek bun'u bilir)"

dizelerinde de bun, yani sıkıntı sözcüğünü iki anlamlı (bunu yani üstteki dizede söyleneni bilmek ve yürekteki sıkıntıyı bilmek) kullanmış.

Sözcükleri yeni anlamlar yaratmak üzere bölen şair, bazen de birleştirerek kullanır. Bir solukta okunmalı der gibi... Ya da...

Şiirin kökeni, antropologların deyişiyle ilk dualar ve büyü sözcükleri. Bu sözcükler; günlük dille oynanarak, sıradan sözcükleri bölüp değiştirerek üretiliyor ve ritimle tatlandırılarak kullanılıyordu. Dua ve büyünün amacı zamanı hızlandırmak, istenilenin hemen şimdi gerçekleşmesini sağlamak, şans, doğa koşulları gibi etkilere karşı önlem almak değil miydi? Şair de dünyayı hemen şimdi değiştirmek isteyendir. Okuru çabucak etkilemektir vurucu dizelerin amacı. Şiir de bu hız isteğine uyarak, diğer edebiyat yapıtlarından çabuk söyler son sözünü, ana fikrini... Tam da bu nedenle, Gülten Akın'ın söylediği gibi; bazen bir romanlıktır bir dize.

Ancak Serdar Koç, sözcüklerle oynarken hem yeni tatlar yaratıyor hem de dilbilimciler açısından biraz tehlikeli sularda geziyor gibi geliyor bana.

Kül'efil Öncesi

Serdar Koç'un, benim için özel olan üçüncü kitabından geriye bir yolculuk yapmalıyım şimdi:

'TEMMUZ AYAZI' ilk kitabı şairin. Sanki birikmiş şiirler bir tarafa bırakılmış da, okur karşısına çıkmak üzere yepyeni bir dosya hazırlanmış gibi geldi bana. 'Cuma Cinayetleri' şiiriyle başlayan 'Temmuz Ağıtı', Sivas kıyımında yitirdiğimiz şairlere; Behçet Aysan'a, Metin Altıok'a, Uğur Kaynar'a, öldürülenlere ağıt/şiirlerle yüreği acıtarak sürüyor. Kitabın en çarpıcı şiirini, temmuz yaklaşırken, özellikle yazıya almak istedim:

SORU
öldürülenlerden miydin
seyredenlerden mi

seyre sende mi dahildin
ya rab

tattırmayı vadettiğin
azap mıydı bu

Ortasından yarılmış bir nar gibi ülkemiz... kan rengi sular sızan ve çürümenin kokusuyla yüreğimizi burkan, midemizi bulandıran bir nar... Topluma işsizler, açlar, çöpler, cinayetler, haksızlıklar akıtan bir cehennem mutfağı var. Yiyenler ve yedikçe cenneti yaşadıklarını ve sonsuza kadar yaşayacaklarını sananlar mutfağın içinde... Gibi sanılsa da... dışarıya atılan her şey, oluşan yığınlarla içerdekileri de havasız bırakacak boyutlarda artık.

(donmuş inançlarının
tutsağı

donmuş inançlarının
zalimi

bin yıl öncesiyle
ilkel

bin yıl öncesiyle
zulüm)

eyvah
-söz söylendi ve mühürlendi-

TEMMUZ AYAZI, üç bölümden oluşuyor. İkinci bölüm 'Yanıt'. Birinci bölümde 'Soru' başlığıyla yayınladığı iki şiirine yanıtlar sunuluyor... şairin bulduğu yanıtlar... Üçüncü bölüm 'Ucu açık şiirler'den oluşturulmuş.

"sanki ince boyunlu bir kuğu
kuşanmış da puslu bir bulutu
çıkmışsa yolumuza ne denir
ne denir adını unutmuşsa"

dizelerindeki gibi... okurun o açık uçları yakalayıp tamamlayacağı türden bir çalışma.

Adını, içindeki bir şiirden değil de, şiirlerin ortak özelliğinden alan bir kitap 'ÇIĞLIK'. Şairin yayınladığı ikinci şiir kitabı. Bu yapıtta şair, kendini bir yandan tasavvufa ve bir yandan da çağdaş 'Sivas Kıyımı' şiirlerine bağlayarak başlıyor kitaba. Kitap "ayrıntıyı yüklenenlere ve çekenlere" adanmış. 'Temmuz Ayazı'na zeyl ile sürüyor.

.....

"yüzünüzdeki toprağı-
kazısam:
her birinizle hısım-
akraba çıkarız

bir demlik sıcak çay
bir sıcak gülüş
sohbet ırmakları boyunca
geçeriz öte kıyıya

ALDANGUÇ ÖMRÜM

I

güzel yavrum, melek yavrum,
insaniyetli yavrum, hakiyetli, gacemer,
gönlümün feri çekildi, kalmadı mecelim...

dört yavrumu karnımda ayrı ayrı gezdirdim,
doğurdum, emzirdim, yıkadım bezlerini,
beledim, büyüttüm, el içine kattım...

hepsi yalan şimdi/ aldanguç ömrüm
hiç yaşanmamışa döndü
dünyanın hali böyle demek

dallara yeşillikler yürüdü de
dallarımı dertler bürüdü benim
insan belleğiyle daim.

Ah! dünya ah! Anam, ciğerim anam benim-

II

a)
gücüm kuvvetim kalmadı yavrum, çekildi ferim
hiç dermanım kalmadı. bir haller oldu bana

tırnak ucu kadar bir şey verse biri, ağzıma vurmaz,
size getirirdim, yavrularım zefil kalmasın diye..

b)
bir türlü toparlayamıyorum kendimi, Haydar!
çocukluğumu, gençliğimi çok arıyorum ama
o günler de bir gündü, geçti gitti...

(zevzeklenip durma, ey heri! ciberme. Gıbışlanma.
Ben senin gibi salgada değilim)

öğlen on ikide mi okunuyor Haydar? (saatler ileriye alındı ya...

c)
güvercini satıp kumru aldım, kumruyu satıp keklik...
kekliği kesip pişirdim, hasta anne babamı iyileştirdim, ilkgözağrısı,

ç)
Anam, ciğerim anam

Zeyl 1:
bıçağımın önü de arkası da keserdi ama artık hışırım çıktı, fahridim..
kafam fenikti, beynim kül haşhaş, azalarım çürüdü, börttüm...

her bahaneyle kalp kırılır mı hiç
kalp kırmanın bahanesi... olur mu?

(kuş cıvıltılarıyla ağaran gecede... hele..
(Gız gardaşcuvazım... (Hararetle

Zeyl 2;
sabaha değin cızırdayan semaver
çocukluk uykularımın huzur membaı,
dede evindeki uzak anılardan bugüne süzülen.

Zeyl 3;
/karanlık koridorlar oluşmaya başladı belleğinde,
giderek delik deşik oldu ve son hatırlama avlusu da söndü yavaşça...

Dipnot 1;
"Bırakıp gideceğim" derdin, kızınca babama. "Nereye anne!"
Babamı sevdiğini bilirdim. Toprağın altı mıydı kastın ana, söyle nereye böyle... Nereye?

Dipnot 2;
Varı yoğu, gözü kökü bir Haydar'ı vardı. Haydar aşağı, Haydar yukarı. Erinci de, ilenci de Haydar

Dipnot 3;
Yok(luğun boşluğu) o kadar büyüktür ki her şeyi ama her şeyi yutar yok eder, tanrıyı da
Muazzam bir karadeliktir O, karadeliklerin de karadeliği. Sonsuz karanlık. Sırlandığımız.
İnsan'ın mutluluğu için sınırlar silinmeli-

Oğulun anasını yorumladığı;
YOKLUK AYNASI

Çocukluğumun allı yeşilli gerdalisi
Uzansam tutacağım sanki çiçek tomurcuğunu
Ey büyük boşluk, ey uç gerçekliği usun!

Hiçlikten geldik ve hiçliğe yürüyoruz
Duyularımızın sınırlarını aşarak
Sessizlik soğuktur/ yokluk içinde var insan

Ey belirsizliğin belirlediği doğa!
Kuantum dalgalanması ve boşluk... (karlı boşluk)

Kucük ama cok kücük olanla
Büyük ama çok büyük olanın buluştuğu

Yansı:
Eğer tanrıyı görmek istiyorsan boş uzaya bak, orada kâinatlar yaratıyor
Hiçliği, o sonsuz hiçliği görmüyor musun? İşte tanrının görüntüsü O...
Evren boşlukta oluşarak hızla yayılıyor, tanrının bağrından çoğalıyor...
(O devasa karanlıktan, an be an, yeniden ve yeniden, tekrar be tekrar.)
"Köklerimizin dayandığı hiçlikle, içine çekildiğimiz sonsuzluk arasında..."

Serdar Koc
(Ağustos.2015;
İstanbul-Amasya-Ankara)

yeni açılan patikalarda söz
gönüller veli gönüller dost
ki onlar aslında: nasıl da-
"yoksuldular" umutsuzca"

Serdar Koç'un ZÜMRÜDÜ ANKA başlıklı uzun şiirinden aldığım bu dizeler, okuruyla kurmak istediği yakınlığın bir yansıması olarak göründü bana. Ancak o, şiirin son bölümünde bir ayrım koyar edebiyat okuruyla şairler arasına ve şöyle açıklar bu ayrımı:

"şiir piramidinin kaygan yüzeyinde
tutunmaya çalışan kelebekler gibiyiz

boşlukta dağılmadan önce
zümrüdü anka-
piramidin dibindeki tırtıllar gibi

ipekleri sulara
kanaya
kanaya..."

Dize düzeniyle (kısa, kırık dizeleriyle) Behçet Aysan'ı anımsatsa da yer yer... sesi de, söylemi de, bıraktığı tat da kendine özgüdür.

Behçet'le bir başka bağı da hekimliğidir Koç'un.

1955 yılında Amasya' da doğan şair, Ladik Akpınar İlköğretmen Okulunu parasız yatılı okuduktan sonra Ankara Yüksek Öğretmen Okuluna devam etmiş. Sonra Cerrahpaşa Tıp Fakültesini bitirmiş. Hekim ve öğretmen... doğrudan insanla iç içe iki meslek... Hem dert ortağı hem derde devacı olmak... Şiirinin beslendiği kaynaklar derin ve sağlam...

Yeniden Kül'efil

Çünkü bana verdiği esin, günümüze tuttuğu ayna, bir girişle geçiştirilemez. Serdar Koç' un şiirinde sözcüklerle çok oynağını söylüyorum ya... buradan devam etmeliyim.

SIĞINMA EVİ, şairin farklı bir yazma biçimini denediği bir şiiri.

Dua ve büyünün amacı zamanı hızlandırmak, istenilenin hemen şimdi gerçekleşmesini sağlamak, şans, doğa koşulları gibi etkilere karşı önlem almak değil miydi? Şair de dünyayı hemen şimdi değiştirmek isteyendir.

"1 su bir2ntisinin
5iğinde salınan

1 su damlası...
ismiyle müsemma

sığınma evinin kapısında
bir 2indi vakti...

kerbelaca
susuz

k3üğüm...
küçümenim

ah(ğ)
ah!

Yüksek sesle okunması olanaksız bir şiir bu ve ben yazarken bile zorlandım. Sayılar, hecelerin arasında ve sözcüğü birlikte oluşturuyorlar. Bana göre bu tatsızlığın tek açıklaması var: Kadın cinayetleri, kadına yönelik şiddet son yıllarda, istatistik bir haberden öteye gitmiyor ya... iktidarın kadın politikası "elini kana bulayan erkeğe ceza indirimi vermeliyiz" (dinen hakkıdır ya da erkek egemen toplumda eş erkeğin malıdır inancına dayanarak herhalde) uygulamasıyla bir sayı sorununa indirgeniyor ya... Şair de "sorun sayı ise alın size şiddete uğrayan kadınlar için, sayılarla yazılmış bir şiir..." tepkisiyle yazmış bu şiiri bence.

Rayiha-i amber, bivefa gibi eski sözcükler de kullanıyor Serdar Koç, Alevi kültüründen alınmış enel-hak, cem olmak gibi özel anlamlı sözcükler de. Bu bir savrulma değil. Sözcüklerle tüm zamanları kucaklarken, farklılıkları da gündeme getirmeyi amaçlamak... Bilerek, isteyerek yapılmış bir kucaklaşma.

Bu kitaptaki bazı şiirlerde, özellikle son dizede; açılmış ve fakat kapanmamış parantezler var. Belki de düşünmemiz için. Okur: gerekli sözü bilgisiyle, düş gücüyle, tanıklıklarıyla bulsun ve kapatsın diye.

Son Söz

Ortasından yarılmış bir nar gibi ülkemiz... kan rengi sular sızan ve çürümenin kokusuyla yüreğimizi burkan, midemizi bulandıran bir nar... Topluma işsizler, açlar, çöpler, cinayetler, haksızlıklar akıtan bir cehennem mutfağı var. Yiyenler ve yedikçe cenneti yaşadıklarını ve sonsuza kadar yaşayacaklarını sananlar mutfağın içinde... Gibi sanılsa da... dışarıya atılan her şey, oluşan yığınlarla içerdekileri de havasız bırakacak boyutlarda artık.

Vicdanı susturan rejimler karşısında şair, insanlığın vicdanı olmak zorunda... Serdar Koç da, yazdıklarıyla bunu yapmaya çalışan şairlerden biri. Bir yandan hekim olarak tutuyor elimizi... diğer yandan vicdanımızı ve yüreğimizi çağırıyor sesine... Bu sesi duymalıyız diyorum ben de.

Kül'efil,
Kanguru Yayınları, 2015
Temmuz Ayazı,
Gelenek Yayıncılık, 2000
Çığlık - anti-eylül "78",
Kum Yayınları Şiir Dizisi, 2006

TEMMUZ ALEVLERİ

Nuray Gök Aksamaz

Üstelik söylenecek öyle çok şey var ki
İçime dokunmuş da sarmış iniltisi seni
Gecenin dolunayında uyku tutmazken
Sorarım neden uykusuz Temmuz alevleri

Hepimiz biliyoruz susmamız körüklüyor
Susup durmamız, söner diye kendisi...
Sonra birimiz konuşacak olsa yüreğiyle
Karanlığın galeyana gelişidir gri duman

Kim ister ekinlerin yanmasını, yoksa çıkarı
Nasıl söndürülmez körüklenir de o yangın

Ve üzerine benzin dökülüp de ateşlenen
Özgür düşünceyle doğacak düş gücümüz
İçini kanatacak yıldızların bile günün birinde
Zaman aşımı olmaz tarihe geçen bir utancın

Gecenin dolunayında martılardır beni coşturan
Galeyana getirir dinmez çığlıkları, uyuma der!
Denizlere karışmak isterim alevlenen köpüğümle
Gök kuşağı olmak isterim mayıs, haziran, temmuz

Zaman aşımı olamaz uykusuz Temmuz alevlerine
Yaşam uykusuz, hücreler uykusuz, canlar susuz...

ULAŞ BARDAKÇI'NIN 47. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE

YOLDAŞININ ANLATTIKLARI VE TOPRAĞIN ALTINDAN ÇIKAN FOTOĞRAF

Musa Kaplan

Ulaş'ın anne babası beni son derece sıcak karşıladılar. Gitmeden önce acaba nasıl karşılarlar, öldürülmesinden beni mi sorumlu tutarlar gibi bir sürü düşünceler geçti içimden, fakat yanılmışım. Kapı zilini çaldım. Kapı açıldı, sonradan öğrendim, annesiymiş kapıyı açan. Çünkü daha önce ailesiyle ne karşılaşmıştım ne de resimlerini görmüştüm. Önce kendimi tanıttım ürkek bir tavırla fakat annenin içeri buyur kızım demesi beni çok rahatlattı. Açıkçası böyle bir karşılama beklemiyordum, her şeye hazırlıklı idim.

17 Ağustos 2012 tarihinde Akçaova köyünde, Ulaş Bardakçı'nın amcası Kazım Bardakçı, eşi Duriye Bardakçı ile Musa Kaplan.

Yıl 1972, Şubat'ın 18'i, İKA, İktisat ve Ticaret Haberler Ajansının İstanbul Harbiye'deki şubesindeyiz. Öğle vakti tüm personel öğle yemeği için dışarı çıktı. Yemekten sonra biri hariç tüm personel işinin başındaydı. Fakat Lale Arıkdal hâlâ dönmemişti. Yakınında bulunduğum telefonun çalması ile ahizeyi kaldırmak bana düşmüştü. Açtım, karşıdaki ses Lale Arıkdal'ın sesiydi: "Benim bugün önemli bir işim çıktı gelemeyeceğim, Cem Beye söyler misiniz?" dedi. Ben de, "Elbette ki söylerim" dedim ve telefonu kapattım.

Kısa süre sonra Lale'nin önemli işinin ne olduğunu öğrenecektik.

Lale Arıkdal o telefon konuşmasının ardından Ulaş Bardakçı ile Şişli civarında bir yerde buluşurlar. Aranmakta olan Ulaş, tanınmamak ve dikkat çekmemek için kafasına bir şapka giymiştir. Lale Arıkdal Ulaş Bardakçı'nın koluna girer ve Osmaniye'ye kadar yürürler. Oradan da bir arabaya binerek Lale'nin Arnavutköy Üvez Sokak numara 8/1'deki dairesine giderler. İşte burası, bir gün sonra, 19 Şubat 1972 günü sabahı 07.00'de güvenlik güçlerinin baskınında Ulaş Bardakçı'nın öldürüldüğü evdir.

Ulaş Bardakçı öldürüldüğünde evde bulunan şapkası, ceketi ve diğer eşyaları güvenlik güçlerince emanete alınır. Lale Arıkdal'ın mahkûmiyetinin bitiminde Ulaş'ın emanetteki eşyaları Lale Arıkdal'a geri verilir. İşte, bu ceket ve kalan öteki şeylerin Ulaş'ın ailesine teslim edilme öyküsünü çalışma arkadaşım Lale Arıkdal 41 yıl sonra bana anlattı. Ben de 47. ölüm yıldönümünde sizlerle paylaşayım istedim bu anıyı.

"Cezaevinden çıktıktan sonra Ulaş Bardakçı'nın ailesi ile hiç görüşmeniz oldu mu?" diye sorduğumda, şöyle bir içini çekti ve anlatmaya başladı Lale Arıkdal:

Ulaş'ın Çocuğu Nerede?

"Evet oldu. Cezaevinden çıktıktan sonra bir gün Ulaş Bardakçı'nın ailesini ziyaret için Ankara'ya gittim. Gitme sebebim hem aile ile tanışmak hem de cezaevinden çıktıktan sonra güvenlik güçlerinin bana teslim ettiği bazı eşyalarını ailesine yani ait oldukları yere teslim etmekti. Eşyalar arasında ceket vardı ama nedense şapkası yoktu. Acaba birileri hatıra olsun diye almış olabilir mi diye hâlâ düşünürüm. Eşyaları aileye teslim ettim, bu benim için unutulmaz bir anıydı. Aile için de çok önemliydi bu eşyalar. Daha sonraki yıllarda ailenin öldüğünü öğrendiğimde çok üzülmüştüm.

Ulaş'ın anne babası beni son derece sıcak karşıladılar. Gitmeden önce acaba nasıl karşılarlar, öldürülmesinden beni mi sorumlu tutarlar gibi bir sürü düşünceler geçti içimden, fakat yanılmışım. Kapı zilini çaldım. Kapı açıldı, sonradan öğrendim, annesiymiş kapıyı açan. Çünkü daha önce ailesiyle ne karşılaşmıştım ne de resimlerini görmüştüm. Önce kendimi tanıttım ürkek bir tavırla fakat annenin içeri buyur kızım demesi beni çok rahatlattı. Açıkçası böyle bir karşılama beklemiyordum, her şeye hazırlıklı idim.

Uzun yıllar geçti ama Ulaş'ın annesinin beni karşılamasını hatırlıyorum. "Artık bundan böyle sen de bizim evladımız sayılırsın" diyerek kucaklamıştı. Ben o gün Ulaş'tan kalanları verip İstanbul'a geri dönecektim fakat onlar evlerinde kalmam için o kadar ısrar etti ki reddetmem olanaksızdı. O gün orada kaldım. İyi de etmişim; evde devamlı Ulaş'ın çocukluk yılları ve gençlik yılları ile ilgili ne hatırlıyorlarsa hepsi konuşuldu. Bana da bu samimi ortamda Ulaş'la olan arkadaşlığımızı anlatmak ve en acısı, nasıl öldürüldüğü ile ilgili kısım düşmüştü. Anlattıkça yüzlerindeki acıyı hissettim. Ölümünü anlatırken annenin gözünden yaşlar boşanmıştı.

Ulaş'ın annesi bir ara kulağıma eğilip, 'Kızım seninle bir şeyler konuşmak istiyorum, benimle arka odaya gelir misin?' dedi. Bir an için düşündüm, tereddüt ettim. O anda

Arka odaya girer girmez büyük bir telaşla, 'Kızım çocuk nerede? Biz yıllardır onun hasretiyle yanıyoruz' demesin mi? Şaşırdım, ne diyeceğimi bilemedim bir an. Ailesi basında çıkan haberlerden dolayı benim Ulaş'tan bir çocuğum olduğunu sanıyormuş. 'Torunum nerede' diye tekrar sordu. O anda nasıl üzüldüm bilemezsiniz. Annenin yüz ifadesi destansı bir görünümü andırıyordu. Düşündüm o anda, keşke bir çocuğumuz olsaydı da bu anneyi mutlu edebilseydim diye. Ama Ulaş'la biz sadece dava arkadaşıydık, bundan öte bir şey yoktu aramızda.

Ulaş'ın kitaplarının evin tabanında gömülü olduğundan söz etmesi beni çok heyecanlandırdı. "Bunlar mutlaka çıkartılmalı" dedim. Onlar da, "Evet bu güne kadar çıkartmalıydık" dediler. Aileden çıkartacakları sözünü aldıktan sonra ilk fırsatta geri döneceğimi söyleyerek oradan ayrıldım. 2013 yılında köye tekrar gittiğimde ilk işim kitapları sormak oldu. Kitapların toprak altından çıkartıldığını fakat çürümüş olduğunu söylediler. Bu habere çok üzüldüm. Ancak kitaplardan birinin içinden naylon bir poşete sarılı o bildik fotoğraflarından biri çıkmış Ulaş'ın. Bu naylon içindeki fotoğraf biraz bozulsa da çürümemiş.

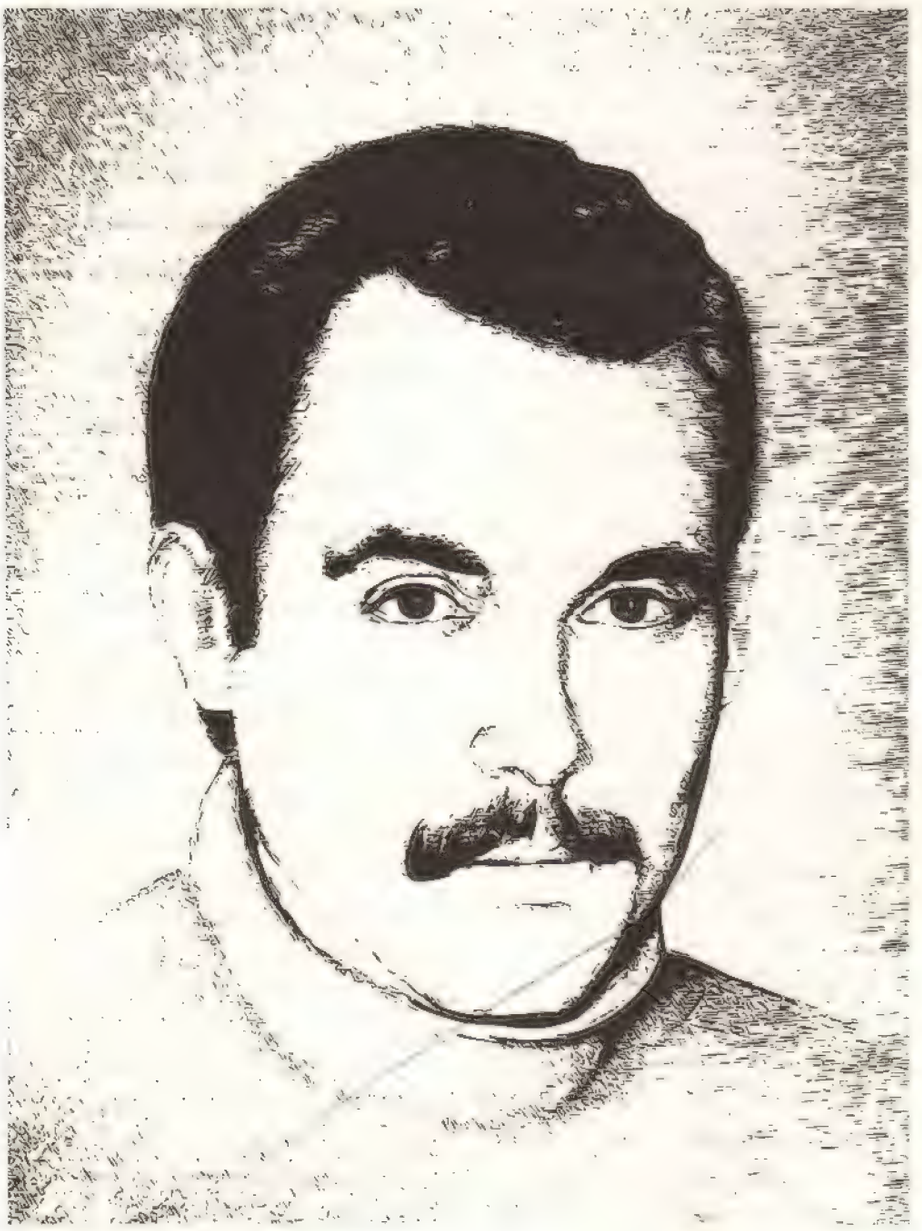

ne yapacağını şaşırdım fakat yapacak da bir şey yoktu, onunla birlikte bulunduğumuz yerden öteki odaya geçtik. Arka odaya girer girmez büyük bir telaşla, 'Kızım çocuk nerede? Biz yıllardır onun hasretiyle yanıyoruz' demesin mi? Şaşırdım, ne diyeceğimi bilemedim bir an. Ailesi basında çıkan haberlerden dolayı benim Ulaş'tan bir çocuğum olduğunu sanıyormuş. 'Torunum nerede' diye tekrar sordu. O anda nasıl üzüldüm bilemezsiniz. Annenin yüz ifadesi destansı bir görünümü andırıyordu. Düşündüm o anda, keşke bir çocuğumuz olsaydı da bu anneyi mutlu edebilseydim diye. Ama Ulaş'la biz sadece dava arkadaşıydık, bundan öte bir şey yoktu aramızda. Ayrıca böyle bir çocuk olsaydı zaten o çocuk da cezaevinde doğmuş olurdu ve bundan da herkesin haberi olurdu. Onları hayal kırıklığına uğrattığım için çok üzülmüştüm. Ama gerçek de buydu. O evde o gün, bu gerçeğin acısıyla Ulaş'la ilgili başka bir şey konuşamadık".

Lale Arıkdal bunları söyleyip susmuştu. İkimiz de bir süre konuşmadık, Ulaş'ı, o günleri, birer birer katledilen devrimci arkadaşlarımızı düşünüyorduk. Lale o günlere ilişkin başka şeyler de anlatmak istiyordu:

Evin Tabanına Gömülü Kitaplar

"Ulaş'la aramızda geçen bir anıyı daha anlatayım size. Ulaş'ın bende kaldığı süre içinde örgütle tüm haberleşmelerini ben sağlardım. Bir gün haberleşme bilgilerini oyuncak bir fare içinde getirmiştim. Bu çok hoşuna gitmişti, Ulaş'la farecilik oynuyorduk, ben önde o arkada yerde sürünerek. Ne bileyim Ulaş'ın o fareyi beni korkutmak için kulla-

Lale Arıkdal: "Düşündüm o anda, keşke bir çocuğumuz olsaydı da bu anneyi mutlu edebilseydim diye. Ama Ulaş'la biz sadece dava arkadaşıydık."

nacağını. Bir gün eve geç gelmiştim. Evin kapısından içeri girip kapıyı kapattığım anda Ulaş'ın o oyuncak fareyi bacağıma dokundurmasıyla nasıl bir çığlık atmıştım anlatamam. Ulaş korktuğumu gördüğünde buna o kadar çok üzülmüştü ki beni teselli etmek için özür üzerine özür dilemişti.

Tanınmamak için kaşlarını almamı söyleyip önüme oturmuştu. Kaşlarından bir teli cımbızla çektiğim anda nasıl acı hissettiğini gördüm ve kendisine istersen vazgeçelim dediğimde, 'Hayır, vazgeçmek yok' demişti, ben de devam etmiştim. İşte bu da böyle bir anı."

17 Ağustos 2012 tarihinde Ulaş Bardakçı'nın Akçataş köyünde amcası Kazım Bardakçı ile görüştüm. Ulaş'ın köyde geçirdiği günleri konuşurken çok önemli bir şeyden bahsetti. Ulaş'ın kitaplarının evin tabanında gömülü olduğundan söz etmesi beni çok heyecanlandırdı. "Bunlar mutlaka çıkartılmalı" dedim. Onlar da, "Evet bu güne kadar çıkartmalıydık" dediler. Aileden çıkartacakları sözünü aldıktan sonra ilk fırsatta geri döneceğimi söyleyerek oradan ayrıldım. 2013 yılında köye tekrar gittiğimde ilk işim kitapları sormak oldu. Kitapların toprak altından çıkartıldığını fakat çürümüş olduğunu söylediler. Bu habere çok üzüldüm. Ancak kitaplardan birinin içinden naylon bir poşete sarılı o bildik fotoğraflarından biri çıkmış Ulaş'ın. Bu naylon içindeki fotoğraf biraz bozulsa da çürümemiş. Aile bu fotoğrafı bir fotoğrafçıya götürüp birkaç kopya yaptırmış. Bir tanesini de bana verdiler. İşte bana verilen, neredeyse 45 yılı yeraltında geçiren o fotoğrafı size sunuyorum.

26 Ocak 2019 tarihinde Ankara'da Dürüye anayla tekrar bir araya geldik. Aslında bu ziyaret geç kalınmış bir ziyaretti. Ulaş Bardakçı'nın köyü Akçataş'a ikinci gidişim "3 Yoldaş" adını verdiğim kitabımın araştırmalarını netleştirmek içindi. Bu 3 yoldaştan birinin de Ulaş olması sebebiyle araştırmalarımı derinleştirmek için gitmiştim Akçataş'a. Bu ziyaretimden sonra Kazım

amcaya tekrar geleceğimi söyleyerek ayrılmıştım. Yoğun çalışmalarım nedeniyle ara çok uzamıştı. Ne bileyim böyle olacağını. 23 Ocak 2019 günü haberleştiğim bir dostumdan Kazım Bardakçı'yı birkaç yıl önce kaybettiğimiz haberini aldım. Artık zaman kaybetmemeliyim diyerek düştüm yollara.

Ankara'da oğlu Ethem Bardakçı ile irtibat kurarak tuttum Ankara'nın yolunu. Ankara'da Ulaş Bardakçı'nın kuzeni Saliha hanımla, Ulaş'ın amcası Kazını Bardakçı'nın Ankara'daki evine gittik. Kazım Bardakçı'nın eşi Düriye Ananın, "Seni çok bekledi, seni çok seviyordu. Gelecekti neden gelmedi deyip durdu," demesi beni adeta yıktı.

Evet, çalışmalarımın yoğunluğu dolayısıyla ihmal etmiştim Kazım Amcayı. Olmadı Kazım Amca, yine beceremedim, ihmal ettim sizi.

Düriye Ana yanındaki kızını göstererek "Ulaş öldükten sonra Ulaş'ın annesi babası köye geldiler, bu kızım Saliha'yı 'Bize verin' dediler. 'Ulaş'ın odası kapalı duruyor, eşyası bıraktığı gibi duruyor, verin bu kızı bize, biz okutalım, meslek sahibi yapalım bunu' dediler. Ben anayım, insan evladını verir mi? Kıyar mı bir tüyüne? Kıyamam çocuklarıma. Onlar da çocuklarını kaybetmişler, acılılar ama 'Ben veremem yavrumu' dedim."

Saliha Bardakçı telefonundaki bir resmi gösterdi. "Bu fotoğraf Ulaş ağabeyimin 16-17 yaşlarındaki bir fotoğrafı" dedi. Bu fotoğrafı benimle paylaşıp paylaşmayacağını sorduğumda, "Neden olmasın, biz sizi aileden sayıyoruz" dedi ve telefonundaki fotoğrafı benim telefonuma aktardı. "Yeni yazmakta olduğum 'GÖKSU BULANIK AKIYOR' romanımdaki Ulaş'la ilgili bölümde bu fotoğrafı kullanabilir miyim" dediğimde, "Siz nerede kullanmak istiyorsanız kullanabilirsiniz" dedi.

Ruhun şad olsun sevgili YOLDAŞ...

09.02.2018

ULAŞ'A AĞIT

Kamil Dede, Ulaş Bardakçı ve Mahir Cayan

hele ulaşa ulaşa
ulaş benziyor güneşe
ulaş kardaş can verirken
görenlerin aklı şaşa

ulaş canım ulaş gülüm
sana yakışmıyor ölüm
sana demedim mi kardeş
düşman hayin düşman zalim

ulaş benim gülüm güzel
insanlığım yolum güzel
kardeş sen öldükten sonra
vallah billah ölüm güzel

döğünürüm yana yana
haber olmadı mı sana
yüreğindeki kırk kurşun
ağır gelmiyor mu sana

şu boğazın günden yanı
gitti gelmez ulaş hani
bu dünya güzel olacak
bu insan güzel olacak
ulaş kardeş koç yiğidim
görmeyecek güzel günü

dağlar taşlar geldi dile
bu dünya kalır mı böyle
öcümüz yerde kalamaz
sinanıma selam söyle
kadirime selam söyle

sinan kadir hüseyinim
soylu dağım yüce kinim
ulas selam et dostlara
bizi durduramaz ölüm

bu zalim günler geçecek
bu zalim günler geçecek
düşmanlar ağı içecek
çiçekler ulaş açacak

cicekler kadir acacak
çiçekler ilkay açacak
bundan sonra yeryüzünde
çiçekler dostluk acacak

generaller generaller
kızıl kanda kanlı eller
sizi de yeneriz bir gün
bize türk milleti derler

hele ulasa ulasa
ulaş benzer güneşe
ancak sen ölürsün böyle
böyle yiğit biz ölürüz

düşmanların aklı şaşa
ulaş benziyor güneşe
bundan sonra yeryüzünde
hep çiçekler ulaş açа

Yaşar Kemal

Taylan Kara'dan Tekeller Çölüne Kılavuz

Taylan Kara, Edebiyatla Ahmaklaştırma, Felsefeyle Çökertme, Hayal Yayınları, 2019, İstanbul

Tek öğrenme biçimi okuma- yazma mı? Birçok kanal var beynimizin içinde bize hükmeden. Beynimize hükmeden de birçok dış ses-gürültü var. Sanat bilincinin soydan soya aktarıldığını düşündüğüm zamanlar oldu. Edebiyatın- sanatın üzerimizdeki etkisi, elbette genlerden geçen bilgilerle olmuyor, toplumsal bir bilinç ve birikim gerektiriyor.

"Görünen köy kılavuz istemez" atasözünü hepimiz biliriz. Açıklaması ise en basit tabiri ile, görüş mesafesinde olan bir yer için herhangi birine soru sormazsın. Atasözüne böyle bakınca çok kolay ve anlaşılabilir duruyor. Şimdilerde dünya için "küresel köy" benzetmesi yapılıyor ve yeni iletişim teknolojileri ile bu köydeki her şeyi kolaylıkla "görebiliyoruz". Cep telefonlarından sürekli "görünen köyün" görüntüleri akıyor. Ama yine de hiçbir şeyden emin olamıyoruz. Belki de sorun, gördüğümüze ve kılavuzsuz algılayabileceğimize inandığımız dünyada kör olmamızdır.

Taylan Kara, tam böyle bir zamanda yazmış kitabını. Görünen köye "kılavuzluk" ediyor diyebilirim. Düşünce ve edebiyat dünyasında olupbitenlerin hiç de göründüğü gibi olmadığını gösteriyor. Okurken hem şaşırıyor hem de aydınlanıyorsunuz. "Aslında biliyordum, emindim!" diye iç geçirirken, üzülüyor insan şimdiye kadar bakıp da göremediklerine.

Yazar, "Yarın okuma yazma yasaklansa ne olur?" diye sormuş bizlere mesela. İlk akla gelen, hepimizin bildiği her şeyi unutacağı ve belki de asla yeni bir bilgi öğrenmeyeceğimiz korkusu. Bu soruyu okuduğumda, devam etmeden durup düşündüm. Dünyamın elektriğini kesecekler gibi hissettim. Oysa tek öğrenme biçimi okuma- yazma mı? Birçok kanal var beynimizin içinde bize hükmeden. Beynimize hükmeden de birçok dış ses-gürültü var. Sanat bilincinin soydan soya aktarıldığını düşündüğüm zamanlar oldu. Edebiyatın- sanatın üzerimizdeki etkisi, elbette genlerden geçen bilgilerle olmuyor, toplumsal bir bilinç ve birikim gerektiriyor:

"İnsanın estetik bilinci, doğuştan verilen bir bilinç değildir. Estetik bilinç sanatla şekillenir. 50 tane film izledikten sonra izleyeceğiniz 51. filmi, izlemiş olduğunuz 50 filmden edindiğiniz estetik bilinçle değerlendirirsiniz. 100 tane kitap okuduğunuzda, okuyacağınız 101. kitabı okuduğunuz o 100 kitaptan edindiğiniz estetik bilinçle yargılarsınız. Edebiyat, bu işlevi nedeniyle çok önemsenir. Bu yüzden sermaye ya da insanların bilincini şekillendirmek isteyenler her zaman kültür-sanatla ve edebiyatla ilgilenir."

Ortaokulda öğretmenim, "Bakış açını değiştirmen gerekiyor" demişti. O zamanlar bu cümleyi anlamadığımı sonradan anladım. Başka bir dünya var, başka kitaplar var, başka filmler, başka hayatlar var. Uzanıp dokunmak için bir şeyler yapmak gerek; eyleme geçmek, yaşamın en olağan ayrıntısında, belki de nefes alırken bile özenmek gerek. Bakış açısı kolay değişmiyor.

Zamanla her şey başkalaşıyor. Anlam bulduğunu düşündüğün bir çok durum, kişi, hikâye bambaşka yerlere evriliyor. Anlamsızlaşıyor. Taylan Kara, oryantasyona değinmiş mesela: "Oryantasyonu bozuk bir insan, içinde yaşadığı koşulları bilmeyen, bu koşullara maruz kalan insandır. Çevresini değiştirmek isteyen, kaderinin efendisi olmak isteyen kişi önce kendinin, çevresinin ve toplumun farkına varmalıdır."

Şimdi, Edebiyatla Ahmaklaştırma, Felsefeyle Çökertme kitabına ulaşamayacakları düşündükçe, baştan sona hepsini buraya yazmak isterdim. Herkes farklı pencereler açsın diye kendisine. Herkes kendi kaderini yazsın kendi bilinciyle diye. Elbette tek bir kitap bunu değiştirip dönüştüremez ama yol açar insana.

İyi kitaplar vardır, kötü kitaplar vardır. Her şeyin iyisi ve kötüsü olduğu gibi. Algı değiştirmek bir ömürdür. Farkına varmadan bir bakmışız başka bir istasyonda uçak bekliyoruz; inmeyeceğini, havalanmayacağını bilerek. Şimdi hepimiz için iyi bir dilek tutuyorum; istasyonun herhangi bir koltuğunda, ucunda bucağında elimizde bu kitap açık olsun. Başka ülkelerin haritası gibi, düşünce haritamız olsun. Rotayı da bitirince kararlaştıralım.

HÜLYA HIZARCI

KURTULUŞ YAZISI

B. Sadık Albayrak

On sekizinci yüzyıl boyunca gelişen ve Ansiklopedi ile sistemleştirilen, toplumun dinamik kesimlerine içselleştirilen Aydınlanma felsefesinin insan anlayışı ve toplumsal çözümlemesiyle, çürümüş bu düzenin teşhisi ve teşhiri çoktan yapılmış, bundan kurtuluşu sağlayacak toplumsal güçlerin eylemine yön verecek düşünceler geliştirilmişti. Büyük Fransız Devrimi, 1788-89 yıllarında başgösteren kıtlık ve büyük ekonomik bunalımla eşleşen siyasi bir krizin içinde doğdu.

Son derece masum bir soru gibi görünüyor, zamanlaması ve cevabıyla belki de tarihin en heyecan verici sorusudur; Büyük Fransız Devrimi'nin arifesinde papaz Emmanuel-Joseph Sieyes soruyor:

"Tiers-Etat, (yani halkı oluşturan Üçüncü Sınıf) nedir?"

Fransa'da birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış üç toplumsal sınıf bulunuyordu. Egemen sınıfı oluşturan aristokratlar, ülkeyi bir ağ gibi saran köy kiliselerinden büyük katedrallere, ıssız manastırlardan kasabalara büyük mülklerin üzerinde çöreklenmiş, dinsel ideolojiyi üretip yaygınlaştıran Ruhban Sınıfı ve bunların dışında kalan herkesi kapsayan Tiers-Etat. Üçüncü Sınıf anlamına gelen Tiers-Etat, köylüler, şehirliler, esnaf, tüccar, kapitalist, işçi bütün halk kesimlerinden oluşuyordu. Burjuvazi de Tiers-Etat'nın bir parçası olarak "halk" kavramının içindeydi.

Kralın başta olduğu bu monarşik düzende, büyük toprak sahibi aristokratlar doğuştan geldiğini iddia ettikleri ayrıcalıklarla devletin idaresini de ellerinde bulunduruyorlardı. Gelişen sanayi ve ticaretle toplumda daha etkili bir konuma gelen burjuvazi iktidardan pay istiyordu. On sekizinci yüzyıl boyunca gelişen ve Ansiklopedi ile sistemleştirilen, toplumun dinamik kesimlerine içselleştirilen Aydınlanma felsefesinin insan anlayışı ve toplumsal çözümlemesiyle, çürümüş bu düzenin teşhisi ve teşhiri çoktan yapılmış, bundan kurtuluşu sağlayacak toplumsal güçlerin eylemine yön verecek düşünceler geliştirilmişti.

Büyük Fransız Devrimi, 1788-89 yıllarında başgösteren kıtlık ve büyük ekonomik bunalımla eşleşen siyasi bir krizin içinde doğdu. Devleti bütünüyle tekelinde tutmak isteyen aristokrat sınıfa karşı, gelişmesinin önündeki feodal engellerden kurtulmak isteyen büyük burjuvazi, toplumsal üç sınıfın temsilcilerinden oluşan Etats-Generaux'da karşı karşıya geldi.

Her Şey ve Hiçbir Şey

Sieyes'in sorusuyla, toplumsal yaşamda gerekli her şeyi sağlayan, üretim ilişkileri içinde belirleyici olan sınıf, siyasi iktidarda da bunun yansımasını arıyordu. Fransız Devrimi sırasında yazılan onlarca benzerinin arasından başkaldırıcı dili ve üslubuyla ayrılan ve günümüze kalan Sieys'in broşürünün ilksözü şöyleydi:

"Bu yazının planı oldukça basit. Sorulacak üç sorumuz var.

1.Tiers-Etat nedir?-HER ŞEY.

2. Şimdiye dek siyasal düzen içinde ne olmuştur?-HİÇ.

3. Ne istemektedir?-BİR ŞEY OLMAK."[1]

Sieyes, altı başlığa böldüğü yazısında bu üç soruyu açık, dobra bir dille cevaplarken, bir bakıma Fransız Devrimi'nin siyasi programını yazmıştır. Bu yazının getirdiği şöhretle Etats-Generaux'ya Tiers-Etat temsilcisi olarak seçilmiş ve düşüncelerini uygulamaya koymak için eyleme geçmiştir.

Gasp Edilen Saltanat

1789 Fransa'sında Üçüncü Sınıf, neden "her şeydir"; çünkü yaşam için gerekli her şeyi üreten sınıfların bileşiminden oluşur. Toprağı işleyerek buğdayı, patatesi üreten köylüler, sofralara gelmesini sağlayan fırıncılar, sanayi için hammadde çıkaran madenciler, fabrikalarda üretim yapan işçiler, malların üretim ve ticaretini elinde tutan burjuvalar, kısaca halk kavramının kapsadığı bütün kesimler, bir toplumsal yaşamda gerekli her şeyin kaynağıdır. Aristokratlar ve Ruhban sınıfının ise, toplumsal yaşama hiçbir katkısı yoktur. Sieyes özellikle aristokratların, her şey olan Tiers-Etat'nın emeğini sömüren bir asalaklar sürüsü olduğunu ortaya koyar. Onlar,

Yaşamı üretirken her şey olan işçi sınıfının, yaşamın yönetiminde hiçbir şey olamayışının yol açtığı ağır sorunlarla boğuşuyoruz. Yaşamı üreten emekçinin deresine HES yapmaya, şehrindeki toprağı betona boğmaya, ormanını yok edip havaalanı açmaya, okulunun imam hatip olmasına bugünün asalakları karar veriyor.

ulusu oluşturan Tiers-Etat'nın bütün haklarını gasp etmişlerdir. "Gasp eksiksiz ve kusursuzdur; tam anlamıyla saltanat sürüyorlar"dır. (s.21) Bu saltanatın simgelendiği saray'ı ise şöyle tarif eder: "Her şeyi yapan ve bozan, hükümetleri kuran ve azleden, makamları yaratan ve dağıtan vb. hep saray. Peki nedir bu saray, Fransa'nın her yanını kaplayan, üyeleriyle her şeye erişen ve her yerde, kamu işlerinin bütün bölümlerinde, özlü ve önemli yetki ne varsa kullanan o aristokrasinin başı değilse?" (s.21) Çürüyen feodal iktidarın saray'ı, bugünün kapitalist iktidarının saraylarının yapıp ettikleriyle birebir örtüşüyor. Fransız Devrimi bu sarayı yıktı. Devrimin iktidara getirdiği burjuva sınıfının, halkın alınteri ve kanı pahasına, alçaklıkta aristokrasinin saraylarını kat kat aşan kendi saraylarını kurması gecikmedi.

İşçi Sınıfı Nedir?

Toplumda "her şey" olan sınıf, Tiers-Etat, siyasal yaşamdaki "hiçliğinden", bunun yol açtığı büyük çelişkiden Fransız Devrimi ile kurtuldu. Yeni kurulan kapitalist devlet ve onun egemen sınıfı, yeni toplumda "her şey" olan işçi ve emekçi sınıfların bütün haklarını gasp ederek yeni saraylar kurmayı ve onları yeniden "hiçliğe" indirgemeyi başardı.

Bugün, beş on kapitalistin sömürü ve savaşlarla elkoyduğu milyarların miktarının, dünya nüfusunun yarısının bütün varlığına eşit olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Bu dünyada her şeyi üreten emekçinin, çalıştığı fabrikada çay saatini bile belirleyecek hakkı ve iradesi bulunmuyor. Böylesi bir dünyada, Sieyes'in Tiers-Etat için sorduğu soruyu, işçi sınıfı açısından çoktan sormalı ve devrimci cevabını bulmalıydık.

Elbette, 1789'un anlamını burjuva devrimcilerden daha iyi kavrayan Marx'ımız, Engels'imiz, her şey olan emekçiyi iktidara taşıyan Lenin'imiz var. 1917 Ekim Devrimimiz, halkımızın iktidarını altı yüz yıl gasp eden Osmanlı'nın saltanatını yıkan Cumhuriyet Devrimimiz oldu. Ama bugün dünya onların zamanını kat kat aşan bir sömürü çarkında, tekelci polis devletlerinin esareti altındadır. Yaşamı üretirken her şey olan işçi sınıfının, yaşamın yönetiminde hiçbir şey olamayışının yol açtığı ağır sorunlarla boğuşuyoruz. Yaşamı üreten emekçinin deresine HES yapmaya, şehrindeki toprağı betona boğmaya, ormanını yok edip havaalanı açmaya, okulunun imam hatip olmasına bugünün asalakları karar veriyor.

O Müthiş Bahtiyarlık

Bu gerçeği, işçi sınıfı açısından, Sieyes'in açıklığı ve haklılığında dile getirecek kurtuluş yazılarına ihtiyacımız vardır.

Kurtuluş Yazısı, Yalçın Küçük'ün, 1991 başında yayınlanan kitabının adıdır. Bir tekelci polis devletine dönüşen Türkiye'ye ve çözülen Sovyet Sosyalizmine ilişkin güncelin akıcılığı içinde ilk çözümlemeleri bu kitapta yer alır. Devrimci mücadele için anlamak ve anlatmak elzemdir; Yalçın Küçük, Nisan 1992'de, kitabın ikinci baskısının önsözünü şu sözlerle bitirir: "'Kurtuluş Yazısı' olmadan kurtuluş hareketi olmaz; ben sadece buna işaret ediyorum. Hep bunu söylüyorum."[2]

Bugün kurtuluş için en gerekli şey, insanı ve toplumu derinlemesine anlayacak ve anlatacak kurtuluş yazılarıdır.

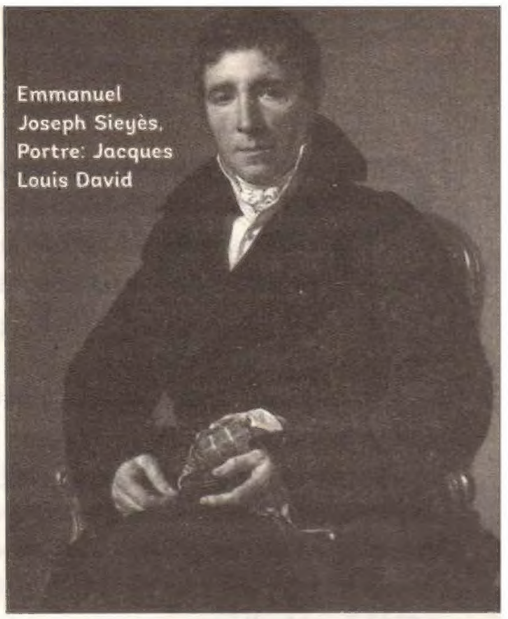
Emmanuel Joseph Sieyès. Portre: Jacques Louis David

Ne diyordu büyük ozan; "anlamak, sevgilim, o, bir müthiş bahtiyarlık, / anlamak gideni ve gelmekte olanı." Kurtuluş yazısı, düzenin dipsiz yalanını yenebilmek için anlama ve anlatma çalışmasıdır. Her şey olan emekçiye, tekelci düzenin reva gördüğü hiçliği aşmak için felsefe, estetik, bilim ve sanat kazandırmaktır. Bu yolda başvuracağımız büyük bir kalıtımız da var. Nâzım Hikmet'in şiirleri, Hikmet Kıvılcımlı ile Yalçın Küçük'ün eserleri, Orhan Kemal'in romanları, Aziz Nesin'in gülmeceleri, Asım Bezirci'nin eleştirileri, Yılmaz Güney'in filmleri, Ruhi Su'nun türküleri, Balaban'ın resimleri bugün geliştireceğimiz kurtuluş yazısının büyük birikiminin görkemli kaynaklarından bazılarıdır.

En acil işlerimizden biri, bizi o müthiş bahtiyarlığa kavuşturacak, gelmekte olanın büyük ipuçlarını duyacağımız kurtuluş yazılarını yazmak, okumak ve eyleme dökmektir.

---

[1] Emmanuel-Joseph Sieyes, "Üçüncü Sınıf" Nedir?, Çeviren: İsmet Birkan, İmge kitabevi, Ankara, 2005, s.7.

[2] Yalçın Küçük, Kurtuluş Yazısı, Başak yayınları, Ankara, 1992, s.27.

anlatılan sizin hikayeniz!

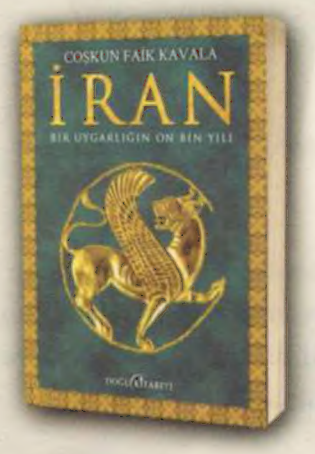

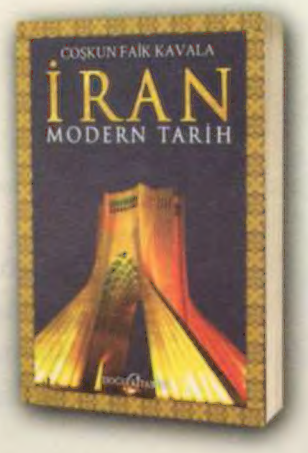

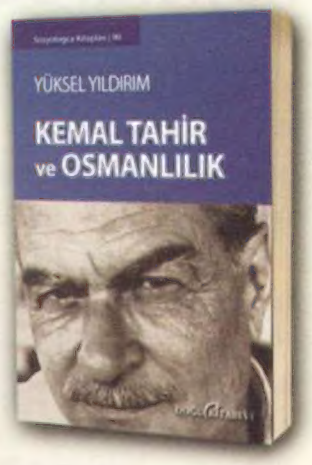

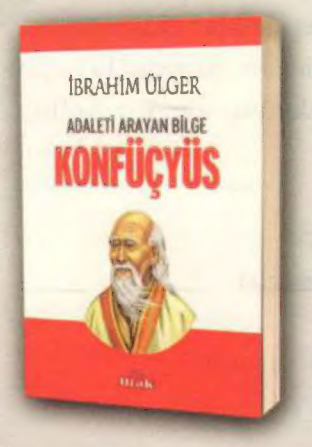

YENİ KİTAPLARIMIZ
OKURLARIYLA BULUŞUYOR!

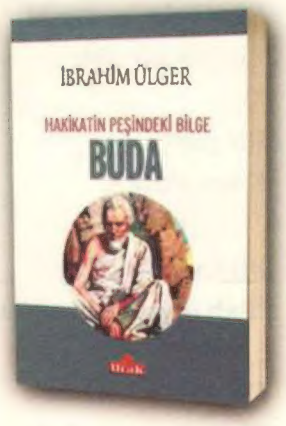

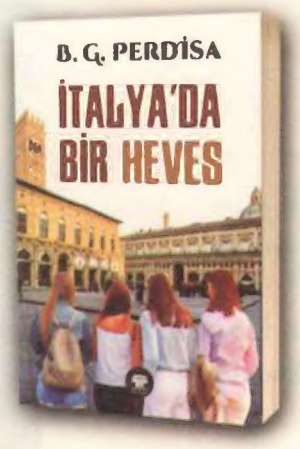

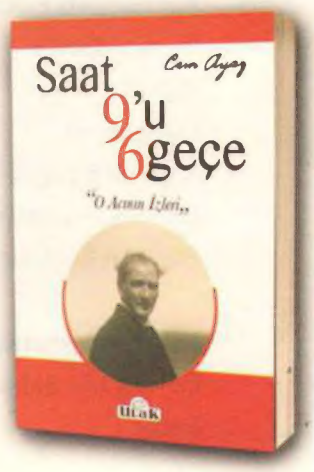

www.dogukitabevi.com

DOĞU KİTABEVİ
'biz kimiz' diyenler için...

alan

ULAK

Hobyar Mah. Narlıbahçe sok. 6/2
Cağaloğlu Fatih-İstanbul
Tel:02125272926

FRANKFURT DEYİŞLERİ

Hayrettin Ökçesiz

Yanından habersiz
Hergün geçip gittiğin
Bir kitabe anıt hayat
Çorak bozkırında dikili

***

Finans oyunları ayak oyunlarıdır ve daima göz boyamalardır. Yaşama karşı dürüst olmalıyız. Ekmek üretmeliyiz. Özgürlük üretmeliyiz ve doğayı özümüzden çok sevmeliyiz. Başka çıkar yolumuz yoktur.

***

Elimizde ne var ki
Bir yer bir gök

Bir parça
Kuru ekmek

Birkaç kırık düş
İflah olmaz bir umut

Düştükçe kalkan
Bir çocuk içimizde

***

Ah onca kalp kırığından
Ne vitraylar oluştu
Tapınağında
Aşkın
Rengârenk
Yaprak yaprak
Güneşler toplayarak yine
Serdim ayaklarına son bir baharı

***

Bizim uçurumumuz daha derindir. Çünkü biz daha yüksekten düşmekteyiz.

***

Önce ekmekler bozuldu
Sonra ağzımız
Öfkemizden
Ne desek yetmiyor

***

Selfi ince yalnızlık.

***

Korku bataklıktır. Kurutmadan kurtulamazsınız.

***

Yelkeni şarap olanın
Teknesi aşktan kurtulmaz

Eser deli rüzgârlar
Sirenlerin şarkısında

Ufuklar kaç güneş batırır
Sevgili bir serap gönlünde

Her ömür böyle geçmeli
Kıyısız kalplerin enginliğinde

***

İçim efkâr
Dışım kalın bir urba
Paramparça delik deşik
Bağrım açık bu karakışta
Ayazda rüzgârda biraz da sevinç
Çıkagelirsin diye geceleyin karda
Böyle geçiyor tek mevsimi ruhumun

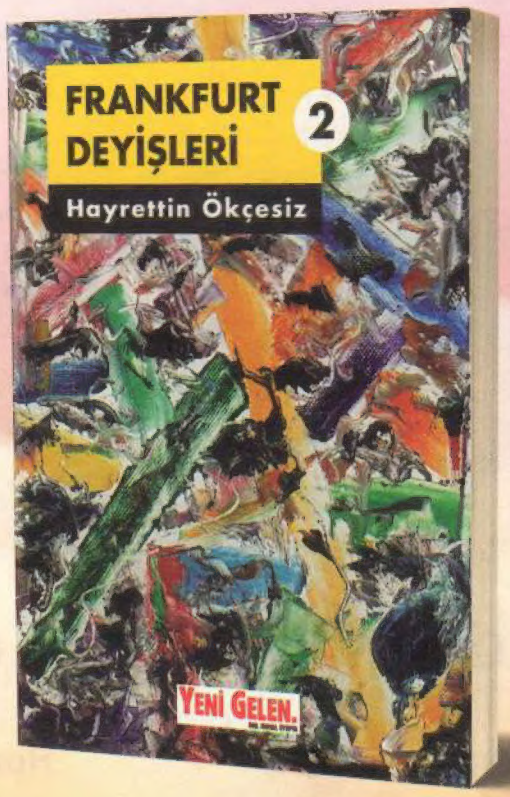

***

Örgütsüz gerçek pazar yerinde bir soytarıdır.

***

Bugünün yönetimlerinin toplumun ve bireyin esenliği için tasalandığını sanmak safdilliktir. Bu yönetimlere başka mantıklar çöreklenmiştir.

***

Tapınaklar korku, umut yerleridir. Dua, beddua yerleridir. Egemenlerin insanı soyutlayıp güncelledikleri yerlerdir. Tapınaklar gidilmemesi gereken yerlerdir. Kurmakla başlar bunları tahakküm, sömürü, kulluk kölelik.

***

İnceldikçe için
Kabalaşır dışarısı

Kabalaştıkça dışarısı
İçin incelir

Dağdan inmiş gibi yürürler
İpek halıların üstünde

İlmek atan ince parmakları
Kırarlar birer birer

***

Bir kitap basıldı mı, dünya ondan kolay kolay kurtulamaz. Orda burda ele ayağa takılır durur.

***

Ben zengin, güçlü bir ülke
istemiyorum.
Özgür, güvenlikte ve eşitlikle
yaşadığımız bir ülke istiyorum.

***

Çok laf
Az aşk
Çok aşk
Az laf